

לא תנסו את ה'

תורה לא בשימים היא

בענין איסור להמנע ממצוות עד שהקב"ה
יעשה ניסים ❖ תכלת - קיום כל התורה
❖ איסור להמנע מעליה לחר הבית עד
שהקב"ה יעשה ניסים

יצא לראשונה בשנת תשס"א,
וכעת במהדורא מפוארת ע"י

מכון בריתי יצחק

להוצאת כתבי מורנו הרב יצחק ברנד שליט"א

המחבר:

הרב יצחק ברנד

ת.ד. 905 עמנואל, 44845

טל' 09-7922460

ITZCHOKBRAND@NETO.BEZEQINT.NET

WWW.RABBIBRAND.022.CO.IL

עיצוב סדר ועימוד

A0548425527@GMAIL.COM

סימן א': לא תנסו את ה' א-לקיכם כאשר נסיתם

במסה (א)

(ס"ק ת) גם במקום שהתורה או חז"ל אמרו שיהיה ניסים, מ"מ אסור לסמוך על זה (יד)
(ס"ק ט) לימוד לזמננו (טו)
(ס"ק י) כל האיסור הוא אם אפשר לקיים המצוה בלי הנס, וכשאפשר נתחדש האיסור (טז)
(ס"ק יא) אם כבר היו ניסים צריך לחזק האמונה ולא לדחות, וביאור הנסיונות בנושא זה (טז)
(ס"ק יב) תורה לא בשמים היא, ותנור של עכנאי (יט)
(ס"ק יג) בענין לא תנסו את ה' ע"פ הכוזרי (כא)

(ס"ק א) מקור בתורה (א)
(ס"ק ב) כמה שאלות בפרטי האיסור של לא תנסו (ב)
(ס"ק ג) המקורות בבלי וירושלמי, רמב"ם רמב"ן רבינו יונה סמ"ג סמ"ק יראים וחינוך (ג)
(ס"ק ד) תשובות על השאלות (ו)
(ס"ק ה) ביאור הלאו לא תנסו בפסוק "היש ה' בקרבנו אם אין" (י)
(ס"ק ו) עונש כשעוברים הלאו של לא תנסו (יא)
(ס"ק ז) עוד מקורות בחז"ל על חיוב קיום מצוות בלי שנחכה לנס (יב)

סימן ב: תכלת - קיום כל התורה (כד)

שתומכין בצבא (לז)
(ס"ק ה) משיח יכול לקום משולי החברה (מ)
(ס"ק ו) סיכום לענין תכלת (מ)
(ס"ק ז) התנגדות לנח"ל חרדי, הכרעת דעת תורה או הכרעת דעת פטשקוילים (מא)
(ס"ק ח) התעסקות בפרנסה למי שאינו לומד כל הזמן (מא)
(ס"ק ט) אפשרות להתנגדות למשיח (מד)
(ס"ק י) איך אפשר להנצל מלהתנגד למשיח (מה)

ביאור איך קיום כל התורה וישועת עם ישראל, תלוי במצות תכלת (כד)
הקדמה (כד)
איך מצוות תכלת מביא לקיום כל התורה (כו)
(ס"ק א) הצדקת הנהגת הקב"ה שהקים מדינה ע"י החילונים, מכח התנגדות לתכלת (כו)
(ס"ק ב) מי שאינו מכיר בתכלת וסומך על משיח, לא יכיר את המשיח .. (כט)
(ס"ק ג) בענין התנגדות לנח"ל החרדי, מכח התנגדות לתכלת (לח)
(ס"ק ד) התנגדות לתכלת גם לאלו

(ס"ק יד) ע"י השמרנות באים לעקירת השבת. דרך המצאות חדשות של הטכנולוגיה (נב)	(ס"ק יא) שמרנות מוצדקת ושמרנות שאינה מוצדקת (מח)
(ס"ק טו) הצלת ארץ ישראל ע"י מצות תכלת (נה)	(ס"ק יב) גם מי שאינו משוכנע שזה ודאי תכלת, מ"מ ישים לחומרא ... (מט)
(ס"ק טז) סיכום כללי (נה)	(ס"ק יג) איך ע"י השמרנות באים לעקור את השבת, דרך מכשירי גרמא ... (מט)
(ס"ק יז) סיכום בקיצור (נו)	

קיצור הכרעה בדעת הראב"ד (נו)

קיצור הכרעה דתכלת חוט אחד ... (נו) | בענין מספר חוטי תכלת (נו)

סימן ג: לא תנסו בענין עליה להר הבית (נא)

זצ"ל בענין הזה (פה)	(ס"ק א) בעליה להר הבית יש כמה מצוות (נא)
(ס"ק ז) לברר מקום המקדש צריך לעשות בלי נביא (פח)	(ס"ק ב) בענין תפילה על הר הבית והתנגדות של הקב"ה לעשות נס בענין זה (נא)
(ס"ק ח) צריך להמליך מלך, גם אם אין נביא ואורים ותומים (פח)	(ס"ק ג) מצות ומקדשי תיראו (פ)
(ס"ק ט) צריך לצאת למלחמה גם אם אין נביא ואורים ותומים (פח)	(ס"ק ד) כיבוש וישוב א"י (פ)
(ס"ק י) בענין להקיף מקום המקדש מצד מזרח (פח)	(ס"ק ה) דעת תלמידי חכמים לאסור לעלות להר עד שהקב"ה יעשה ניסים ואותות ומופתים (פג)
(ס"ק יא) קושיה על הדין שאין לסמוך על הנס, מיציאה למלחמה (עא)	(ס"ק ו) הנהגת הרב צבי יהודה קוק

סימן א: לא תנסו את ה' א-לקיכם כאשר נסיתם במסה

(א) מקור בתורה

נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבינו
אם אין".

עוד מבואר האיסור בקיצור בתוכחות
משה רבינו (דברים ט כג): "ובתבערה
ובמסה ובקברות התאוה מקציפים
הייתם את ה'".

היסור של האיסור, שצריך לקיים את
מצוות ה', אחרי שנדע שצריך
לקיימו (עי' ס"ק ט), בלי להתנות תנאי
שהקב"ה יעשה לנו אותות ומופתים או
ישועות, ואם עושה תנאי כזה עובר
על הלאו.

הלשון "לנסות", מתפרש בלשון נסיון
ובחינה, שהאדם בוחן את
הקב"ה אם נותן לו שכר בגלל המצוות,
או שהאדם מתנה תנאי שיקיים המצוה
רק אם הקב"ה יעשה לו נס או אות
ומופת, שבזה בוחן את הקב"ה אם
מצווה אותו ורוצה שיקיים מצוותיו, או
מצוה אחת. ולא נתנה התורה רשות
לבדוק בצורה כזו את חיוב המצוות,

כתוב בתורה (דברים ו טז) "לא תנסו את
ה' א-לקיכם כאשר נסיתם
במסה: שמור תשמרון את מצות ה'
א-לקיכם ועדותיו וחקיו אשר ציוך".

ופרשת מסה עצמה (שמות י ח): "ויסעו
כל עדת בני ישראל למסעיהם
על פי ה' ויחנו ברפידים ואין מים
לשתות העם: וירב העם עם משה ויאמר
תנו לנו מים ונשתה ויאמר להם משה
מה תריבון עמדי, מה תנסון את ה':
ויצמא שם העם למים וילן העם על
משה, ויאמר למה העליתנו ממצרים
להמית אותי ואת בני ואת מקני בצמא:
ויצעק משה אל ה' לאמר מה אעשה
לעם הזה עוד מעט וסקלוני: ויאמר ה'
אל משה עבור לפי העם וקח אתך
מזקני ישראל ומטך אשר הכית בו את
היאר קח בידך והלכת: הנני עמד לפניך
שם על הצור בחרב והכית בצור ויצאו
ממנו מים ושתה העם, ויעש כן משה
לעיני זקני ישראל: ויקרא שם המקום
מסה ומריבה, על ריב בני ישראל ועל

מים בנס, ואמרו (שמות טו ח) "היש ה' בקרבנו אם אין", ועל כך הזהירה התורה שצריך להאמין שה' בקרבנו אף אם כעת אינו עושה נסים.

והכלל בזה הוא נכון בכל מקום, כל זמן שלא בא היתר מיוחד שמותר לנסות.

אחרי שנתברר לו ע"י דרכי מסורת התורה וההלכה כי הוא צריך לקיים מצוה זו.

ויסוד זה של 'לא תנסו' בנתה התורה על מה שעשו בני ישראל במדבר במסה, שאמרו שאין אנו מקיימים המצוות רק אם הקב"ה יתן לנו

(ב) במה שאלות בפרטי איסור של לא תנסו

יצליח יתחרט על המצוה, או גם כשאומר המצוה אני עושה בין כך ובין כך, רק בכל זאת אני רוצה שהקב"ה יעשה לי נס או ישועה בגלל קיום המצוה?

(ו) בגדר נס ומופת, האם זה רק גדר נס שהוא שינוי הטבע, או גם כשמבקש נס מלובש בטבע, כגון שמבקש שהקב"ה יצליח בפרנסתו אם יקיים מצוות?

(ז) אם האיסור נאמר רק על יחיד מישראל, אבל כשכללות הציבור עובר על זה לא נאמר, או שגם אם כללות הציבור עובר על זה נאמר האיסור?

ונעתיק מקודם מה שנאמר במקורות על זה, ואח"כ נדון בשאלות.

(א) אם זה רק על כללות התורה, או גם במצוה אחת מן התורה?

(ב) אם זה רק במצוות התורה, או גם במצוות הנביא?

(ג) אם זה רק במופת של שכר ועונש, או ג"כ בשאר מופתים. כגון שאומר, אני לא מניח תפילין עד שהקב"ה יעשה מופת שהמקל יתהפך לנחש?

(ד) באיזה ציור מדברים, האם כשעושה המצוה לפני המופת וטוען שהקב"ה מוכרח לעשות לי מופת אחר כך ואם לאו אני מתחרט בזה, או מדובר בציור שמעכב לעשות המצוות עד שהקב"ה יעשה לו מופת, או בשני הציורים?

(ה) אם הלאו הוא רק כשאומר שאם אחר עשית המצוה המופת לא

(ג) המקורות בבלי וירושלמי, רמב"ם רמב"ן רבינו יונה סמ"ג סמ"ק יראים וחינוך

העיד ליהושע והאמינו בו כל ישראל קודם שיעשה אות, וכן לדורות, נביא שנודעה נבואתו והאמינו בדבריו פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא והיה הולך בדרכי הנבואה, אסור לחשוב עליו ולהרהר בנבואתו שמא אינו אמת, ואסור לנסותו יותר מדאי ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם שנאמר לא תנסו את ה' א-לקיכם כאשר נסיתם במסה, שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין, אלא מאחר שנודע שזה נביא יאמינו וידעו כי ה' בקרבם ולא יהרהרו ולא יחשבו אחריו כענן שנאמר וידעו כי נביא היה בתוכם". (וי"ע ספר המאורות ל"ח סד).

רמב"ן (דברים ו טו): "לא תנסו את ה' א-לקיכם, פירוש, כאשר נסיתם במסה, שלא תאמר אם יש ה' בקרבנו, לעשות לנו ניסים או שנצליח בהיותנו עובדים בפניו ונשבע לחם ונהיה טובים נשמור תורתו, כי הכוונה שם היתה, שאם יראו שה' יתן להם מים בנס מאתו, ילכו אחריו במדבר ואם לאו יעזבוהו, ונחשוב להם לעון גדול, כי אחרי שנתאמת אצלם באותות ובמופתים כי משה נביא ה' ודבר ה' בפינו אמת, אין ראוי לעשות עוד שום דבר לנסיון והעושה כן אינו מנסה

בבלי תענית (ט ע"ה): "ואמר רבי יוחנן עשר בשביל שתתעשר, אשכחיה רבי יוחנן לינוקי דריש לקיש, אמר ליה אימא לי פסוקין, א"ל עשר תעשר, א"ל [ינוקי לר"י, רש"ן] ומאי עשר תעשר, א"ל עשר בשביל שתתעשר, א"ל [ינוקי לר"י, רש"ן] מנא לך, א"ל זיל ניסי, א"ל ומי שרי לנסוי להקב"ה, והכתיב לא תנסו את ה', א"ל הכי אמר רבי הושעיה, חוץ מזו, שנאמר (מלאכי ג י) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף לביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די".

ירושלמי יומא (פ"א הל' ד', דף לט): "תני לא היו מניחים אותו לוכל לא חלב ולא ביצים ולא גבינה ולא בשר שמן ולא יין ישן ולא קונדיקון ולא גריסין ולא פול ולא עדשים ולא כל דבר שמרגיל לזיבה, [ומקשה הגמ'] ולא מן הניסים שהיו נעשין בבית המקדש? [היינו שלא אירע קרי לכה"ג ביום הכיפורים (עי' חזות פ"ה)] אמר רב אבון על שם לא תנסו".

רמב"ם (הל' יסודי המורה פ"ו הל' ה'): "נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא, הרי הוא בחזקת נביא ואין זה השני צריך חקירה, שהרי משה רבינו

להם אמיתת התורה והמצוות, כאשר יפרש כי ישאלך בנך וגמר הפרשה".

מה שזכיר הרמב"ן אוילי עמנו, משום ששם בהמשך מבואר שעברו על לא תנסו כמ"ש שם, אולם הם לא ניסו הקב"ה לראות אם יעשו מצוה אם יתן להם שכר, אלא אם יעשו עבירות אם יתן להם עונש, וכשראו שלא העניש אותם המשיכו בעבירות. ע"ש (מלאכי ג יד) "אמרתם שוא עבוד א-לקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צ-באות: ועתה אנחנו מאשרים זדים, גם נבנו עושי רשעה גם בחנו א-לקים וימלטו".

וע"ע (רמב"ן דברים ט כג): "והנה החטא לנסות את ה' הוא חטא גדול ואשמה רבה כאשר הזהיר ממנו לא תנסו את ה' א-לקיכם כאשר ניסיתם במסה, על כן החזיר אותו להם בכאן".

רבינו יונה (בשערי תשובה שער שלישי סי' ל'): "לא תנסו את ה' א-לקיכם, הוזהרנו בזה, שלא יאמר אדם אנסה נא בעבודת הצדקה היצליח ה' דרכי, ואבחן בכשרון המעשה אם כסף וזהב ירבה לי, והאיש הטוב לא נמצא בו רפיון ידים אם עמלו בחכמה ודעת וכשרון המעשה ולא צלחה דרכו בענין קנין כספו ובשאר טובת חפצי הגוף, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה, כי

הנביא רק ה' יתברך הוא מנסה לדעת היד ה' תקצור, ולכן אסור לדורות לנסות התורה או הנביאים, כי אין ראוי לעבוד ה' על דרך הספק או שאלות מופת ונסיון, כי אין רצון ה' לעשות ניסים לכל אדם ובכל עת ואין ראוי לעבוד על מנת לקבל פרס, אלא אוילי ימצא בעבודתו ולכתו בדרכי התורה צער ואסון, וראוי לקבל הכל כמשפט צדק, ולא כאשר אמרו אוילי עמנו (מלאכי ג יד) וכי הלכנו קדורנית מפני ה', ולכן אמר הכתוב בכאן, שמור תשמרון מצותיו ועדותיו, שהם הניסים שעשה לכם מכבר להיות לכם לעדות כגון הפסח והמצה והסוכה ותשמרו חקיו אע"פ שלא תדעו טעמם, כי באמת ייטב לכם בסוף, אין צורך לנסיון בתורה ובמצוות, אחרי שכבר נתאמת אצלכם שהוא מאתו יתברך, וכן בכל דברי נביא המנוסה והמוחזק בנביא אמת באותות ובמופתים בדין התורה, לא תנסו את דבריו בכל גמול ובכל עונש שיאמר לכם ולא תסתפקו ביכלתו יתעלה, אבל האמינו בתורתו ותאמינו בנביאיו והצליחו.

"והנה הבטיח כי סוף הכבוד לבא בירושת הארץ ונצוח האויבים כי היא הטובה הגדולה והצריכה לאותו הדור, ואחרי כן יאמר כי גם לדורות הבאים אין צורך לנסיון בעשית המצוות אלא ישאלו מאבותיהם וזקניהם ויגידו

בליכם לתת הן יחיה הן לא יחיה, ועל דרך זה שנינו (לכות ב ג) אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, ואם לא יקבלו פרס מתחרטים".

סמ"ק (מנ"ס יח): "שלא לנסות ה' דכתיב לא תנסו את ה' א-לקיכם שלא יאמר אדם אעשה מצוה זו ואראה אם יעשה לי השם מה שתלוי בשכרה, אבל בהפרשת מעשר מותר שנאמר בחנוני נא בזאת וגו'".

ספר החינוך (מנ"ס סכד): "שלא לנסות נביא אמת יותר מדאי.

"שנמנעו" שלא לנסות יותר מדאי הנביא המיסר את העם והמלמד דרכי התשובה אחר שנדע אמיתת נבואתו, ועל זה נאמר לא תנסו את ה' א-לקיכם כאשר נסיתם במסה, כלומר לא תנסו גמולי השם ועונשיו שהודיע לכם ע"י נביאיו על צד שתסתפקו בהם.

"משרשי" המצוה וכו'. כמו כן בכלל האזהרה שלא לעשות מצוות ה' ברוך הוא על דרך הנסיון, כלומר שיעשה אדם מצוה לנסות אם יגמלוהו ה' בצדקו, לא לאהבת הא-ל ויראתו אותו. ואל יקשה עליך מה שאמרו זכרונם לברכה בפסוק קמא דמסכת תענית, עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, שכבר

במצות המעשרות בלבד הותרה הבחינה, שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ובחנוני נא בזאת, ואמר שלמה המלך עליו השלום (משלי ג ט-יב) כבד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך, וימלאו אסמין שבע ותירוש יקבין יפרצו, מוסר ה' בני אל תמאס, ואל תקוץ בתוכחתו, פירוש, אם לא יהיה לך כן להמלא אסמין שבע בתוך מהונך ומראשית כל תבואתך לעבודת הצדקה אבל יאחזוך ימי עוני, אל תמאס מוסר השם ודע כי גם זה לטובתך, (שם טז יב) כי את אשר יאהב ה' יוכיח להטיבו באחריתו להיות תמורת שכר בעולם הזה ותחת כבודו שכר אמת והטוב הצפון העומד לעד לעולם".

סמ"ג (מנ"ס לא תעשה ד'): "כתוב בפרשת ואתחנן ולא תנסו את ה' א-לקיכם, פירוש שלא יאמר אדם אעשה מצוה זו ואראה עם אתברך, ובתענית פ"ק (ט ט"ז) מקשה עלה מדכתיב עשר תתעשר ופירש רבי יוחנן עשר בשביל שתתעשר, ותירץ שם חוץ מזו שנא' הביאו את כל המעשר אל בית האוצר [וגו'] ובחנוני נא בזאת אמר ה' [צב-אות] אם לא אפתח לכם [את] ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די. מאי עד בלי די עד שיכלו שפתותיכם מלומר די. והא דתניא האומר סלע זה לצדקה כדי שאחיה אני ובני הרי זה צדיק גמור, פ"ק דב"ב, מעמידה בישראל שגומרים

כגון דלא (בעי) [תהי] אלא גומר בלבו ליתן הן יחיה הן לא יחיה. ומזה המקרא שנינו במס' אבות אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס, אלא היו כעבדים שמנסה וחושב אם יקבל פרס עבור מצוה אחת, פ"י אל תהיו כעבדים שעיקר מחשבתם לקבל פרס, אלא היו כבנים שעיקר מחשבתם אפילו לא יקבלו פרס לבסוף אינם מתחרטים על עבודתם ולא תהו, אבל עבדים כשאינם מקבלים פרס תהו ומתרעמים על עבודתם שעשו. ובתענית פ"א מקשינן עלה מכתוב עשר תעשר ופי' רבי יוחנן עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר ותי' ר' יוחנן התם, הכי א"ר אושעיא חוץ מזו דכתיב (מלאכי ג' א') הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף לכיתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צב-אות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די".

תירצוה שם ואמרו שבכל המצוות נאמר לא תנסו, חוץ מזו דמעשר, שנאמר הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו'. והטעם בזו כענין שכתוב (משלי י"ח) מלוה ה' חונן דל כלומר שהודיענו הא-ל ברוך הוא כי בפרנסנו משרתי ביתו במעשר נמצא התועלת והברכה בממונם על כל פנים ולא יעכב זה שום דבר חטא ועון. וטעם איסור נסיון במצוות, מפני ששכר מצוות אינם בעולם הזה וכמו שדרשו זכרונם לברכה דרש מסכת ע"ז (ג ע"ה) היום לעשותם ולמחר כלומר לעולם הבא ליטול שכרם. וזה שאמרו זכרונם לברכה, האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור, תירצוה חכמים המפרשים, כשגומר הנותן בלבו לתת אותה בין שיחיה או לא, שאין זה מנסה את ה'".

רש"י על הפסוק (תהלים ע"ה מ"א): "וינסו א-ל במדבר וקדוש ישראל התוו", וז"ל: "התוו לשון סימן, כמו והתוית תו. וסימן הוא לשון מופת ונסיון, בקשו ממנו אות וסימן היש ה' בקרבנו אם אין".

יראים (ס' שס"ה): "לא תנסו את ה' כתוב צפ"ר ואתחזק לא תנסו את ה', פ"י; הזהיר הקב"ה שלא אדם אעשה מצוה זו ואראה אם אתברך. והא דתניא האומר סלע זו לצדקה כדי שאחיה אני ובני הרי זה צדיק גמור, בב"ב פ"ק מוקמינן ליה

(ד) תשובות על השאלות

שאינו מקיים מצוה עד שהקב"ה עושה לו נס, האם זה רק על כללות התורה

שאלה א: אם האיסור של לא תנסו דהיינו למשל שאומר

או גם במצוה אחת מן התורה?

תשובה: מבואר בגמרא תענית ששייך גם במצוה אחת, שהרי רק מעשרות הוציאו מן הכלל, וכן בירושלמי, מדובר רק על עבודת יום הכיפורים.

שאלה ב: אם זה רק במצוות התורה, או גם במצוות הנביא?

תשובה: מבואר ברמב"ם וברמב"ן שגם במצוות נביא שייך הלאו.

שאלה ג: אם זה רק במופת של שכר ועונש, או ג"כ בשאר מופתים, כגון שאומר, אני לא מניח תפילין עד שהקב"ה יעשה מופת שהמקל יתהפך לנחש?

תשובה: מבואר ברמב"ם שגם בשאר מופתים, שהרי שם דיבר על ריבוי נסיונות של נביא, שמתחילה היה מותר לנסות, וזה על דרך שבודקים אותו אם יוכל לעשות מופת או שיגיד עתידות ויתקיימו, וזה לא לענין שכר ועונש, ובכה"ג אוסרים לנסות יותר מדאי, וממילא ה"ה לשאר מצוות של הקב"ה.

וכן מבואר ברמב"ן שכתב שאסור לבקש מהקב"ה מופת ונסיון, ומופת היינו ענין שינוי טבע כמ"ש (שמות

י ט) "כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת, ואמרת אל אהרן קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי תנין", וכן מבואר ברמב"ן (דברים יג ב) שכולל שם ג"כ שהמטה היה לתנין, וכן כתב הרמב"ן כאן "וכן בכל דברי נביא המנוסה והמוחזק בנביא אמת באותות ובמופתים בדין התורה", דהיינו שכך בודקים נביא אמת, במופת, היינו שינוי טבע (ע"י צדק גס בדרשות הר"ן ס"פ י"ג), ובאותות, היינו הגדת עתידות. וכ"כ הרמב"ן (דברים יח כה): "וזה טעם כמוני כמוך, שיהיה מתחילה נאמן לנביא השם, או באות ומופת כענין שנאמר (שמות ד' לו) ויעש האותות לעיני העם ויאמן העם, או שיגיד העתיד להיות ויבא, שגם זה אות וכו', ושם אין ההמחאה שהוא צדיק גמור אלא שהוא נביא אמת מוחזק לכל במה שהקדים לאמר עתידות ובאו, והוא האות שלו, כמו שהזכיר בפרשה הזו או במופת שעשה לפנינו". ובוזה אסור להמשיך לבודקו אחר שכבר נתחזק אצלנו, ואף שכאן הזכיר שאסור לנסותו בשכר ועונש, מ"מ מקודם הזכיר ג"כ ענין מופת, שאסור לנסות במופת, וזה ענין של שינוי טבע ולא ענין של שכר ועונש.

וכן מבואר בטעם הדבר שכתב בתחילת דבריו "שאין רצון ה' לעשות נסים לכל אדם", וזה כולל ג"כ אות או מופת שאינו לשכר רק לסימן שהקב"ה מנהיג

מופתים יודעים שהוא נביא ואסור להמשיך לבקש ממנו מופתים, ה"ה בכל מצות התורה, אחרי שנעשה נס בימי יציאת מצרים ונתחזק נבואת משה רבינו, ואנו עושים מצוות לזכור זה, אין עוד לבקש מופתים.

והרמב"ן (בפר' ואסתקן) כולל בדבריו שני סוגי ניסים, אחד, מופת בשינוי טבע. ושנית, שכר מן השמים כדרך הטבע.

שאלה ד: באיזה ציור מדברים, האם כשעושה המצוה לפני המופת, וטוען שהקב"ה מוכרח לעשות לי מופת אחר כך ואם לאו אני מתחרט בזה, או מדובר בציור שמעכב לעשות המצוות עד שהקב"ה יעשה לו מופת, או בשני הציורים?

תשובה: שני הציורים הם בכלל, בפסוק של מסה, איירי לפני המעשה שלא היו מוכנים לקיים מצוות רק אם הקב"ה יעשה להם ישועות וניסים, וכן מבואר ברמב"ן, עי' לעיל. וז"ל רבינו בחיי "הנסיון היה שאם יתן להם מים ילכו אחריו ואם לא יתן להם לא ילכו אחריו, וזהו לשון במסה, בלשון ידיעה, שהרי על זה קרא שם המקום מסה ומריבה". ובגמרא יומא איירי בציור הראשון שנותן מעשר וטוען שאם הקב"ה לא יעשיר הוא

את העולם, וכעין שכתב הרמב"ן באריכות סוף פרשת בא בביאור מצוות שהם זכר ליציאת מצרים: "וכאשר ירצה הא-לקים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדיעות האלו כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם א-לה מחדשו ומשגיח ויכול וכו' אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה, וכו' ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם ולדור אחרון".

כלומר שהרמב"ן בפר' ואתחנן מפרש טעם איסור לנסות ה' משום שפעם ביציאת מצרים עשה ניסים בשינוי טבע ואח"כ אינו רוצה לעשות הנהגתו בצורה גלויה כזה רק במקרים מיוחדים, ובדרך כלל הנהגת הקב"ה בהסתור, והניסים של אז מספיק לנו כדי לקיים התורה, רק שחלק של המצוות הם לזכור את הניסים של אז כמו פסח מצה וכו' ועי"ז אנו יודעים שאנו צריכים לעשות שאר מצוות, ומש"ה אסור כעת להתנות שהקב"ה יעשה עוד הפעם נס גלוי לחזק קיום המצוות, כי אין הקב"ה רוצה בזה, וכמו שאסור לנסות הנביא יותר מדאי, שאחרי שעשה

שמותר בשביל שיחיה בני, משום שאין זה נסיון, כיון שגם אם לא יחיה לא יתחרט, וממילא שמעינן שבאופן זה שאינו עושה תנאי רק שבמבקש, לא שייך איסור לא תנסה.

וכן מבואר בגמ' פסחים (ח ע"ב) שבכל מצוה כגון בדיקת חמץ אפשר לומר שיהנה דבר גשמי עי"ז, ואינה בכלל לא תנסה, כיון שאינו עושה תנאי בזה.

וצריך לברר מה הדין בענין נסוי למעשר דקשה מאוד לומר שאם אחד הפריש ונתן מעשרות כדת וכהלכה ולא העשיר שפטור מלתת מעשר אח"כ. אולם עכ"פ מבואר שיכול להתחרט על המעשה, שהרי זה מה שהתיר הקב"ה לנסות אותו (ט"ז בגליון מהכש"א יו"ד ס' רמ"ז בסקף), או עכ"פ שמותר להתלונן אם לא נתעשר.

שאלה ו: בגדר נס ומופת, האם זה רק גדר נס שהוא שינוי הטבע, או גם כשמבקש נס מלובש בטבע, כגון שמבקש שהקב"ה יצליח בפרנסתו אם יקיים מצוות?

תשובה: מבואר בגמ' לענין מעשר, שגם בנס מלובש בטבע אסור, וכן מבואר ברמב"ן שכתב "ונשבע לחם".

מתחרט, ועל זה נאמר שרק במעשר מותר לעשות, ולא בשאר מצוות.

שאלה ה: אם הלאו הוא רק כשאומר שאם אחר עשית המצוה המופת לא יצליח יתחרט על המצוה, או גם כשאומר המצוה אני עושה בין כך ובין כך, רק בכל זאת אני רוצה שהקב"ה יעשה לי נס או ישועה בגלל קיום המצוה?

תשובה: אפשר להוציא מדברי רבינו יונה שמותר, שהרי מבואר בדבריו, שרק במעשר תבואה מותר לנסות ולא בתרומה ובשאר צדקות, וכן מבואר בחינוך ובסמ"ג (ל"ט ד'), והרי אמרו חז"ל (ב"ב י' ע"ג) "האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה צדיק גמור", וכתב שם רש"י משום שאף אם לא יחיה לא יתחרט, וכ"כ בחינוך וסמ"ג שם, ודלא כהטור (יו"ד ס' רמ"ז), ורואים מזה, שאף שבשורש מצות צדקה הוא בכלל לאו של לא תנסו, מ"מ אם לא יתחרט כשלא יתקיים בקשתו מותר.

ועי' בשדי חמד (ח"ב ערך נסיון, אות טו), שכתב שגם לדעת הטור שמשום צדקה מותר לנסות, זה רק כדי שיתעשר, אבל בשביל שיחיה בני אסור, וכ"כ בפ"ת (יו"ד ס' רמ"ז ס"ק א'), ומה

תשובה: מבואר בתורה שגם על כללות הציבור נאמר איסור זה שהרי הפסוק של "היש ה' בקרבנו אם אין" לא היו יחידים רק כללות הציבור.

שאלה ז: אם האיסור נאמר רק על יחיד מִישראל, אבל כשכללות הציבור עובר על זה לא נאמר, או שגם אם כללות הציבור עובר על זה נאמר האיסור?

(ה) ביאור הלאו לא תנסו בפסוק "היש ה' בקרבנו אם אין"

נמצא בקרבם, רק מצוה אחת לא רוצים לקיים עד שיעשה להם נס.

וצריך לפרש שגילוי ה' נמצא בכל מצוה, וכל אדם שמקיים מצוה מגלה דעתו בזה שהקב"ה נמצא כעת בתוך קיום המצוה ושהוא מצוה לעשות כן, וע"י קיום המצוה מתדבק בהקב"ה ומתחבר אתו, והקב"ה משגיח עליו כעת ורואה אותו אם מקיימו או לא, וזה נקרא שמאמין שהקב"ה בקרבנו גם כלפי מצוה זו, אבל אם אומר שאינו מוכן לקיימו רק כשהקב"ה יעשה לו נס, אז מסתפק כעת אם הקב"ה נמצא בקרבנו כלפי מצוה זו, וטוען שרק אם הקב"ה יעשה עוד נס זה וזה אאמין שהקב"ה נמצא בתוכנו כלפי מצוה זו, ונמצא שכעת לפני הנס אינו מאמין שנמצא בתוכינו כלפי מצוה זו, אף שמאמין שהקב"ה נמצא בקרבנו כלפי שאר מצוות.

הטעם של התורה "כאשר ניסיתם במסה" מבואר שאסור לומר "היש ה' בקרבנו אם אין", וצריך כעת לבאר ביתר פרטות איך עוברים על האיסור לומר היש ה' בקרבנו, בכל ציור המובא בבלי ובירושלמי וברמב"ם וברמב"ן. ועי' רש"י (תהלים עח מה) על הפסוק "וינסו א-ל במדבר וקדוש ישראל התוו", וז"ל: "התוו לשון סימן, כמו והתוית תו. וסימן הוא לשון מופת ונסיון, בקשו ממנו אות וסימן היש ה' בקרבנו אם אין".

הנה אם זה בכללות קיום התורה מובן, שאם יאמרו, אין אנו רוצים לשמור התורה אם לא יעשה לנו ניסים, אז מסתפקים אם הקב"ה נמצא בקרבם או לא עד שיעשה להם נס.

אולם אם זה רק על מצוה אחת, הרי לכאורה הם מסכימים שהקב"ה

מעמידים בספק את עבודת יום הכיפורים. ואומר הריני מוכן לעשות עבודת יום כיפור רק אם הקב"ה יעשה לי נס שלא יקרה טומאה. ואם לא יקרה נס, לא אעשה העבודה. א"כ שוב מסתפקים אם הקב"ה נמצא בקרבם. ומסתפקים אם באמת צריך לעשות העבודה ג"כ בלי שיקרה נס. ועל כן צריך לעשות ההשתדלות הטבעי שלא יקרה טומאה. וכשעושים ההשתדלות הזו מאמינים שהקב"ה מצוה גם בלי שיקרה נס. ומאמינים שאי"צ עוד הוכחה שהקב"ה נמצא בקרבם.

או שאפשר לפרש בצורה אחרת, כיון שאוכל דברים המביאים לידי טומאה הוא רוצה לנסות את הקב"ה שיעשה לו נס, ולראות אם באמת הקב"ה יעשה לו נס. ואם מצב העבודה רק מצד שמנסה אם הקב"ה עושה לו נס א"כ אינו מאמין שהקב"ה נמצא בקרבם כשלא עושה נס.

(ואין) הכוונה שהקב"ה מצוה בפועל עכשיו, שהרי התורה ניתנה בסיני ואין מחדשים חיוב חדש, רק הכונה שהציווי בשעת מתן תורה חל עכשיו בפועל וכעת אני מצווה לקיימו).

ובענין מצות נביא, אם כבר הוכיח שהוא נביא ע"י אותות ומופתים או שהעיד עליו נביא אחר, כפי הכללים שמחזקים נביא, אז אם ממשיך לפקפק ומבקש עוד אות או מופת, אז מסתפק אם הנהגת הקב"ה נמצא כעת דרך הנביא הזה.

וברברי הירושלמי בענין כהן גדול, צריך יותר ביאור למה נקרא שמסתפק אם הקב"ה נמצא בקרבנו כשסומך על זה שהקב"ה יעשה נס שלא תקרה טומאה לכה"ג, שהרי אינו רוצה למנוע עצמו מן המצוה.

ויש לפרש כיון שאין הדבר מוחלט שיהא נס ואם אין עושים ההשתדלות טבעי שלא יקרה טומאה אז

(ו) עונש כשעוברים הלאו של לא תנסו

"סמך פרשה זו למקום זה לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני".

מבואר בתורה ובחז"ל שעונש על איסור זה הוא שעמלק בא (נ"ו) שמו"ח ח' שאחרי שאמרו: "ועל נסותם את ה' לאמור היש ה' בקרבנו אם אין", נאמר: "ויבא עמלק", ועי' רש"י (ע"ב)

(ז) עוד מקורות בחז"ל על חיוב קיום מצוות בלי שנחכה לנס

והכונה בזה שאף שהתורה כתב שהמלחמה א"א בדרך הטבע וצריך לסמוך על הקב"ה, כמו שנאמר (דברים ט ז) "שמע ישראל אתה עובר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך ערים גדולות ובצורות בשמים: עם גדול ורם בני ענקים, אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק: וידעת היום כי ה' א-לקיך הוא העובר לפניך אש אכלה, הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך, והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר ה' לך". ומ"מ יש חיוב ההשתדלות הטבעי, ומה שא"א לעשות הקב"ה יעשה.

רמב"ן (דברים כ טז): "וצוה ופקדו שרי צבאות בראש העם, כי התורה תצוה בדרך הארץ ותעשה ניסים עם יראיו בהסתור. ואין החפץ לפניו לשנות טבעו של עולם זלתי כאשר אין שם דרך בהצלה אחרת או להודיע שמו לצריו לעתים כאשר היה בקריעת ים סוף וכיוצא בו".

רמב"ם (הל' מלכים פרק יא א): "ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי

עוד מקורות בחז"ל על יסוד של חיוב קיום מצוות בלי שנחכה לנס, במקום שאפשר לקיים המצוה בלי נס, ויש מקומות שא"א לקיים את הכל בלי נס, ומ"מ החלק שאפשר לקיים בלי נס צריך לעשות.

עי' רמב"ן (פר' נח ו' יט): "אבל הוא נס החזיק המועט את המרובה, ואם תאמר יעשנו קטנה ויסמוך על הנס בזה, וכו' ועוד, עשו אותה גדולה למעט בנס כי כן הדרך בכל הניסים שבתורה או בנביאים לעשותם מה שביד אדם לעשות, והשאר יהיה בידי שמים".

רמב"ן (במדבר ט מו): "ויתכן שנאמר עוד כי היה זה כדרך שהמלכות עושה בבואם למלחמה, כי עתה היו מזומנים ליכנס לארץ ולבא במלחמה עם מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ועם השאר כולם, כמו שאמר נוסעים אנחנו אל המקום אשר אמר ה', והיו משה והנשיאים צריכים לדעת מספר חלוצי צבא המלחמה, וכן מספר כל שבט ושבט ומה יפקוד עליו בערכות מואב במערכות המלחמה, כי התורה לא תסמוך על הנס שירדוף אחד אלף, וזה טעם כל יוצא צבא בישראל, כי המנין מפני צבא המלחמה".

לצרוף בהם ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד".

ומבואר בדברי הרמב"ם שאילו אדם היה עושה תנאי שמישיח צריך לעשות אותות ומופתים, היה מגרע מן התורה או מוסיף עליו, או היה מוציא דברי תורה מפשרטו, ונקרא רשע ואפיקורוס. והטעם בזה, כיון שהתורה לא קבע מצוותיו בתנאי שיהיה ניסים, וממילא כיון שיש מצוה להעמיד מלך וכן יש מצוות שקשה לקיימם בלי מלך כשר, ויש דברים שצריך מלך המשיח, ואילו היה מלך המשיח צריך אותות ומופתים היינו מצמצמים התורה ע"י שכפופה למופת, והתורה לא כתבה כך, ועל כרחך, שמלך המשיח א"צ לעשות אותות ומופתים.

אולם כיון שיש מקורות בחז"ל שמישיח יתגלה בצורה של מופתים, וכענני שמיא עי' סנהדרין (ס) פ"ב, וכן הרבה דברי אגדה בכיוון הזה, בגלל זה הוכיח מדברי ר"ע שהכשיר בר כוכבא למשיח, שאין המופתים מעכבים, וכל מה שמופיע משיח בדברי חז"ל ואגדה בצורה ניסית, הוא רק בתור אפשרות, אבל אין זה מחייב. ולא עדיפי מאמרי חז"ל אלו מפסוקים מפורשים שמדברים על הנהגה ניסית ובכל זאת יש כלל שלא סמכה תורה על

רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג בעוונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת.

"ועיקר הדברים ככה הם: שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. [וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשרטן, הרי זה בודאי רשע ואפיקורס].

(ד) "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחום מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח [ונצח כל האומות שסביביו] ובנה מקדש במקומו, וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי.

"ואם לא הצליח עד כה או נהרג, בידוע שאינו זה שהבטיחה עליו תורה, והרי הוא ככל מלכי בית דוד השלמים והכשרים שמתו, ולא העמידו הקב"ה אלא לנסות בו רבים, שנאמר (דניאל י"א ל"ב) ומן המשכילים יכשלו

התורה, ומה שהביא זה בענין משיח, משום שבא לאפוקי אלו שאמרו שמשיח צריך לעשות ניסים, וכנגד אלה טוען, שלא יתכן דבר כזה שהרי כל הופעתו של משיח, הוא בכלל שאר מצוות התורה, ואינו בא לחדש מצוות או לשנות התורה וממילא כל עצם הקמתו אינו כפוף לניסים, ודינו כמו שאר המצוות. אבל שאר מצוות פשוט אצלו שאינן צריכים ניסים, והוא בכלל הרשעות שהזכיר מי שמצריך ניסים.

הנס, כמו שהובא מן הרמב"ן לעיל, וע"ע בדברי רש"י (לקמן ס"ק ח'), וע"ע בדברי אור החיים הקדוש על הפסוק דרך כוכב מיעקב.

ואפשר ללמוד מן הרמב"ם על כל קיום מצוה, שמי שעושה תנאי על מצוה מסוימת שאינו מחויב לקיים עד שהקב"ה יעשה ניסים, הוא בכלל אפיקורס, שהרי הרמב"ם כולל כאן לא רק ענין של משיח, אלא כל

(ח) גם במקום שהתורה או חז"ל אמרו שיהיה

ניסים, מ"מ אסור לסמוך על זה

נרות קודם הטבת ב' נרות, משמע דכולהו היה מטיב בשחרית ויליף לה מקראי, היינו כשלא היה הנס מתקיים והיה מוצאה שכבה דלא סמיך קרא אניסא, וכל זמן שהיו ישראל חביבים היה דולק כל היום והיינו עדותה".

ומכאן אפשר ללמוד שמה שכתב רש"י (סוכה מא ע"א ד"ה ה' ניני), שבית המקדש השלישי יפול מן השמים, אין הכוונה שכך מוכרח להיות, שהרי יש כלל דלא סמיך קרא אניסא, אלא הכוונה שיש אפשרות כזו, ובגלל אפשרות הזו תיקן ריב"ז שיום הנף כולו

בענין נר מערבי יש פסוק בתורה שיהיה נס שידלק כל היום, עי' שבת (כג ע"ב) "מחויץ לפרוכת העדות יערוך, וכי לאורה הוא צריך? אלא עדות הוא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל. מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנותן שמן כמידת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים". דהיינו שהיה שם נס, אולם לא כל הזמן, שאחרי שמעון הצדיק פסק הנס, עי' יומא (ריש פרק ט"ז בקלפי, ואז הוצרכו להדליקו כבמבואר במשנה תמיד (פ"ג מ"ט ופ"ו מ"ח). ועי' רש"י (שבת ע"ב) שכתב "והא דאמרנו בסדר יומא (כג ע"ב) הטבת ה'

הרמב"ם נקרא אפיקורס ורשע כשטוען שצריך למנוע עצמו מקיום מצוה אף במצב שיש אפשרות לקיימה בלי נס רק שהוא עושה תנאי עם הקב"ה שאין אנו מוכנים או אין אנו מצווים או אינן רוצים לקיימם רק כשהקב"ה יעשה נס, או יביא ישועות גדולות ונחמות.

וכן מבואר בירושלמי (יומא פ"ג) שאף שיש חז"ל שלא יארע קרי לכה"ג ביום כיפור, מ"מ אסור לסמוך על הנס משום לא תנסו, וצריך לעשות ההשתדלות הטבעי שלא יקרה זה.

אסור, אבל מצידנו מחויבים לבנות בית המקדש על דרך הטבע כשהדבר אפשרי, ואסור לסמוך על הנס*.

וכן כל מה שניבאו הנביאים בניסים שיהיו בזמן הגאולה, הכונה שיתקיים בזמן שהקב"ה ירצה לעשותם, אבל כל מה שנוגע לקיום מצוות כולל המלכת מלך ובנין בית המקדש, אינו כפוף כלל לניסים, כי זה כלל גדול שאין סומכין על הנס ולא סמיך קרא אניסא, ואדרבה עוברים על לא תנסו את ה', אם יש אפשרות לקיימם בלי נס, ולפי לשון

(ט) לימוד לזמננו

נתבררו דברים עד שלפי דרכי הלכה אפשר לברר שזה המצוה וזה מה שצריך לקיים [כגון למי שנתברר מצות תכלת ואכמ"ל]. ובא אחד וטוען שאין אנו מחויבים, או אינם רוצים לקיים, עד שהקב"ה יעשה לנו ניסים ונפלאות, או אותות ומופתים, או ישועות גדולות

ואפשר ללמוד מזה שאם נתברר לנו בדורנו שאפשר לקיים מצוה מסוימת, אף שהיה דורות שלא היה אפשר לקיימם, מ"מ אם לפי המציאות נתאפשר לקיים, כגון שנשתנו דברים בעולם שהסירו מניעות שהיה מקודם, או שנתגלו דברים שמכח המציאות

.....

*וא"א לומר שרק בענין נר מערכי כתב זה משום שיש פסוק המובא ביומא שנר מערכי יתכן שיתכבה ומש"ה דרשינן שמיטיב ה' נרות ואח"כ ב' נרות, שמי שמעיין שם רואה שאין הכרח מן הפסוק לפרש שמיטיב ה' נרות ואח"כ ב' נרות, שאפשר לפרש ד' נרות ואח"כ ב' נרות, ונר מערכי נשאר דלוק, ורק משום שכך האמת שלא סמך קרא אניסא, מפרשינן הפסוקים שמיטיב ה' נרות ואח"כ ב' נרות, וממילא גם כשהיה הנס קיים מיטיב ה' נרות ואח"כ נר א' כמבואר בברטנורא (תמיד פ"ג), ועל כרחך שכל מה שמבואר בתורה שיקרה נס אין התורה כופפת המצוה לנס זה, ואם לא יקרה נס, עושים בלי נס:

שהרי התורה לא קבעה דיניה על ניסים ולא תנאי בקיום מצוות שיהיה כפוף לנס, ומגרע אותה ועוקר אותה מלקיים עד שהקב"ה יעשה נס וזה עקירה דידיה.

ונחמות, או שיבא נביא ויגיד לנו מה לעשות [והרי כדי להחזיק נביא צריך ג"כ שיעשה אותות ומופתים], אז עובר על לאו של לא תנסו, ולפי הרמב"ם (פי' לשל ס"ק ז'), [כמובן שמדבר כשהוא מזיד ולא כשהוא מוטעה].

(י) כל האיסור הוא אם אפשר לקיים המצוה בלי הנס, ובשאפשר נתחדש האיסור

בדמיונו את האפשרות לקיימו. אבל אחר שנשתנו הדברים, בין כשבאמת קרו ניסים או שע"פ הטבע נשתנו הדברים, וכבר א"צ לנס כדי לקיימו, שוב אסור לומר שאינו רוצה לקיימו רק כשיקרה נס, שהרי עכשיו משתמש באפשרות הנס כדי לבטל מן המצוה. אולם הבדל הזה לא היה תמיד בולט, וגרם לטעויות גדולות (פי' לקמן ס"ק יא).

ומיהו כל זה שאמרנו שאסור לתלות בנס, זה כשבאמת אפשר לקיים המצוה כעת, אבל כשא"א לקיים כעת, ולא רואים את האפשרות לקיימן רק כשיקרה נס, אז מותר לומר שלא יקיימו המצוה רק כשיקרה נס, שהרי אינו מונע את עצמו מן המצוה בגלל שמחכה לנס, רק בגלל שבמציאות א"א לקיימו כעת, והאפשרות של הנס הוא שנותן לו

(יא) אם כבר היו ניסים צריך לחזק האמונה ולא לרחות, וביאור הנסיונות בנושא זה

הפטור לא היה בגלל אפשרות הנס רק בגלל הכלל של אונס רחמנא פטריה, אולם אח"כ נשתנו הדברים, וכבר היה אפשר לקיימם גם בלי נס, אולם ההרגל והדיבורים של אז נכנס בליבם וחשבו שהתורה קבעה בעצם הענין שלא מחויבים לקיימם רק כשיקרו ניסים.

זה מן הדברים שהקב"ה מכניס את עם ישראל לנסיון גדול, שהיו מצבים שלא היה אפשר לקיים מצוות מסוימות, כגון מצות ישוב א"י, ולא עלו בדעתם את האפשרות הזו רק כשיקרו ניסים, ואמרו כשיקרו ניסים אז נקיימם, וזה היה בסדר לפי מה שראו במצבם, כי

של יעקב אבינו על זה התפלל, ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש".

אולם ע"י בזה בס' ויואל משה (עמוד פ"ב אות סו) שלא הסכים לזה, וטען שצריך שהפירות יהיו יותר גדולים מאלו עד שצריך להביא סולם לעלות עליהם כמו שהוזכר בסוף כתובות, או שצריך להוציא פירות כל יום, וממילא לא הגיע עדיין הזמן שהקב"ה מעורר אותנו לעלות לא"י, ואין כאן שום סיעתא דשמיא מיוחדת רק טבע גמור שבא בהשתדלות טבעי וכוחם ועצם ידם של המשתדלים עשו זה, ואין לזה שייכות למה שנאמר (דברים ח י) "וזכרת את ה' א-לקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך", כך יוצא מדבריו שם. ודבריו ז"ל צע"ג, שהרי א"י הוא אחד מן הדברים שנקנין ביסורים, ע"י ברכות (טו"ב) "שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנו אלא ע"י יסורים ואלו הן, תורה וארץ ישראל והעוה"ב", ואין לחכות עד שיהיו ניסים גדולים וישועות ונחמות, רק נסתפק במה שיש באופן שאפשר להתקיים, ועי"ז אפשר להמשיך לבנות.

וב"ש כשהקב"ה באמת עושה ישועות ונסים מלובשים בטבע, כמו במלחמות השחרור וששת הימים וכו',

והמשיכו יותר מזה, שאפילו אם כבר קרו ניסים, אז עדיין אומרים שזה לא מספיק, ואני רוצה דוקא הניסים שאני חושב שהקב"ה צריך לעשות, ומביאים פסוקים ומאמרי חז"ל שיקרו ניסים כאלו וכאלו.

ע"י המאמר חז"ל (ספדרין נ"ט ע"ב) "אין לך קץ מגולה מזו" כשיתן א"י פירות בעין יפה, ונתקיים במידה מספקת כדי להתחזק במצת ישוב א"י ואפשרות קיומו. ולא כמו שהיה מקודם שנאמר (ויקרא כו ג) "ושממו עליה אויביכם". ע"י רמב"ן (שם כו טז בסוף דבריו): "וכן מה שאמר בכאן ושממו עליה אויביכם היא בשורה טובה מבשרת בכל הגליות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו. וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היה טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמוה. כי מאז יצאנו ממנה לא קיבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם". וא"כ כאשר רואים שכשהיהודים הגיעו והפריחו השממה, אז כבר כלפי זה פקע הגלות, ונותן חיזוק לבא להתישב. וכמו שנא' (דברים י) "ותקם היא וכלותיה ותשב משדה מואב כי שמעה משדה מואב כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם". ונאמר (דברים י יח) "ואהב גר לתת לו לחם ושמלה", וכתב רש"י: "ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו

ולא באו כל יום, ויביא פסוק שעדין זה וזה לא נתקיים, ואין לדבר סוף.

וכן פסל המחבר הנ"ל ניסי ה' בגלל חטאי ישראל, ונגד טענה זו נאמר בכיבוש בית א-ל (שופטים ה כב) "ויעלו בית יוסף גם הם בית א-ל וה' עמם", עי' רש"י (עכ): "בית א-ל, שנפל בגורלם, ואע"פ שפסל מיכה עמהם, שהרי מיכה משבט אפרים, נאמר כאן וה' עמם. הוא שאמר דניאל (דניאל ט ז) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים". ולמדים מזה שחטאי ישראל אינו מגרע הכרת חסדי ה', והמחבר הנ"ל לא רצה להכיר שום חסד ה' ונסים כל זמן שיש חטאים בעם ישראל, וכל הנסים והמלחמות והכיבושים והפרחת שממה לא ה' עשה והכל מעשה שטן, ומי שמשבח הקב"ה על הנסים והכיבושים ואומר נודה לך ה' על ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלתנו בדורינו, הוא אפיקורס וכופר. ואסור ללכת למקומות הכבושים שנכבשו במלחמת ששת הימים.

אולם כל זה טעות גמור, כי חסדי ה' לחוד וחטאי ישראל לחוד, ואין אחד סותר השני וכבר הארכנו הרבה בזה בספרים אחרים ואכמ"ל, רק צריך לבנות ישיבות ולהחזיר בניי בתשובה, אבל לא לגרע בגלל החטאים את הכרת חסדי ה'. ואדם הראשון נכשל בחטא

עד שאפשר להוסיף לקיים עוד מצוות, צריך לקיימם ולא לומר אין זה מספיק ישועות אני רוצה עוד ישועות כאלו וכאלו בשינוי הטבע.

ועי' רמב"ן (סוף פר' צא) שכתב שעיקר תכלית נסים של יציאת מצרים שהיו בשינוי טבע, בא ללמדינו שהנהגת הקב"ה נעשה גם בזמן שאינו מתנהג בשינוי טבע, אלא ע"פ טבע, כל זה ג"כ נחשבים נסים.

ורבים נמשכו אחר דיעה זו ומעין דיעה זו, ויותר מזה אף המתנגדים לו נמשכו במקצת אחר דעתו לענין הר הבית (ועי' לקמן סי' צ' ס"ק ה') ולא ידעו ולא יבינו שאלו הנסים וישועות שכתובים בנביאים אינן באים כלל לפטור מאיזה מצוה כשאפשר לקיימה, רק מטרת הפסוקים ומאמרי חז"ל להודיע שבאיזה זמן שיעלה רצון לפניו יתברך לקיימן, הוא יקיימן, אבל אין כאן שום פטור משום מצוה שאפשר לקיימה כעת בלי אותו הנס המצופה.

וכ"ש כשבאמת היו נסים מעל לטבע, כמו במלחמת המפרץ.

ומי שהולך בדרך הזו לא יספיק לו שום נס ושום ישועה, כי כל מה שיעשה הקב"ה, והפירות יגדלו, עדיין יאמר עדיין הפירות לא מספיק גדולים,

זה, שבגלל שנגרם חטא כפר בטובתו של הקב"ה, כמו שנא' (בראשית ג יב) "ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל", ועי' רש"י (ספ): "אשר נתת עמדי, כאן כפר בטובה", ועוד כתב: (פ"ז כ ט"ז ד"ה אשח): "אשר נתת עמדי, לשון גנאי הוא, שתולה הקלקלה במתנתו של מקום, והוא עשה לו לעזר".

ולפי גישתו והנמשכים אחריו, אף אם יראו שחלק של עם ישראל יחזור בתשובה, יאמרו עדיין לא כולם חזרו בתשובה וכו'. ונבוא לא"י רק כשכל עם

ישראל יחזרו בתשובה ויהיו ניסים עצומים וגדולים שכל דברי נביאים יתקיימו ויפול בית המקדש מן השמים והכל מוכן לסעודת לויתן, וכל זמן שזה לא יקרה אין לזה שייכות עם גאולה, ונישב לחכות על ביאת משיח צדקנו שיבא בב"א.

ונראה שכל גישתו הוא לא רק בגדר שאלה "היש ה' בקרבנו אם אין", אלא במוחלט "אין ה' בקרבנו" בכל הכיבוש והפרחת השממה וכו', וזה יותר גרוע ממה שבני ישראל עשו במסע ומריבה, שהיה להם עכ"פ ספק.

(יב) תורה לא בשמים היא, ותנור של עכנאי

עי' ב"מ (נט ע"ב) בתנור של עכנאי, שלמדים ממנו שבכלל אין לנו לערב נסים בזמן שהדבר ניתן להוכיח בלי נס, ואף אם הנס כנגד ההכרעה של ההלכה, ההלכה קובע ולא הנס. וכ"ש כשהוכרע ההלכה, שאין לומר אנו לא נקיים הלכה זו עד שהקב"ה יעשה נס.

ושם כתוב בויכוח של רבי אליעזר עם החכמים בתנור של עכנאי [תנור של חוליות שמילאוהו עפר בין חוליה לחוליה, שר"א מטהר ורבנן מטמאין]: "אמר להם אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח, נעקר חרוב ממקומו מאה אמה, אמרו לו אין מביאים ראיה

מן החרוב, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי אמת המים יוכיחו, חזרו אמת המים לאחוריהם, אמרו לו אין מביאים ראיה מאמת המים, חזר ואמר אם הלכה כמותי כותלי בית המדרש יוכיחו, הטו כותלי בית המדרש ליפול, גער בהם רבי יהושע, אמר להם אם תלמידי חכמים מנצחים זה את זה בהלכה אתם מה טיבכם, לא נפלו מפני כבודו של רבי יהושע ולא זקפו מפני כבודו של ר"א, ועדיין מטין ועומדים, חזר ואמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאה בת קול ואמרה מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום,

מתחשבים כלל עם ניסים, אפילו אם הוכחת הניסים הם נגד הפסק, וא"כ אם יש הוכחה שצריך לקיים מצוה מסוימת בלי ניסים איך אפשר לומר אנו לא נקיים המצוה עד שהקב"ה יעשה ניסים או אותות ומופתים או שיבא נביא, הרי התורה לאו בשמים היא. ואפילו אם הברור הזה אינו ודאות מוחלטת, רק כפי הכללים שהתורה מוסרת לנו שהולכים אחרי הרוב, (או חזקה מכל מיני חזקות שהוזכר בגמרא, או ספק דאורייתא לחומרא במקום ששייך הכלל הזה), זה מספיק לחייב לקיים המצוה ולא לחכות על ניסים.

ובאמת זה פשוט הפסוקים כשרוצים לברר אם צריך לקיים מצוה בתורה שלא לחכות על ניסים או על נביא, אלא מספיק ברור הלכה בלי ניסים ובלי נביא, כמו שנא' (דברים ט): "כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאָת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחֲקָה הוּא: (יב) לֹא בְּשָׂמִים הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשְּׁמַיְמָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֶתָּה וְנַעֲשֶׂנָּה: (יג) וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמְעֵנוּ אֶתָּה וְנַעֲשֶׂנָּה: (יד) כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ."

והדבר מבואר יותר בתרגום ירושלמי: (יב) "לֹא בְּשָׂמִיָּה הִיא אוֹרִייתָא

עמד רבי יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא, מאי לא בשמים היא? אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין אנו משגיחים בבת קול שכבר כתבת בהר סיני אחרי רבים להטות".

ועי' בתוס' שהקשה, שבמחלוקת ב"ש וב"ה כן מתחשבים בבת קול, ותירצו ששם לא היה הכרעה משום שבית שמאי חריפי וב"ה הרוב, אבל כאן יש הכרעה ואז לא מתחשבים בבת קול.

אולם גם במקום שאין הכרעה, מה שאפשר לסמוך על בת קול זה רק כשיש כבר פלוגתא וגם לפני הבת קול היה אפשר לסמוך להלכה על דעה אחת, והבת קול רק מכריעה כמי ללכת, אבל כשאין כאן הכרעה כלל, אי אפשר לשאול מן השמים, עי' תמורה (פ"ט ט"ז): "אמר רב יהודה אמר שמואל שלשת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, אמרו לו ליהושע שאל, א"ל לא בשמים היא".

ויש להרמב"ם דעה מאוד חריפה בנושא (עי' פ"ט מהל' יסודי התורה הל' ד'), ואכמ"ל.

ועכ"פ רואים שאם אפשר להכריע הנהגה ומצות התורה שלא ע"פ ניסים ואותות וכת קול, לא

חכמים שטוענים אנו רוצים דוקא שיבוא נביא או נסים לגלות זה, או עד שבית המקדש לא יפול מן השמים, אנו לא נשים תכלת על בגדינו, וסברות דומין לזה. שכל זה נגד הפסוקים האלו שתורה לאו בשמים היא.

וא"א לומר שכל ענינים אלו נוגעים לימות המשיח ואז כבר ירד תורה אחרת מן השמים, שהרי הפסוקים האלו נאמרו גם בימות המשיח, שהרי הפרשה הקודמת מדבר בימות המשיח, ושם כתוב (ל ט) "ואתה תשוב ושמעת בקול ה' ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום", דהיינו שבימות המשיח יהיה אותה תורה כמו שנאמר ע"י משה רבינו, ועל אותה תורה שכולל גם ימות המשיח נאמר תורה לאו בשמים היא, וא"כ אין חילוק לימות המשיח ועכשיו, תמיד אותה כלל שכל דבר שאפשר לקיים בלי אותות ובלי ניסים ונביא, צריך לקיים.

לְמִימָר אֱלֹוֵי מִן אֵין הָוָה לִן חַד כְּמִשָּׁה נְבִיאָ דִי יִסּוֹק לְשִׁמְיָא וְיִיחִי יְתָהּ לִן וְיִשְׁמַע יְת פִּקּוּדִיא וְנַעֲבַד יְתָהּוֹן: (יג) וְלֹא מַעֲבָר יִמָּא רַבָּא הִיא אוּרִיָּתָא לְמִימָר אֱלֹוֵי הָוָה לִן חַד פִּיּוּנָה נְבִיאָ דִּיִּיחֻת לְעוֹמְקֵי יִמָּא רַבָּא וְיִיחִי יְתָהּ לִן וְיִשְׁמַע יְת פִּקּוּדִיא וְנַעֲבַד יְתָהּוֹן: (יד) אַרוּם קָרִיב הוּא לְוּוֹתְכוֹן פְּתָגִם לְחַדָּא בְּפוּמְכוֹן לְמַהּוֹן הֶגְיִין בָּהּ וּבְלִבְבִּיכוֹן לְמַעֲבַד יְתָהּ. ולשון תרגום יונתן: "אָרוּם קָרִיב לְכוֹן פְּתָגְמָא בְּבִית מְדַרְשִׁיכוֹן, פְּתָחוּ פְּמָכוֹן לְמַהּוֹי הֶגְיִין בָּהוֹן, בְּדִירוֹ לְבָכוֹן לְמַעֲבַד יְתָהּוֹן".

ומכאן נראה ג"כ לענין תכלת, שנתברר בזמן האחרון בראייות חזקות שמצאו התכלת "ארגמן קהה קוצים", מכח הגמרא ומכח המציאות, ע"י בהרבה ספרים שיצאו בזמן האחרון, ואחד מהם ספר לולאות תכלת, שיצא בזמן האחרון שדחה כל הנסיונות לדחות הראייות, אולם יש עדיין תלמידי

הוספה בדין לא תנסו

(יג) בענין לא תנסו את ה' ע"פ הכוזרי

שהוא בוטח בא-לקים, עובר על אזהרת לא תנסו את ה' א-לוקיכם" עכ"ל.

ע"י כוזרי (מאמר חמישי אות כ' ד"ה אם יאסר חפזה חדם צורחות) שכתב וזה לשונו: "אולם אדם הנכנס לסכנה מתוך

לעשית רצון א-לקיו. ואם יזכה כי יצילהו הא-לוק, מכל הסכנות, יודה וישבח, ואם יאבד בעוונותיו, - ימצא סיפוק בידיעה כי רוב עוונותיו נתכפרו לו במותו: יודע הוא כי דרכו זאת טובה מדרך האנשים המסכנים נפשם במלחמה, אם למען יזכירוהו בשירי הגבורה והנצחון, או בגלל השלל הגדול אשר יקחו. אכן קלה הסכנה שסיכון הוא את נפשו אף מזו שנסתכנו בה האנשים היוצאים למלחמת מצוה מתוך תקוה כי יהיה להם חלק לעולם הבא."

מכל זה נראה שללכת לא"י מותר להסתכן יותר ממני שהולך לסחורה וממני שהולך למלחמת מצוה, וא"כ אפשר ללמוד מזה שבמקום שהמצוה עצמו מחייב להכנס לסכנה אין זה בכלל "לא תנסו את ה'" כי זה גופא בכלל המצוה, וכן לפרנסה התירה תורה להכנס לסכנה, כמו שנאמר (דברים כד טו) "וְאֵלֶּיךָ הוּא נִשְׂא אֶת נַפְשׁוֹ", עי' רש"י (סג) אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות עליה בכבש ונתלה באילן.

ולמדים מזה כי לדור בא"י במקום הסכנה כדי שהגוים או היהודים לא יתנו מקום זה לגוים, מותר, ואין בזה משום מכניס עצמו לסכנה, כי זה בכלל מלחמת מצוה, שהרי צריך להכניס לסכנה משום מלחמת מצוה,

וביאור הענין, שהנהגה שלו כפוף לזה שהקב"ה יעשה ניסים, וכאילו רצה לחייב את הקב"ה שיעשה לו ניסים, וזה אסור, שהאדם צריך לעשות הנהגה שלו בלי שיסמוך על הנס.

אולם אח"כ בחתימת הספר כתב, וז"ל: "אחר הדברים האלה גמר החבר בלבם לצאת את ארץ הכוזר וללכת לירושלים, והכוזרי קשתה עליו פרידת החבר ודברי עמו על כך באמרו, מה יש לך לבקש בארץ ישראל היום שהשכינה נעדרת ממנה, ואילו הקרבה לא-לק הלא אפשרי להשיגה בכל מקום על ידי הלב הטהור ועל ידי התקוה החזקה אליה וְלִמָּה זֶה תִּכְנִּיס עֲצָמְךָ בִּסְכַּנַּת הַמַּדְבָּרוֹת וְהַיָּמִים וְשִׁנְאָת הָעַמִּים הַשּׁוֹנִיִּם?".

ועל זה השיב החבר, אחר שהסביר לו החשיבות ללכת לא"י, וז"ל: "אשר לסכנה ביבשה ובים, אינה בגדר לא תנסו את ה' א-לקיכם, - דומה היא יותר לסכנה שמסתכן, למשל, הסוחר הנודד למרחקים מתוך תקוה להרויח בסחורתו, - ואם האיש העולה לא"י מכניס עצמו לסכנות גדולות יותר, מפאת תשוקתו ותקותו לכפרת עוונות, יש לו התנצלות על שימו נפשו בכפו, לאחר שעשה חשבון הנפש והודה על החיים שנתנו לו עד היום, וגמר בלבו להסתפק בהם ולהקדיש שארית ימיו

לא תנסו

לא תנסו ע"פ הכוזרי

את ה'

כג

וכן חיוב מלחמה שלא יכבשו את תחזיק שוב צריך לכבוש ולהסתכן, המקום הזה, שכמו שמותר להסתכן וכל שכן במקום שאם יעזבו יהיה כיבוש שטח של ארץ ישראל, הוא סכנה הרבה יותר גדולה למקומות הדין להחזיק המקום, כי אם לא אחרים.

סימן ב: תכלת - קיום כל

התורה *

ביאור איך קיום כל התורה וישועת עם
ישראל, תלוי במצות תכלת

הקדמה

בא ממנו, ע"י בקונטרס "הכר נא למי החותמת והפתילים" (ספ"ג, והערות אות ה') וכן הוא לא עמיד, שיוורד בסבון).

והרב אליהו טבגר הכריע סופית הדבר. והוא רצה לבקש הסכמות מגדולי ישראל, אולם אמרו לו, שאין כדאי אפילו להיכנס לבקש מהם הסכמה, כי יש כלל, שגדולי ישראל, היינו אלו שעומדים היום בראשי העדות, לא עושים דברים חדשים, על כן הוא צריך לעבוד מלמטה, ולאט לאט זה יעלה למעלה.

ויש כמה אופנים של התנגדות, יש התנגדות אקטיבית ויש פסיבית, יש שבעצם מתנגדים, ויש שבשורש היו מוכנים לקיים מצות חדשות, רק מפחדים מן חלק של הציבור שיפסלו אותם אם יסכימו עם דברים חדשים, ואז כבר לא יהיו נחשבים כגדולי ישראל, ולכן יש שהולכים בתכלת רק בצינעה.

לפני כעשר שנים זכינו בעה"י שהתכלת שמפיקים מן החלזון "ארגמון קהה קוצים" נעשה בשימוש בפועל ע"י אגודת פתיל תכלת, שבראשה עומד הגאון ר' אליהו טבגר שליט"א, ונעשה הכל כדין לשמה ובזהירות לזרוק את הטעימה כמוזכר בגמרא.

כבר מזמן נתעורר החילזון הזה כמבואר בספר "התכלת" מהרב מנחם בורשטיין שליט"א, והוא ציין שם גם הדיונון שכתב האדמו"ר מרדזין זצ"ל, אולם שם לא הכריע, והסיבה לכך כי הוא לא מחשיב את עצמו שהוא זה שצריך להכריע, כי זה ראוי שיכריעו גדולי ישראל, אף שמי שרואה את הנימוקים בספרו מבין שיש כאן הכרעה נסתר לארגמון קהה קוצים. (ובאמת שהדיונון הוא טעות גמור שאינו כלל חלזון, והעצב לא

.....

* נכתב כאן בעה"ת בבית המדרש "תועה בשדה" בפאתי שכם, כ"ד תמוז תשס"ב:

וחשבו שיחכו על משיח שיסדר הענינים, אולם באמת כל דבר שיש אפשרות לקיים עכשיו אין רשות לנצל האמונה בביאת המשיח כדי שלא לקיים עכשיו. ואדרבה, זה גופה שמנצלים האמונה בביאת המשיח כדי שלא לקיים מצות שנתחדש אפשרות קיומן עכשיו, זה הוא שמרחיק את הגאולה.

ועוד הוספנו חלק של הקונטרס "לא תנסו את ה' - תורה לא בשמים היא" שכתבנו לפני שנתיים, שמבואר מזה שאסור לאדם לעשות תנאי במצוה מן המצות שאינו מוכן לקיימו רק כשהקב"ה יעשה אות או מופת או שאר ניסים וישועות, והבאנו גם מן הרמב"ם (בסוף הל' מלכים) שיש בזה חטא חמור מאוד לעשות תנאי במצוה בצורה כזו. כי המצות צריך לקיים גם אם האפשרות וההכרעה לחיוב קיומו בא שלא בדרך ניסים וישועות.

ואנו צריכים לקיים מה שאפשר לקיים עכשיו, כעין דאיתא בגמרא (פרכות י ע"ב) "בהדא כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמיפקדת אבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד".

הקב"ה יעזור לנו שלא נטעה במה שכתוב כאן, ושנזכה לקיים מה שאפשר לקיים, ויבוא הגאולה בקרוב.

וכתבנו ג"כ לפני כשמונה שנים קונטרס "חוט תכלת" לחיזוק החלזון "ארגמון קהה קוצים", ויש שם ג"כ הכרעה בענין מספר החוטים והדרכה בצורת הקשירה, והעתקנו כאן בקיצור לענין מספר החוטים, כי זה מה שיותר חשוב להכריע. וכן קונטרס בשם "הכר נא למי החותמת והפתילים" שעבדנו יחד עם ידידי הרב יוסי פלאי, (ובגלל זה יש למאמר הזה דרך אחרת וכן סיגנון אחר משאר קונטרסים שכתבתי), והעתקתי מזה מהדורא שניה בסוף החיבור.

ועיקר הכונה כאן בחיבור הזה, על נקודה זו של ההתנגדות של חלק של גדולי ישראל להזדקק לדבר חדש, (בין שזה מצד עצמם ובין שזה מצד פחד מהרדיפות נגדם), שזה בעיה ישן נושן יותר ממאה שנים, וביסודו חושבים שהיה ע"י החתם סופר שלחם נגד הרפורמים, אולם הדבר אינו מצדיק שלא לקבל מצות חדשות שנתאפשר אפשרות קיומו עכשיו, והובא ראיות שגם החת"ס בעצמו היה מוכן לקבל דברים חדשים כשזה מצוה הכתובה בתורה.

וכאן כתבנו חלק מן הבעיות האדירות שנגרמו עקב שיהדות התורה שבראשם גדולי ישראל מתנגדים (אקטיבית או פסיבית) לכל דבר מצוה שהוא חדש,

איך תכלת מביא לקיום כל התורה

(א) הצרפת הנהגת הקב"ה שהקים מדינה ע"י החילונים, מבח התנגדות לתכלת

אם זה לא התכלת האמיתי אין הפסד בלבישתו, דלא גרע מלבן, [עי' מנחות (מ ע"ב) "ולא יהא אלא לבן"]. וכל האיסור לשים תכלת שאינו נכון הוא רק בזמן שיש כלאים, מכיוון שרק התכלת האמיתית דוחה כלאים ולא אם אינו אמיתי, והיה הוא אמינא בגמ' להסביר את הגזירה לאסור לשים תכלת בבגד פשתן משום גזירה אטו קלא אילן, ודחינן טעם זה משום שאפשר לבדוק ולהכיר בין זה לזה, ומסקינן משום גזירה אטו כסות לילה. וא"כ בשאר בגדים שאין כאן כלאים, לא היה שום הוה אמינא לאסור אף אם התכלת אינו אמיתי. בכל זאת ישנם ת"ח גדולים שאינם מקבלים זה ואינם מורים להטיל התכלת בציצית, אע"פ שזה מצוה דאורייתא וכוללת כל התורה כולה, כי לא רוצים לחדש דברים חדשים.

ההתנגדות מתבצעת בכמה אופנים, או שאומרים מפורש שאין אנו רוצים דברים חדשים, או שמחפשים

רבים שואלים, מה עשה הקב"ה איתנו, שהביא עלינו מדינה שנעשתה ע"י חילונים, וזה עושה הרבה צרות, שהם לוחמים כנגד הדת בכל מיני ענינים, ואין צורך להאריך כאן בענין זה.

אולם נראה לפרש שהיה בלתי אפשרי שיהודי שומר תורה ומצות יקים מדינה, כי כל שומרי תורה ומצות ובראשם גדולי התורה היו מתנגדים לו, והיו לוחמים כנגדו מלחמת חרמה. ורק ע"י החילונים שמצפצים על גדולי התורה ואינם נשמעים להם, נתאפשר הדבר.

וראייה לזה, שהרי מצוה אחת קטנה, והיא מצות תכלת שכל יהודי מזכיר אותו בכל יום פעמיים, היתה נעלמת במשך הגלות ועתה נתגלתה מחדש, (ויש על זה ראיות ברורות, ומפיקים את הצבע מהחילון הנקרא ארגמון קהה קוצים, ואכמ"ל, ונעתיק כאן בסוף החיבור אחד מחיבורים על תכלת מאמר "הכר נא למי החותמת והפתילים). ואפילו

ושאלתי יהודי, למה מיקסר כן משתמשים אף שהסבא לא השתמש במיקסר, וכן משתמשים במכוניות ובאווירונים ובמחשבים וכו', אף שכל זה לא היה אצל הסבא, ולמה תכלת לא משתמשין בגלל שהסבא לא היה לו תכלת, וענה לי שזה ענין של חולין, אבל בתורה אין רוצים לחדש.

ושאלתי הרי הדבר צריך להיות להיפך, מה אם בדברי חולין מוכנים לקבל דברים חדשים, אף שאין כאן ציווי בתורה, והם דברי רשות, וא"כ עאכ"כ בדברי תורה שהקב"ה מצווה ומחייב, וכופין אותו עד שתצא נפשו, שצריך לקבל דברים חדשים, ולא תהא כהנת כפונדקאית, בתמיה, (עי' יצמית קכב ע"א).

והכוונה האמיתית בתירוצן זה הוא, שענייני חולין לא צריך הסכמה של הרב לעשות, והם נעשין ע"י הגוים או החילונים, והם לא שואלים את הרב, ואח"כ ממילא זה מתפשט ג"כ אצל שומרי תורה ומצות. אבל דבר שהוא ענין של דת, וצריך לשאול את הרב, אז כיון שזה דבר חדש מתנגדים לו*.

באופן מגמתי לפסול התכלת ולמצא איזה פקפוק, כדי להסתיר הכונה האמיתית שאין רוצים דברים חדשים. או שאומרים או חושבים, שאין אנו רוצים לבדוק הענין כדי שנוכל תמיד לומר שהענין לא הוכרע ולא מחייב, וזה מפחד שאם יבדקו הענין אולי יצטרכו להודות שהתכלת נתגלה, ויותר טוב שלא לבדוק. והכל כדי להסתיר הסיבה האמיתית שאין רוצים דברים חדשים. אבל אין מי שבדק לאסוקי שמעתיא אליבא דהלכתא לפסול אותה.

מצוה חשובה היא התכלת, שהיא שקולה כנגד כל התורה כולה. והיא חיבור ישיר עם הקב"ה, כמו שדרשו חז"ל (ספרי סוף שלח ק', ופסח צרש"י סוטה ח ע"א) "וראיתם אותו, רבי מאיר אומר אותם לא נאמר אלא וראיתם אותו, מגיד הכתוב שכל המקיים מצות ציצית מעלים עליו כאילו הקביל פני שכינה, שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכיסא הכבוד, שנאמר (יחזקאל ה ב) וממעל לרקיע אשר על ראשם, [כמראה אבן ספיר דמות כסא]."

וכן הקב"ה זוכר אותנו תמיד ע"י מצות תכלת, כמבואר ברש"י (חולין

פע ע"א ד"כ שהתכלת).

.....

* הדבר מאוד עגום ומצער שהמצב הוא כך, ולא היה ראוי להיות כך, אולם אנו מתארים כעת המציאות, ובאמת מה שטוענים שרוצים להמשיך דרך אבותינו, שלא הניחו תכלת,

וא"כ אין לנו שום טרזניה על הקב"ה שהקים מדינה ע"י החילונים, כי שומרי תורה לא היו עושים, או אם מי שהוא כן רוצה לעשות, היו אלף מתנגדים כנגדו.

וא"כ ג"כ אין לומר שלא הקב"ה עשה המדינה, ולהביא ראיה מזה שנעשית ע"י חילונים, שאין זה ראיה, שהרי שומרי תורה ומצות הם אלו שהתנגדו לעשות מדינה ע"פ תורה.

ויש עוד ראיה ליסוד זה, שהרי הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל רצה להתחיל תהליך של הקמת מדינה ע"פ תורה לפני שהרצל בא, ובאו חלק מרבני ירושלים והחרימו אותו).

וא"כ למדים שענין של תכלת מגלה יסוד של מנהיגות תורנית אמיתית, שאם מתנגדים לתכלת, זה מעיד שהוא איננו מנהיג תורני אמיתי. ונשארים מנהיגים תורנים רק אלו אשר מקצצים חלקי תורה ומעמידים אותה

ועכשיו נדמה לעצמינו אם יהודי שומר תורה ומצות למשל אדם בדרגת צידקות כמו החפץ חיים זצ"ל, היה מקים מדינה, מצד שכך מצא בתורה שצריך לעשות להתעסק בקיבוץ גלויות ולהקים ממשלת התורה, הרי הראשונים שהיו לוחמים נגדו היו שומרי תורה ומצות, כי הרי זה דבר חדש שלא ראינו אצל אבותינו ורבותינו. ואם אפילו על מצוה אחת קטנה של תכלת שאין לו שום סיבוך, מתנגדים, על אחת כמה וכמה על הקמת מדינה שיש לו כמה וכמה בעיות וסיבוכים.

והיחידים שמוכנים להקים מדינה זה חילונים שמצפצפים על התורה ועל גדולי התורה, ואין שואלים שאלות, הם יכולים להקים מדינה, ואם גדולי התורה מתנגדים להם, זה לא בעיה שלהם, הם עושים מה שהם רוצים, ואח"כ בדיעבד גדולי ישראל בין אם מסכימים ובין אם לא מסכימים, עכ"פ הדבר נעשה.

.....

הוא גם לפי שיטתם טעות גמור, שהרי בכלל לא ממשיכים דרך אבותינו, שאבותינו לא ביטלו מעולם מצות תכלת, שכל זמן שאין נמצא, אין חיוב, וע"ע באור החיים הקדוש על הפסוק בפרשת ציצית לדורותם, שנאמר על הלבן ולא על התכלת, אבל עכשיו שנמצא התכלת ויש חיוב לשים, א"כ מי שאינו שם, הוא הולך בידים לבטל מצות עשה דאורייתא, ולא שמענו ולא ראינו מאבותינו ורבותינו שהולכים בידים לבטל מצות עשה דאורייתא, וא"כ כל הטענה שממשיכים הדרך של אבותינו, הוא בצורה חיצונית לבד ולא בצורה האמיתית:

על שמרנות לחלק התורה שהיה נהוג מקדמת דנא.

ורבר זה למדנו ג"כ מפרשת קרח, שנשמכה לפרשת תכלת, עי' רש"י שקורח עשה טלית שכולו תכלת, וכן כל הר"נ זקנים שבאו לפני משה, ואמרו לו האם זה חייב בציצית ואמר משה רבינו שחייב, התחילו לשחק עליו ואמרו אם טלית לבן חוט אחד פוטר, א"כ טלית שכולו תכלת על אחת כמה וכמה!

אולם הדבר אינו נכון, שגם אם כולם קדושים צריך מנהיג.

והכוונה שאפילו אלו הר"נ זקנים שהיו כולם נשיאים ובדרגא עליונה כמו שנאמר "נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם", בכל זאת צריכים מנהיג למעשה שיאמר להם דבר ה'.

וא"כ רואים מכאן שהתכלת מראה על קבלת מנהיג, שיאמר להם דבר ה'.

ועי' עוד בחיבורים: שוב אשוב אליך; לא ישבו בארצך; חשיבות ארץ חמדה.

ועי' ברבינו בחיי, שכונת קרח היתה לומר, שבשלמא אם לא היו כל העדה כולם קדושים מובן שצריך מנהיג, אבל כאן כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על

(ב) מִי שֶׁאֵינוֹ מִכִּיר בַּתְּכֵלֶת וְסוֹמֵד עַל מִשְׁיָח, לֹא יִכִּיר אֶת הַמִּשְׁיָח

לקיים מקודם, כי לא היו מוכנים לקבל סוג מנהיגות אחרת מן המורגל, והיו דוחים כל זה, וזה יסוד התנגדות לתכלת, והתנגדות לרבי עקיבא יוסף שלזינגר והדומה לו. וממילא כיון שהקב"ה רצה להקים מדינה, הביא סוג מנהיגות שלא היה אפשר להתנגד לה, דהיינו מנהיגות חילונית, אולם יש לזה תוצאות גרועות בחילולי שבת וגילוי

ועכשיו לעניינינו, במשך הגלות היתה אפשרות קיום התורה מאוד מצומצמת, ויש הרבה חלקים של התורה שלא היה אפשר לקיים, וכדי לקיים זה צריך מנהיגות גדולה לחדש חלקי התורה שנתחדשו אפשרות קיומה, ועכשיו גדולי ישראל לא היו מוכנים שמי שהוא יאמר שיש עוד מצוה שאפשר לקיים שלא היה אפשרות

מגמתיים לפסול התכלת כדי שיוכל להמשיך המנהג ולא יצטרך להיות כפוף לתורת משה על החלק שאין לו מנהג אבותינו, גם זה כאילו אומר שאינו כפוף למשה רבינו.

והרבה חושבים שיבוא משיח ויתקן הדבר, אולם הבעיה היא, שהרי חושבים שמשיח הוא רק בצורת מופת גמור, שקרוב שתבטל הבחירה, אבל אם יופיע בצורה שהרמב"ם ^(כ) מנכיס פ"י י"א) מצייר, שהולך בדרך טבעי, הרי יתנגדו לו בכל התוקף, שהרי הוא מביא חיילים לעשות מלחמה לפני שהוא אפילו בחזקת משיח, כמבואר ברמב"ם שם:

(ג) "ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים ומחדש דברים בעולם או מחיה מתים וכיוצא בדברים אלו, אין הדבר כך, שהרי רבי עקיבא חכם גדול מחכמי המשנה היה, והוא היה נושא כליו של בן כוזיבא המלך, והוא היה אומר עליו שהוא המלך המשיח, ודימה הוא וכל חכמי דורו שהוא המלך המשיח עד שנהרג בעוונות, כיון שנהרג נודע להם שאינו, ולא שאלו ממנו חכמים לא אות ולא מופת.

"ועיקר הדברים ככה הם: שהתורה הזאת חוקיה ומשפטיה

עריות וכו', רק שבסופו של דבר עכ"פ נעשית המדינה.

וכעת צריך לתקן הדבר שהממשלה תתנהג ע"פ תורה, אבל כדי שמישהו יוכל להוביל הדבר, צריך שעם ישראל יקבל על עצמו להיות מי שמנהיג בראש, ולכן כל זמן שמתנגדים לתכלת, בוודאי יתנגדו לכל מנהיגות תורנית שעומד בראש מדינה שהיא סוג מנהיגות שלא מן המקובל.

וממילא ההתנגדות לתכלת הוא מבחינה מסוימת יותר גרוע מטענת קרח ועדתו, שאלו היו מסכימים שבגד לבן צריך תכלת ורק על בגד כולו תכלת היו פוטרים, וההתנגדות של היום פוטרת גם על בגד לבן.

ולא רק מצד המשל שעשה קרח, אלא גם מצד הנמשל שעשה קרח, שרצה להראות שא"צ למנהיגות של משה רבנו, וכהיום אף שאין משה רבינו לפנינו בפועל, אבל תורתו הוא לפנינו, ואילו ההתנגדות למצות תכלת כאילו מכריז שאין מחויבים לכללות תורת משה רבינו, רק להחלק שהיו נהוגין בגלות. דהיינו רק מנהג אבותינו קובע ולא התורה עצמה, ואף אם מי שטוען שאין לנו בירור גמור על התכלת, אם זה בא מכח שאינו מעונין לבדוק הדבר או שמחפש דרכים וביאור הלכה

השופטים לא נתגייס שבט יששכר, ולכן בהמלכת דוד שכל השבטים הביאו חיילים מ"מ שבט יששכר הביא רק תלמידי חכמים כמבואר בדה"א (יב ט): "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה בישראל ראשיהם מאתיים וכל אחיהם על פיהם", מ"מ אח"כ גייס דוד גם הרבה משבט יששכר, כנ"ל. רק שיש להעיר על הנצי"ב שהרי במלחמת דבורה עם סיסרא נתגייסו גם משבט יששכר, כמו שנאמר (שופטים ה טו): "ושרי ביששכר עם דבורה ויששכר כן ברק בעמק שולח ברגליו", וצריך לומר שבעת הצורך באו גם משבט יששכר.

והרי משיח דומה לענין מלחמות כמו דוד המלך, כמבואר ברמב"ם (פי"ב דמלכים ב): "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבים קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה, וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר (דברים ל ב) "ושב ה' א-לקיך את שבותך ורחמיך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'", ואלו הדברים המפורשים בתורה

לעולם ולעולמי עולמים ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. נוכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצות מפשרות, הרי זה בודאי רשע ואפיקורס].

(ד) "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחום מלחמת ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו] ובנה מקדש במקומו, וקבץ נדחי ישראל, הרי זה משיח בודאי".

ויתכן שיעשה כמו דוד המלך שגייס שמונים ושבע אלף חיילים רק משבט יששכר, עי' דה"א (י ט-ז): "ולבני יששכר תולע ופואה ישיב ושמרון ארבעה: ובני תולע עזי וכו' ראשים לבית אבותים לתולע גיבורי חיל לתולדותם מספרם בימי דוד עשרים ושנים אלף ושש מאות: ובני עזי וכו' ועליהם לתולדותם לבית אבותם גדודי צבא מלחמה שלשים וששה אלף כי הרבו נשים ובנות: ואחיהם לכל משפחות יששכר גבורי חילים שמונים ושבעה אלף התיחשם לכל".

מלבד מה שגייס משאר השבטים. ועי' בזה בהעמק דבר (כנ"ג ט) על הפסוק יששכר חמור גרם, שבתקופת

הענין הכללי, וא"כ מי ילך אחריו, שהרי ברגע שיגייס חיילים כבר יהיו הרבה משומרי התורה שיתנגדו לו!

וע"ע רמב"ן (ספר המלכות בהשגות שורש ג' עמוד 5ט מהדורת פרנק): "מלבד שאין בטחון שלא ישאו עוד ארון בבנין הבית או במלחמת העתידות לפני מלך המשיח".

וא"כ מי שמתנגד לתכלת בתירוץ שמשיח יביא התכלת, מאן יימא לך שאם יבא משיח ישים תכלת, דמאן יימא לך שיסכים שזה משיח, הרי כמו שימצא פסול לתכלת, על אחת כמה וכמה ימצא פסול למשיח.

ואפילו אם יעשה אותות ומופתים, מאן יימא לך שיאמינו בו, הרי כל ענין אותות ומופתים אינו דבר מוחלט בודאות גמורה כמבואר ברמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ח), וצריך להכריע אם זה אמת או לא, וכיון שיש הנהגה שלא מקבלים דברים חדשים, א"כ גם נביא לא יקבלו, כי מי יפסוק שזה נביא, וא"כ בדרך זה אין תקוה שמתנגדי תכלת יקבלו משיח*.

הם כוללים כל הדברים שנאמרו ע"י כל הנביאים.

"אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל באחרונה.

"ישם הוא אומר (במדבר כד ח'): אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עֲתָה, זה דוד; אֶשְׁוֹנֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב, זה מלך המשיח; דִּרְךְ כּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב, זה דוד; וְקָם שֹׁכֵט מִיִּשְׂרָאֵל, זה מלך המשיח; וּמִחֵץ פָּאֲתֵי מוֹאָב, זה דוד. וכן הוא אומר (ש"ס ח ג) "ויך את מואב וימדדם בחבל". וְקָרַקְרַק כָּל בְּנֵי שֵׁת, זה מלך המשיח, שנאמר בו (תהיכ ט ח) "ומשלו מים עד ים". וְהָיָה אֲדָוָם יִרְשָׁה, זה דוד, שנאמר (ותהי אדום לדוד לעבדים), [ש"ס ח יד וכן דכ"א יח יג] ויהי כל אדום עבדים לדוד. (במדבר שס) וְהָיָה יִרְשָׁה וגו', זה מלך המשיח, שנאמר (בצדק צסוף) ועלו מושיעים בהר ציון וגו'.

וא"כ משיח נעשה "בחזקת משיח" רק אחרי שגייס חיילים, (אין הכונה שצריך להיות דומה למספר שגייס דוד, רק הכוונה על

.....

* ועי' בספר ויואל משה (מאמר ג' שבעות סי' פ) שכתב שמשום זה כתב הרמב"ם שלא יעשה אותות ומופתים, משום שיתכן שנעשה ע"י כישוף ומעשה שמן, אמנם לפי דבריו לא יתכן משיח רק מי שבלי אותות ומופתים מתגבר על האויב בלי תכסיסי מלחמה רק ברוח פיו עי' לקמן (ס"ק ג') בדבריו, והכל תמוה ביותר, כי כל מה שיעשה יפסלו אותו;

שהוא משיח, אף שלא הגיע אליהו, וזה היה פשוט להרמב"ם שר"ע לא טעה בעצם ומדין חזקה היה צודק, ורק אח"כ התגלה שלא היה נכון, ואנו יכולים ללמוד אם יקרה עוד פעם דבר כזה שוב אנו צריכים לומר שהוא עכ"פ בחזקת משיח, וא"כ זה ראייה שכל ענין גילוי אליהו אינו לעיכובא.

עוד הראוני בספר צדקת הצדיק (עמ' רי"ח) שגם ביאת אליהו יתכן באופן נסתר ונתינת הרגשים חזקים, וז"ל: "שאליהו יבוא לפני ביאת המשיח, פירוש שיתגלה כחו בלבבות כל בני ישראל, ולהיות נקיים מנגיעה לגוף לגמרי, ולהשתמש במדת הכעס והנקימה נגד העכו"ם בזרוע עוז שיהיה נולד בלבם התעוררות, זה נקרא ביאת אליהו".

והענין שמשיח יכול לבא כדרך הטבע, מבואר באור החיים הקדוש על הפסוק (פסוקי דתורה כד ח) "אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת":

"וכפל" הענין ושינוי הלשון, יתבאר ע"פ דבריהם ז"ל (פסוקי דתורה נח ט"א) שאמרו שאם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן השמים

וחוץ מזה, מבואר ברמב"ם שאין כלל ענין של משיח לעשות אותות ומופתים, רק כל ענינו הוא לשמור כללות התורה, וזה כולל ג"כ לעשות מלחמות להתגבר על האויב כל זמן שיש אויבים, ומלחמות אלו הם מלחמות בהשתדלות טבעית כמו שעשה דוד המלך, אם המצב שזה נחוץ.

וכי תימא הרי יבא אליהו לבשר הגאולה והוא כבר יגיד מי משיח, אולם ביאת אליהו אינו דבר המחייב, ועוד הרי כבר כתבנו שמי שדוחה דברים חדשים, ג"כ לא יכיר שזה אליהו.

ובכ"מ מבואר שביאת אליהו הנביא אינה לעיכובא, ועי' ירושלמי (שקלים סוף פ"ג) שמשמע שמפרש את הפסוק (סוף מלאכי) "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא", שזה לפני תחיית המתים, ולא לפני ביאת המשיח. וא"כ ביאת אליהו אינה מעכבת. וכן מבואר ברמב"ם (סוף הל' מלכים פ"ד ו"א ה"ג ו"ה"ד), שלא הזכיר ביאת אליהו, וכן (פס"ב הל' צ') כתב שיש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת משיח יבוא אליהו, אלמא שהענין רק בגדר יש אומרים' ואינו מוכרח.

וראייה לדברי הרמב"ם בזה, שהרי רבי עקיבא אמר על בר כוכבא

אולם עכשיו לפי מה שכתבנו שלפי ההשערה יהא התנגדות למשיח מכל אלו מגדולי ישראל המתנגדים לתכלת, וא"כ איך יתכן שיבוא משיח, ויכירו בו, והרי זה מיסודי האמונה שמשיח יבוא.

והנה אף שאין אנו יודעים איך ישתלשלו הדברים, רק כדי לתת עכ"פ איזה אפשרות לצייר, נאמר בצורה כזו, שיש אפשרות לומר שיבוא ע"י שולי החברה כולל מתוך שומרי תורה ומצות רק שאינם נכנעים לגדולי תורה בענינים שגדולי תורה אינן מיציגים חלק של התורה. זה במקרה הטוב, או במקרה הרע תבוא ההכרה במנהיג מאלו שיבגדו גם בשאר דברים ויהיו משולי החברה ממש, והם אלו אשר יהיו הראשונים שיכירו במנהיג תורני אמיתי, ואח"כ יכירו בו מקצת מגדולי התורה, אשר כבר מקודם לא היו שמחים על התנגדות לתכלת וכל חלקי תורה שנתאפשר קיומם בדורינו, ובסתר ליבם ציפו מתי כבר אפשר לשים תכלת בלי להחשב בציבור כחריג, או שבאמת כבר שמו תכלת בצינעא כמו שיש הרבה גדולי תורה עושים כמבואר בהסכמה של הרב עמרם אופמן שליט"א, [אחד מדייני בד"ץ העדה החרדית] על ספר לולאות תכלת.

אן אלו גדולי תורה שהיו בעד גיוס

במופת ואות, כאמור בספר הזוהר (ח"ב ק"ט וס"ג ק"צ ע"ג). מה שאין כן כשתייהיה הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויין לה, תהיה באופן אחר, ועליה נאמר (חכ"ה ט ט) שהגואל יבוא עני ורוכב על חמור. והוא מה שאמר כאן כנגד גאולת אחישנה שהיא באמצעות זכות ישראל שרמז במאמר אראנו ולא עתה, אמר דרך כוכב שיזרח הגואל מן השמים, גם רמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא כאמור בספר הזוהר. וכנגד גאולת בעתה שרמז במאמר אשורנו ולא קרוב, אמר וקם שבט מישראל, פרוש שיקום שבט אחד (= מושל) מישראל כדרך הקמים בעולם דרך הטבע, על דרך אומרנו (דניאל ד יד) ושפל אנשים יקים עלה שיבא עני ורוכב על חמור ויקום וימלך ויעשה מה שנאמר בסמוך".

אולם האמת היא שהרבה חלקי קיום התורה אינו תלוי במשיח, וכל מה שאפשר לקיים לפני משיח צריך לקיים. וא"כ יש אפשרות להקים ממשלת התורה ג"כ בלי להוכיח שהמנהיג הוא משיח, שאין זה תלוי במשיח, ורק אם לבסוף המנהיג יצליח בכל הענינים וינצח במלחמה ויחזיר את בני ישראל בתשובה ויבנה בית המקדש במקומו, אז מתגלה למפרע שזה משיח, אבל לעצם קיום כל הענינים אין צריך משיח.

לֹא תִנְסֶה אֶת ה' הַתִּנְגְּדוֹת לַנַּח"ל הַחֲרָדִי לֵה

לקיים בזמן הגלות, ולשים אידיאולוגיה לקצץ כל חלקי תורה שנתאפשר אפשרות קיומם בזמן הזה. כולל מצוה החשובה של תכלת, מ"מ אחר כל מיני מלחמות נגד משיח, בסופו של דבר יכירו אותו ג"כ הם.

וְעַי' ס"ט ט' על אפשרות להתנגד למשיח.

נח"ל חרדי בשביל אלו הבחורים שאין מסוגלים ללמוד כהוגן, רק נרדפו ונשפלו ע"י קנאים ורבים אחרים, [שמעתי שגם החזו"א תמך בשעתו בנח"ל חרדי, ועי' ס"ק ג' עוד בענין התנגדות לנח"ל החרדי] ורק בסופו של דבר יכירו במשיח גם גדולי מתנגדי התכלת, אף שכל משימתם הוא להעמיד ולצמצם התורה על חלקיה המצומצמים שהיה אפשר

(ג) בענין התנגדות לנח"ל החרדי, מבח התנגדות לתבלת

נכתב כמה פעמים הג' שבועות, את"ל שהיו קיימים מקודם, ע"י הצהרת בלפור והסכמת האו"ם תחילת תש"ח, שהוא גדר פקידה (עי' כתיבות 58) שפקידה מבטל השבועות, והצהרות אלו לא גריעה מפקידת כורש שחשוב פקידה (עי' מגילת יכ"ט), ומלחמת השיחורר ומלחמת ששת הימים שנתעורר האהבה, ואין רצוני להאריך כאן כי יתארכו הדברים וכבר כתבנו בענין זה, עי' חיבורינו ד' סוגי מנהיגים (ס"ק כ' אות ט). רק מלבישים זה ג"כ בביטול תורה, שאם אלו ילכו גם אחרים ילכו, ולענין זה משתמשים בסי' שכ"ט (סעי' ו') שאם באו גוים על עסקי קש ותבן לוחמים נגדם כדי שלסוף לא יכבשו הגוים כל א"י, וממילא צריך ללחום נגד נח"ל חרדי שאם אלו ילכו לצבא, ילכו ג"כ אחרים שכן לומדים. וכן חוששין לחשש קילקול, אף שמי שאינו מסוגל ללמוד

ענין התנגדות לנח"ל החרדי אף לבחורים שאין מסוגלים ללמוד, עיקרו בא בהשפעת ה"ויואל משה", ודעתו בספרו שכל ענין של מלחמות כבר נתבטל ולא יהיה עוד, כי לפני ביאת המשיח הוא איסור חמור לעורר מלחמות וזה נחשב למרידה באומות ולדחיקת הקץ ע"פ ג' שבועות (שכחכו כתיבות קי"ח ע"ה), ומשיח עצמו יעשה הכל בלי שום נשק רק בכח ניסי, (כמצואר 58 במאמר ג' שבועות אות ס"ח וס"ט), וא"כ אין עוד ענין כלל לדיני מלחמות, נואין לו שום פירוש בדברי הרמב"ם (סוף הל' מלכים), ובשו"ע (סי' שכ"ע סעי' ו') שאם בא גוים על עסקי קש ותבן לוחמים נגדם כדי שלסוף לא יכבשו הגוים כל א"י, ודברי הויואל משה הוא עיקר ההתנגדות לצבא. נוכל מהלכו הוא מכח שמרנות, שאינו מוכן להכיר שכבר

קשורים לכח השמרנות של בעל ה"ויואל משה", כי הרי סיבת הפיגועים באופן טבעי הוא הסכם אוסלו (ואין לנו רשות להתעלם מחלק הטבעי אף שיש עוד מהלכים עליונים, עי' רש"י על הפסוק כי יפול הנופל (דברים כג ט), כי נתנו להם שטח ושילטון ונשק, במקום להלחם בהם. ונתנית נשק לגוי גורם שהגוי יהרוג היהודי כמבואר בשו"ע (יור"ד סי' קנ"א סעי' כ'). ומי שהכריע את כף המאזניים למען הסכם אוסלו, היה הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א, ואחד מן הצירופין להתיר מסירת שטחים לגוים, מבואר בתשובת הרב עבדיה יוסף, (כונס בתמונת ח"י עמוד 41) שהוא מכח ה"ויואל משה" שהעמיד גם עכשיו הג' שבועות, גם אחרי הצהרת בלפור ומלחמת השיחרור, וכן גם אחרי מלחמת ששת הימים, עי' בספרו "על הגאולה ועל התמורה" שפסל שם לגמרי כל הכיבוש של ששת הימים, וכל הגישה הזו של בעל הויואל משה, להעמיד ג' שבועות גם אחרי ששת הימים, הוא מכח הנהגת השמרנות שלו, שלא רצה להכיר שהקב"ה עזר כאן לעם ישראל לכבוש את א"י, וא"כ יוצא שאנו סובלים כאן מרה מרה מכח הנהגת שמרנות.

ואף שהגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א שינה כעת הנהגה שלו אחרי שראה התוצאות הגרועות שיצאו

ונמצא בישיבה יש חשש יותר גדול שיתקלקל שם, כי מרגיש שאין לו תכלית בחיים ואכמ"ל, רק כמובן שאם מתנגדים בכל תוקף לנח"ל חרדי ומשום זה באמת רק המקולקלים הולכים, אז כתוצאה מכך תמצא שם אלו המקולקלים, אבל אילו הלא מקולקלים היו ג"כ הולכים רק שאין להם כח ללמוד, היה בודאי נראה יותר טוב. מ"מ כיון שעיקרו הוא שמחפשים פטור לצבא, אז כל הסברות הם כשרים, בצירוף ה"ויואל משה" וסי' שכ"ט (סעי' בלשון מושאל וכו').

ובעת עיקר החיזוק של הנח"ל החרדי הוא מן הציבור הדתי לאומי שמתנגדים לשרת עם בנות ורוצים כשרות מהודרת וכו'.

ובאמת מי שהולך לנח"ל החרדי צריך להיות מקושר עם רבו והחברה שלו, ויודע שמחשיבים אותו, ואז זה מציל אותו שלא יפול. וכן זה בכל מקום שאדם הולך, ואם הרב שלו מבזה אותו בגלל זה, וכן החברה שלו, זה סיבה ח"ו לנפילה. ואם אחר כל זה רבו טוען תראה איך שזה נפל, ופוסל הנח"ל חרדי בשביל זה, צריך לומר לו שרבו גרם לו לנפילה כיון שפסל אותו והתרחק ממנו.

ויש לדעת שהפיגועים הנוראים

הג"ה משנת תשס"ח: אולם בזמננו מזמן שהיה גירוש גוש קטיף וצפון השומרון, שנתברר שמטרת הצבא הוא גם להרוס יישובים, א"כ צע"ג אם יש מצוה ללכת לצבא.

מכא הסכם אוסלו, מ"מ צריך לעקור מן השורש כל מה שגרם לזה. וזה כולל השמרנות שגורם לנו לביטול מצות מן התורה שנתאפשר קיומן בדורינו.

(ד) התנגדות לתכלת גם לאלו שתומכין בצבא

שיקבלו אותו אם אינו יופיע בצורה של ניסים גלויים.

וכבר אמר אחד מגדולי מנהיגי הציבור הדתי לאומי, ממתנגדי התכלת, שאין ללבוש תכלת עד שיבנה בית המקדש [ע"פ כתבי האר"י ז"ל (פרי עץ חיים ח"א שער ל"ט פ"ד-ה) שנוהג רק בזמן בית המקדש קיים, ולא אחרי החורבן]], ומאידך פסק שבית המקדש יפול מן השמים ולא יבנה בידי אדם (כמו רש"י בסוכה נ"א ע"א ור"ב ל ע"א), ולפ"ז יוצא שעד שלא יפול כל בית המקדש מן השמים, אין חיוב ללבוש תכלת.

[הנה] דברי האר"י ז"ל אם נפרש כפשוטו הוא נגד הגמרא מפורשת במנחות (נב ע"ב נג ע"א) שהיו שמים הלכה למעשה תכלת על בגדיהם, לכל הפחות עד סוף תקופת האמוראים, וזה כמה מאות שנים אחרי החורבן. ואילו לא היינו מוצאים פירוש אחר בדברי האר"י ז"ל רק זה שסותר דברי

אולם בענין התנגדות לתכלת, יש רובם של הרבנים אשר כן תומכין בענין צבא, מ"מ מתנגדים לתכלת, משום שבעצם הם ג"כ בגדר שמרנים שאינם מוכנים לקבל דברים חדשים, ורק ענין צבא כיון שנעשה מתחילה ע"י חילונים שאינן שומרי תורה, אז כבר מביאים ראיה שבאמת ג"כ בתורה יש דבר כזה של צבא, וכן אחרי שכבשו החילונים את א"י, אז אומרים שבאמת נתקיים כאן הברית של הקב"ה שנשבע לתת לנו את הארץ, אולם כל זה בדרך זה שהחילונים התחילו, וכמו שכתבנו לענין המיקסר. אבל בדבר שיש בזה ענין דת גרידא שאין לגוים ולחילונים ענין בזה, אז אינן מוכנים לחדש דבר בתורה ויושבים ומצפים למשיח מופתי שיסדר הענין הזה.

ולפי גישה זו תהא אותה בעיה לגבי הופעת משיח, דמאן לימא לך

ואף שכל זה הוא דברי אגדה, ואינו מחייב שיפול בית המקדש מן השמים אף לדעת רש"י, שיש לכל הפחות ארבע פעמים ברש"י שבית המקדש יבנה בידי בני אדם, (בראשית מט יב, פסוק ולשוקק בני אהונו ע"פ האונקלוס; כחצות ה ע"א ד"ה חף ידי; יחזקאל מג יא; סוכה גז ע"ג ד"ה חרשים), מ"מ הכלל הוא שכמו שבתכלת מפורש ברמב"ם (ספ"ג מכל' ג'י'ת) ורי"ף ורא"ש (שהציוו כל דיני תכלת כהל' ג'י'ת חף שלא הציוו להכחא למשיחא) שזה שייך בכל מקום וכל זמן שנמצא, מ"מ כיון שמצאנו בדברי כתבי האר"י ז"ל שנוהג רק בזמן בית המקדש קיים [אף שדבר האר"י ז"ל קשין מכל הגמ' מנחות שמפורש שהיה תכלת בזמן האמוראים, וע"כ של"ד הוא ולא כפשוטו, מ"מ כל שיש לנו לפטור מצוה שלא היה נהוג ועי"ז להמשיך השמרנות, אנו יכולים לסמוך ג"כ על דברים רחוקים*], ממילא זה שייך ג"כ על ענין של

תורה, היינו צריכים לגנוז קטע זה כדאמרינן (מנחות מה ע"א) לענין ספר יחזקאל, וע"כ שלא דוקא קאמר].

ולפי מהלך זה שתכלת נוהג רק בזמן שבית המקדש קיים ובית המקדש יפול מן השמים, אם יבא משיח ורוצה לבנות בית המקדש יש לחשוש שלא יניחו אותו כי יאמר שאנו פוסקים שבית המקדש יפול מן השמים ואין שום אדם רשות לבנות בית המקדש, וגם מי שטוען שהוא משיח, ע"כ זה גופא שרוצה לבנות בית המקדש זה כבר ראייה שאינו משיח כיון שפוסקים ההלכה שבית המקדש יפול מן השמים. ועכ"פ מספק א"א לבנות בית המקדש (ולא שייך להתקיים דברי הרמב"ם שמי שבונה בית המקדש זה ראייה שהוא משיח).

.....

*בענין דברי כתבי האר"י הקדוש לישבו כתב לי ידד אחד, וז"ל: ולישב דברי האר"י הקדוש שכתב שבזמן החורבן אין תכלת, ובגמ' מפורש שהיה תכלת בזמן האמוראים, בודאי שתכלת לא נעלמה ביום אחד, כי אם לזמן מרובה, וכמו שמצאנו ביחזקאל, שעשר מסעות נסעה השכינה מקה"ק עד שנסתלקה לרקיע, וכשנכנס נבוכדנצר להיכל - בית חרוב החרוב, כך גם ענין התכלת הסתלק עם החורבן, וזה גרם שבתהליך של מאות שנים נעלמה התכלת גם למעשה ולא נמצא יותר, כלומר שחסרון התכלת ענינו בגלל הגלות, גם אם העלמת התכלת הייתה במשך מאות שנים, וא"כ גם חזרת התכלת עשויה להיות בתהליך שבתחילה רק מעט יכירו בו ואח"כ יותר אנשים ויותר, עד שלבסוף יכירו כולם בתכלת.

ולראיה לכך, שמובא בפרי עין חיים (שער הג'י'ת פ"ה) וז"ל: כי האמת היא שבזמן הזה אחר החורבן אין בנו כח להטיל תכלת וכו', וזה, שענין תכלת לא בטל רק בנו אין כח להטיל תכלת בצעית, בגלל ירידת הדורות שאחר החורבן, וכמו שירידת הדורות בא

השמים, ואולי חושב שצריך להיות שכבר בימות המשיח יהא הכל מוכן לסעודת לויתן כמו שיש כמה ניגונים יפים על דרך זו, אבל אין אנו מוכנים לקבל משיח שיחייב אותנו לעשות דברים חדשים.

או במילים אחרות: מה שמנצלים אמונת המשיח לפטור ממצות תכלת כעת עתה, זה משום שאין לנו כעת הנסיון של קבלת המשיח, ומנצלין האמונה של משיח כדי "שלא" לקיים מצוה, אבל כשאמונת המשיח יחייב כדי "כן" לקיים מצות, כגון שמשיח יבוא ויצוה לקיים מצוה פלונית, אז מאותו פטור שמנצלים אמונת המשיח כעת לפטור ממצות, ינצלו אז ג"כ כדי לפטור ממצות, ע"י שלא יכירו במשיח ויאמרו שע"פ האמונה של משיח זהו לא אותו שציפינו לו, ויש לנו אמונה במשיח כזה וכזה ולא כזה וממילא אנו פטורים מלקיים אלו המצות, עד שהמשיח הזה שאנו מצפים לו יבוא.

ויש קשר בין זה לזה, שהסיבה שאין מוכן לקבל תכלת, כיון שהיו מורגלים שענין זה יתגלה דרך ניסים ונבואה ולא דרך טבעי, ומאותו טעם

משיח, אם משיח יאמר לנו לקיים איזה מצוה שלא מתאים עם הנהגת השמרנות, אז יש לחשוש שיאמרו שזה לא משיח, ואנו נקבל משיח רק כשבית המקדש יפול מן השמים.

[ועי' בסימן א' שמי שטוען שאינו רוצה לקיים איזה מצוה, שמבחינת ההלכה נתברר שצריך לקיים, והוא טוען שרוצה שהקב"ה יעשה נס ואז יקיים, הוא עובר על איסור תורה של "לא תנסו את ה'", וגם אם כל עם ישראל טוענים זה, כולם עוברים את האיסור הזה. ולכן כל דברי אגדה שנאמרו בנושא הגאולה ושיהיה ניסים כך וכך, כל מי שמנצל דברי אגדות אלו כדי לפטור עכשיו מאיזה מצוה ששייך לקיים עובר על האיסור הזה, ועי' לקמן שהעתקנו חלק של החיבור].

ולפ"ז מה שטוענים, שאנו פטורים מתכלת עד שיבוא משיח, מאן לימא לך שאז ישם תכלת, דהרי מאותו פסול שפוסל היום תכלת, יש לחשוש שיפסול אז את המשיח, כיון שאינו בא בצורה שהוא היה רוצה שיבוא, דהיינו שהוא רוצה שיבוא בצורה שאין לנו עוד מה לעשות, ובית המקדש יפול מן

.....

בהדרגה שכל דור פחות מקודמו, עד שלאחר מאות שנים כבר בטל התכלת לגמרי, כך כאשר יחזור הכח "לגיבורי כח עושי דברו" יהיה הדבר במשך איזה שנים שיותר ויותר אנשים יתגברו בכח לעשות דבר ה' ולהטיל תכלת:

[ויש] בכל זאת נפ"מ קצת, שבצבור הדתי לאומי יש עכ"פ קצת מן הרבנים הרשמיים שהולכים בתכלת בפרהסיא, כמו הרבנים של קרית ארבע, יצהר, גוש קטיף, מצפה יריחו, ויש ג"כ ראשי ישיבות כאילו. משא"כ בציבור החרדי יותר נדיר, ויש רק מחסידי ברסלב, ומן השאר לא ראיתו עד הנה.

הג"ה: בזמן האחרון יש התפשטות עצומה בלבישת התכלת בציבור הדתי. ובציבור החרדי בעיקר. **בצינעא**].

יפסול ג"כ משיח כשיבוא בדרך טבעי ולא דרך ניסי, (עי' לקמן (בחיבור לא תנסו את ה' - תורה לא צמיח כח), שאסור לסמוך על הנס).

וא"כ גם לפי גישה זו לא יכירו במשיח רק מי שמתנגד להנהגה כללית של הרבנים שיש להם הנהגה של שמרנות, אלא מוכן לקבל כל חלקי התורה שאפשר לקיים גם עכשיו כולל תכלת, או שיבוא משולי החברה שבוגדים בכל וכמו שכתבנו לעיל. ואין נפקא מינה בין אם מדובר בצבור החרדי או בצבור הדתי לאומי.

(ה) משיח יכול לקום משולי החברה

אשר לו נושא וכל איש מר נפש ויהי עליהם לשר ויהיו עמו כארבע מאות איש". אולם זה יהא סיבה נוספת לפסול אותו ע"י גדולי ישראל, ולתשובת השאלה היתכן שאלו הם שהולכים אחרינו! התירוץ הוא, איפה התכלת שלכם? איפה ה'יוזכרתם את כל מצות ה'?" שלכם!

תיאור זה שהמנהיג קם מתחילה משולי החברה מצאנו בתנ"ך ביפתח, וכן בדוד המלך. ביפתח נאמר (שופטים י"א ג) "ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב, ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו". ורק אח"כ באו אליו האנשים החשובים. בדוד נאמר (ש"א כ"ג ג) "ויתקבצו אליו כל איש מצוק וכל איש

(ו) סיכום לענין תכלת

שלא יכיר במשיח. וממילא, כיון שנתברר עכשיו שזה התכלת, צריך לשים עכשיו תכלת. ובין כך ובין כך, ענין של משיח הוא לא פטור מלקיים

אין שום סיבה לעכב מצות תכלת משום הטעם שיחכה עד שיבוא משיח, משום שמי שאינו רוצה להכיר עכשיו בתכלת, ג"כ כשיבוא משיח יתכן

לֹא תִנְסֶה אֶת ה' דַּעַת תּוֹרָה, אוּ פִּטְשִׁקוּיִלִּים? מֵא

מצוה. ותמיד ידוע שככל שמקיימים יותר מצוות יבוא משיח יותר מוקדם, ואין שום מאמר בחז"ל שהצפיה למשיח יכול להיות סיבה שלא לקיים איזה מצוה שאפשר לקיים עכשיו.

(ז) התנגדות לנח"ל חרדי, הברעת דעת תורה או הברעת דעת פטשקוילים

ידוע הוא שכמה מגדולי ישראל תמכו בנח"ל חרדי, ורק אח"כ באו קנאים והשפילו אותם עד הסוף ע"י פטשקוילים וכדו' וקיבלו תמיכה מגדולים אחרים, והוצרכו אלו שהיו בעד הנח"ל לשתוק ולא לדבר בפרהסיא, דאילו היו ממשיכים לדבר, היו פוסלים אותם מלהיות מנהיגי צבור.

אולם הדבר הוא טעות, שהרי מי קבע כאן מי הגדול ומי לא, זהו הפטשקוילים, וא"כ אין כאן הכרעה של גדולי ישראל כלל. ואין כאן דעת תורה רק דעת פטשקוילים, ואם גדול אחד הוא כנגד, יש הרבה שהם בעד, רק אין מניחים אותם לדבר בפרהסיא מפחד שיפסלו אותם.

ואותו דבר הוא ג"כ בענין התכלת.

ויוצא לפי זה אחרי שיש הנהגת הפטשקוילים שהם אלו שקובעים מי המנהיג ומי לא, מצטייר בעיני הציבור שדעת תורה ודעת כל המנהיגים האמיתיים של הציבור הם נגד

(ח) התעסקות בפרנסה למי שאינו לומד כל הזמן

שהיה צפוי מראש, שא"א להדריך ציבור שלם לאורך הזמן שכולם ילמדו ולא יתעסקו בפרנסה. בין מצד שלא כולם ראויים ללמוד כל הזמן, ומי שמרגיש שאין לו חזוק בבית המדרש,

ויש עוד ענין כאן בנוגע לפרנסה, הרי א"א להתעסק בפרנסה בצורה הגיונית אם לא הולכים מקודם לצבא, ורק בשביל זה אפשר ג"כ לעשות צבא מקוצר אחרי החתונה, והרי נתברר בזמן האחרון, דבר

בפרנסה, שאלו שלומדים משפילים אלו שעובדים ומחשיכים אותם כאנשים מחוץ למחנה, וכ"ש אם מי שהלך מקודם לצבא מקבל תוית שאין לו דעת תורה וצריכים להתרחק ממנו, א"כ נעשה כאן מציאות של אלו שלומדים כלומד ע"מ שלא לקיים. וזה חסר בעצם הלימוד. ונעשה כאן מעין שיטה של לימוד כדי לבטל חלקי תורה מישראל.

ויש ראייה לזה שעיקר הלומדים, הם אלו שמדריכים את העם, כולל העוסקים בפרנסה והמשרתים בצבא, מן הפסוקים, ומן הרמב"ם, ומן השו"ע.

מן הפסוקים: עי' דה"א (יב לג) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת

מה יעשה בישראל ראשיהם מאתיים וכל אחיהם על פיהם", וזה כאן המקור של ענין יששכר שלומד תורה, ושם כתוב "וכל אחיהם על פיהם", דהיינו שהם מורין דרך לאחרים איך להתנהג, וזה מה שנותן החשיבות לאלו שלומדים תורה.

ועי' רמב"ם (סוף כל' שמיטה ויוצג) שכתב וז"ל: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר "יורו משפטין לעיניך ותורתך לישראל", לפיכך הובדלו

הלימוד כל הזמן באופן פיקטיבי מקלקל אותו ולא מתקן אותו. ובין מצד שחסר בפרנסה, שאם יש יששכר וזבולון, הזבולון מפרנס את היששכר, אבל אם כולם יששכר, מי יפרנס אותו. וא"כ בסופו של דבר לא יהא כאן לא יששכר ולא זבולון, אלא צריך גם את הזבולון שעוסק בפרנסה וקובע עתים לתורה.

וא"כ ההנהגה של התנגדות עקרונית לצבא, מעכב העסק לפרנסה למי שזה התיקון שלו להתעסק בפרנסה, וזה יכול לגרום חורבן לכל הציבור, בין לאלו שכן ראויים ללימוד כל הזמן, ובין לאלו שאין ראויים לזה.

ויש כאן עוד חשבון יותר עמוק, הרי עיקר לימוד התורה הוא על מנת לשמור ולקיים, כמבואר ברש"י (י"ג סו"ק), ויש הרבה הלכות שמתעוררים דוקא בעולם ההווה שהם מחוץ לבית המדרש, דיני מקח וממכר וכו', ובאמת היה מטרת התורה בענין לימוד התורה, שמי שעוסק בבית המדרש הוא זה שמדריך על דרך התורה את מי שמתעסק חוץ לבית המדרש. והקשר בין אלו לאלו הוא זה שמקיים כללות התורה בענין הלימוד על מנת לעשות.

אולם כשיש נתק בין מי שלומד בבית המדרש ובין מי שמתעסק

מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם, שנא' "ברך ה' חילו", והוא ברוך הוא זיכה להם, שנ' "אני חלקך ונחלתך".

"ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשאו הא-להים, ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים.

"ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזיכה לכהנים וללויים, הרי דוד אומר "ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי".

ורואים מדברי הרמב"ם שדימה עוסקים בתורה לשבט הלוי שעיקר מטרתם "להורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים", ורבים כולל העוסקים בפרנסה ומלחמה כמו שהזכיר הרמב"ם, אבל לא בלי זה. והמקור לדברי הרמב"ם הוא מן הפסוק שהביא "יורו משפטיך ליעקב".

ואין הכוונה שביום ראשון שהולך ללמוד כבר צריך להיות מורה

לרבים, מ"מ צריך להיות שבאורך הזמן יהא כך או עכ"פ הוא עוזר לחדד את מי שמורה דרך לרבים, או שעכ"פ מוסיף באוירא של ריתחא דאורייתא בבית המדרש כעין דאיתא (בבלי יו"ט ס"ה תק"ג סעי' ה') שמותר להוסיף בקדירה עוד חתיכות אף שאין צריך אלא לחתיכה אחת, משום שכל חתיכה מוסיף טעם בכל הקדירה, אבל בזמן שאלו שלא לומדים ברצינות מייצרים אוירא של בטלנות בבית המדרש, או שיש אידיאולוגיה לנתק את ציבור הבעלי בתים ואלו שעורכין מלחמה המוזכר כאן ברמב"ם, מאלו בני תורה, א"כ אין הלומד תורה כלול במה שכתב כאן הרמב"ם, ולא כתב כאן הרמב"ם הברכות שהזכיר בעולם הזה ובעולם הבא.

ועי' בשו"ע יו"ד (ס"ה רמ"ו סעי' כ"ג) שענין המחלוקת בין הרמב"ם ושאר פוסקים אם מותר לת"ח ליקח פרנסה מן הציבור, וקיי"ל שמותר, ועי' בש"ך (ס"ה ס"ק כ') שעיקר ההיתר משום עת לעשות לה' שאם לומדי תורה לא יקחו פרנסה יתבטל תורה מישראל.

אולם כל זה שייך אם באמת ע"י שלוקחים, לא יתבטל תורה מישראל, והפרנסה ללומדי תורה הוא סיבה להוסיף לימוד תורה לעם ישראל.

שישראל צריכים ללמוד תכסיסי מלחמה, עי' שופטים (ג ב) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל את כל אשר לא ידעו את כל מלחמות כנען: רק למען דעת דורות בני ישראל ללמדם מלחמה רק אשר לפנים לא ידעום".

ומעין פסוק זה מופיע ג"כ אצל דוד המלך בהספדו על שאול ויהונתן (ש"ב 31 ח) "ויקנן דוד את הקינה הזאת על שאול ועל יהונתן בנו: ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר". ונאמר (צמדבר 32 ו) "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה".

אולם אם הדבר בהיפוך, שפרנסת הלומדי תורה הוא סיבה לבטל תורה מישראל, אין לזה שום היתר לקחת כסף מן הציבור. וכ"ש שמשתמשין בזה להציג תורה ה' כאילו לא כתוב שם צבא, וכאילו מוחקים מן התורה כל המקומות שהוזכר בהם צבא. וכן כל הענין של עבודה לפרנסה, כולל מה שנאמר בכתובה "וּאֶנָּה אֶפְלַח וְאֶזְנֶה וְאֶפְרָס וְאֶמְכֹּר וְאֶמְצָא" (יהודאין דְּזִנִּין וּמְפִנְסִין נשתייהו בְּקוּשָׁטָא".

ויש עוד מקור מיוחד לצבא בפסוק, שבזמן שיש אומות שנשארים בא"י ושצריך ללחום נגדם, זה מראה

(ט) אפשרות להתנגדות למשיח

לאשר לא עבדו, כי הנה היום בוער כתנור, והיו כל זדים וכל עשי רשעה כקש ולהט אותם היום הבא אמר ה' צב-קות אשר לא יעזוב להם שורש וענף: וזרחה לכם יראה שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה" (מלאכי ג' י"ח - ס). והסמך פסוקים אלו לתוכחות הכהנים ללמדנו שמדת חסידות השקר אשר התחילה מאלישיב הכהן הגדול שלמדו מהכותים, תהיה מתלקחת בישראל עד בוא יום הבא משפט השמש, כי ימצא בישראל כת אחת מתדמין ליראי ה' וקדושי עליון, והמה רשעים גמורים

ומה שכתבנו ששייך שלא יכירו במשיח וילחמו נגדו, יש לזה מקור, עי' בקונטרס מעייני הישועה מאת הרב משה בן נחום קצנלינבויגן, (משנת תרי"ט) ע"פ קבלת המחבר, מאביו המנוח נ"ע, שקיבל מהגאון רבינו אליהו מוילנא, זצ"ל על עת קץ, שגם אחר שיבוא משיח, יהיו כת אחת שנראים כקדושי עליון והם יעשו צרות גדולות למשיח.

ויז"ל הקונטרס (עמוד 13): "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד א-לקים

לכן לא יעזב להם שרש וענף, ודע שהכת הזאת ירדפו לתלמידי חכמים אף בבא הגואל ועליהם התנבא (נפיקה, ג' י"ב ב"ג) ביום ההוא פירושו כשיבוא היום בער כתנור לא תבושי וגו' כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך ולא תוסיפו לגבהה עוד בהר קדשי: והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה' הם אלו שהיו שפלים ונבזים והדור מאסו בהם כי חכמת סופרים תסרח". עכ"ל.

ולא יקבלו משפטן לא במדבר העמים ולא במלחמת גוג, כי יאמר הגרים וקצת מירשאל והיה כצדיק כרשע, עד שישפוט ה' אותם, ע"י בחינת השמש, וידעו כי רשעים היו ולא צדיקים, ומה יהיה משפטן, יותר קשה מהמרדין כי קטני רשעי ישראל יהיו ובני הצבועים יאבדו דכתיב, אשר לא יעזב להם שרש וענף הוה, מדה כנגד מדה, הם רדפו לתלמידי חכמים והשפילו את התורה ולומדיה עד עפר, ועקרו שרשם

(י) איך אפשר להנצל מלהתנגד למשיח

מחייב, ולא ודאות מוחלטת, שהרי התורה לא בנויה על ודאות מוחלטת, ויש בדיני התורה כללים של רוב וחזקה וספק ספיקא, בין מצד בירור המציאות ובין מצד פוסקי הלכות וכו' וכו', ויש דין ספק דאורייתא לחומרא ספק דרבנן לקולא וכו'.

וכן ענין מלחמות שהזכיר הרמב"ם במשיח, אינו דוקא מדין משיח, אלא זה מדין הלכות מלכים שהזכיר (נפיקה ב"ב ח') ועזרת ישראל מיד צר עליהם, וכך מבואר בקידושין (נפיקה ע"ג) שעיקר של מלך לכבוש, וכן מבואר בכל התנ"ך שהמלכים עשו מלחמות, כולל חזקיה המלך, כמבואר במלכים (ב' י"ח ט) "הוא

לפי דרך הרמב"ם שהפעולות שמשיח יעשה הם עיקרו להחזיר קיום התורה למקומה, וא"צ כאן דין משיח לעשות הפעולות אלא בהיפוך, מי שעושה הפעולות ולבסוף יצליח בדבר הוא זה שהוא משיח, וא"כ אם מישהו עושה דבר לחזק התורה יש ללכת אחריו בנושא זה, ואין שום חיוב לדעת שזה משיח או לא, שהרי לא מצד משיח הוא בא רק מצד קיום התורה. וממילא אף אם הוא בודאי אינו משיח, צריך ללכת אחריו בנושא שיש בזה קיום התורה, כיון שזה לא מצד משיח רק מצד קיום התורה. וכמובן זה רק אחרי שנתברר שזה מה שכתוב בתורה. ובירורים היינו שיעור בירור שהתורה

היכה את פלישתים עד עזה ואת גבוליה ממגדל נוצרים עד עיר מבצר"*.

וכן מדין המוזכר בשו"ע (ס' שכ"ט סעי' ו') ומוזכר ברמב"ם הרבה פעמים עי' ספ"ב מהל' שבת, ופ"ו מהל' מלכים הל' יא, ומקורו בעירובין מה ע"א

וכל זה אינו נוגע דוקא למשיח, רק כיון שמשח הוא מלך - הוא עושה מלחמות, אבל אין זה צריך להיות משיח כדי לעשות מלחמות. וכן לענין מה שהרמב"ם הזכיר "לכוף כל ישראל לחזק בידקה", אין זה דין במשיח, אלא כל מי שיש בידו לעשות זה צריך לעשות.

וכל אלו שטוענים שלפני משיח אין לעשות מלחמות, זה מי שטוען שגם משיח לא יעשה מלחמות בכלי זיין. והוא כבר ביטל לגמרי כל חלקי תורה של מצות צבא.

ויוצא לפ"ז שלפי הגישה של הויואל משה, וכל אלו שנמשכים אחריו למחצה לשליש ולרביע, האמונה בביאת

.....

המשיח הוא סיבה לבטל כל מצות התורה שלא היו נהוגין בגלות, בין עד שלא בא משיח ובין אחרי שבא. שהרי לפני שבא משיח, אין מושג של מלחמות, שזה בכלל ג' שבועות, וכן לא בשעת משיח כנ"ל. וכן כל שאר חלקי תורה כגון בנין בית המקדש, הרי יאמרו שלא יתנו לבנות כיון שחושבים שצריך דוקא שיפול מן השמים. וכן תכלת, אף אם משיח יאמר שזה התכלת יאמרו שזה לא משיח כיון שאינו בא בדרך נס, וממילא גם התכלת אינו תכלת. ואף אם יבא דרך נס, ויחייב ללכת לצבא יאמרו שזה מעשה שטן ומשיח שקר ולא יתקבל משיח רק באופן שלא יצטרכו ללכת לצבא ובית המקדש יפול מן השמים והכל יסתדר לבד באופן שאפשר להמשיך השמרנות.

ולפי מה שכתבנו הדבר הפוך, שאמונת משיח הוא סיבה לקיים המצות בין לפני שיבא ובין אחרי שיבא, כיון שמשח לא בא לחדש איזה מצוה חדשה שלא כתובה בתורה, ומה

*ומן הפסוקים האלו מוכרח שלא כמו שרצו כמה מבעלי מוסר לומר שחזקיה המלך היה באופן עקרוני מתנגד להלחם, ע"פ המדרש שחזקיה המלך היה אומר "אני ישן על מטתי ואתה תעשה", שכאן מבואר שהיה לוחם בזמן שהיה יכול ורק שם לא היה יכול להלחם ואף לא לומר שירה משום שהיה חולה נוטה למות, כמבואר בפסוקים שם, עי' ילקוט שמעוני (מלכים ס' רל"ז) לפני מפלתו של סנחריב חלה חזקיה שלשה ימים ר' יוסי אומר יום שלישי של חזקיה הוא יום מפלתו של סנחריב:

שאפשר לקיים צריך לקיים ג"כ עכשיו, רק משיח הוא זה שבסופו של דבר יצליח לעשות הכל, כמו שכתב הרמב"ם. ומה שיאמר שצריך לעשות, אם זה מבחינת ההלכה נכון אז עושים ואיננו מחויבים לבדוק אם זה משיח או לא, ואף אם זה בודאי אינו משיח צריך לעשות, וממילא הדברים יעשו, ואם מצליח בסוף זהו משיח, וימשיכו לעשות מה שצריך לעשות, וא"כ יתקיים כל התורה לבסוף וחלק כבר מקודם. והאמונה במשיח מחזק הדבר כיון שלבסוף יעשו, ממילא כבר עכשיו צריך לעשות מה שאפשר.

ויוצא לפ"ז שמצות תכלת היום הוא הנסיון אם אדם מנצל אמונת המשיח כדי לקיים התורה, או כדי שלא יקיים התורה. שמי שמנצל כדי לקיים התורה, שם תכלת בבגדו כבר עכשיו, ואינו כפוף למשיח, וה"ה שאר הדברים שניתנין לעשות, ועי"ז לבסוף יתקיים כל התורה, כיון שאין צריך שום הוכחה על משיח מי זה, כדי לקיים מצוה. ומי שאינו שם תכלת בבגדו, הוא מנצל אמונת המשיח כדי שלא לקיים עכשיו מצות תכלת, כי טוען שגילוי תכלת צריך להיות דרך ניסי ולא דרך טבעי, וכעת נתגלה דרך טבעי, וממילא אף כשיבוא משיח לא ישים, כי יטעון שאין זה משיח אם יבוא דרך טבעי, כיון

שאינו בא בצורה שחושב שכך יבוא משיח, וממילא גם שאר מצות לא יקיים. וגם אחרי שיבנה בית המקדש, יהא חלק שיצטקו שאסור להקריב קרבנות כי זה נקרא מרידה באומות ודחיקת הקץ, ואסור לעלות על הר הבית עד שיבוא משיח ויפול בית המקדש מן השמים, ואם יקבץ נדחי ישראל יאמרו שאסור לעשות בהמונים שזה בכלל לא יעלו בחומה ועד שיבא משיח צדיקנו אסור לקבץ המון יהודים ביחד. ואף מי שאינו בדעה זו שנוהג ג' שבועות, מ"מ לא מקבל אותו כיון שבא דרך טבעי ולא דרך ניסי, ואף אם יבוא דרך נס יהיה כבר תירוצים שהנס לא נס והמשיח לא משיח והתכלת לא תכלת, והרי היו כבר מספיק משיחי שקר שעשו הרבה צרות, ומאן יימא לך שזה משיח האמיתי.

וא"כ נתבאר שקיום מצות תכלת שנתגלה בדרך טבעי, מביא לידי קיום כל התורה כולה, כי זה מוציא את האדם מן השמרנות, ועי"ז יכול לקיים אח"כ כל התורה, וזה אחד מן הדברים שאמרו חז"ל שציצית שקול כנגד כל התורה כולה, ותכלת הוא תכלית הכל עי' רמב"ן (סוף שנה לך, וצפ"ר חיי שנים) על הפסוק (כד ה) "בכל" כתב "שיש מידה להקב"ה שנקרא כל והיא יסוד הכל".

ובאמת זה מה שכתבו בתורה "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם", ולפי הפשט הוא התכלת, כמבואר ברמב"ן, וזה מביא לידי קיום כל התורה. וכן לפי מה שדרשו חז"ל (רי"ש פרק התכלת) ש"ראיתם אותו" היינו בין הלבן ובין התכלת,

והרי מרומז בתורה שלבן נמצא בכל הדורות ותכלת לא, כמ"ש האור החיים, וא"כ נאמר "וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם" דהיינו בין מצות הנהוגין בכל הדורות ובין המצות שיש בהם הפסק ואינן נמצאים בכל הדורות מ"מ בזמן שאפשר צריך לקיים.

(יא) שמרנות מוצרקות ושמרנות שאינה מוצרקות

אבל במנהג להקל לעולם אין חוששין לו, ואפילו היה על פי גדולים שבעולם, כל שנראה בו צד איסור לחכם בעל הוראה אשר יהיה בימים ההם, שאין לנו אלא שופט שהוא בימינו. ומיהו במקום שאין האיסור ברור, והמנהג קבוע כבר עד שא"א לו (להעלו) [לבטלון], נהי דליכא הכא משום סירכא דכותים דאי (מסתברא) [מסתרכין] להחמיר מסתרכי, אפי' הכי כיון שאינן בני תורה ואין (בחבירו) [כח בידו], יש לו לעשות לעצמו בענין שלא יהא בדבר מחלוקת, עד שיוכל להחזירם לאט לאט. ואם הטענה מוכרע אין חכמה ואין תבונה נגד ה', עכ"ל. (הגהתי ע"פ שו"ת הרדב"ז). הובא בפר"ח (הל' מנהגי איסור ס"ס י'), ובחתם סופר (סי' קצ"ט), ובביאור הלכה (סי' תר"ן ד"ס ואין לבטל).

וא"כ כ"ש בדבר מצוה שלא היה אפשר לקיים מקודם, ונתאפשר

הנה יש פרק שלם (פ"ד דפסחים, מקום שנהגו שמבואר מיניה שמנהגים שנהגו צריך להמשיך, וא"כ לכאורה משם יש ראייה להנהגת השמרנות, אולם כבר ביאר שם הריטב"א שכל מה שנאמר שם הוא רק ענינים שהוסיפו על דבר תורה, אבל לבטל דברי תורה לא שייך מנהג.

וכבר הביא כן המ"ב (ס"ב תר"ן סעי' י"א) פסק הפר"ח במנהגי איסור שמקורו בריטב"א שאין לילך אחר מנהג שהוא נגד התורה, אף שנתפשט בכלל ישראל ונתייחד ע"פ גדולים. עי' בריטב"א (פסחים דף ג"א) שכתוב שם בעניני מנהגים שאין רשות לבטלם, וז"ל הרדב"ז (הל' קס"ה): "וז"ל הריטב"א בשם הרא"ה בפסחים עלה דמתניתין במקום שנהגו, והדבר פשוט שאין משנתינו וכל הגמרא ועובדא אלא במנהג להחמיר,

לקיים עכשיו, שלא שייך כאן מנהג מה שהיה אפשר, ואנו צריכים אבותינו שלא לקיים עכשיו. אדרבה להמשיך לקיים כל מה שאפשר המנהג היה לקיים המצוה בשלימות עכשיו.

(יב) גם מי שאינו משובנע שזה ודאי תכלת, מ"מ ישים לחומרא

יש כלל דספק דאורייתא לחומרא, וא"כ צריך לשים תכלת אף אם אינו בודאי תכלת, ומי שאינו שם, בודאי נחשב מן המקילים במצות ה', ובמקום שאמרו להחמיר אין אדם רשאי להקל, ובפרט למי שמחשיב עצמו כמדקדק במצות בקלות ובחמורות.

ושמעתי טוענים שאם זה ספק, אומרים שב ואל תעשה עדיף. אולם דבר זה טעות, שהכלל שב ואל תעשה עדיף שייך רק כשיש

קילקול בשני הצדדים, כגון דם של קרבן שחייב במתנה אחת שנתערב בדם קרבן שחייב ארבע מתנות, שיש בעיה של בל תוסיף או בל תגרע, עי' משנה זבחים (דף פ ע"ב) אז אמרינן שב ואל תעשה עדיף, אבל במקום שאם עושים אין קילקול אף על הצד שזה אינו נכון, אז אמרינן ספק דאורייתא לחומרא. וכאן על הצד שאינו התכלת אין בו קילקול, דלא גרע מלבן כדאמרינן במנחות (דף מ ע"ב). וע"ע בזה במאמר "הכר נא למי החותמת והפתילים".

(יג) איך ע"י השמרנות באים לעקור את השבת, דרך מבשרי גרמא

יסוד השמרנות המוצדקת היה לחימת החתם סופר נגד הרפורמים, ובגלל שהם היו רוצים לעשות שינויים בתורה כדי שעל ידי זה לעקור את כל התורה, לחם נגדם שלא לעשות שום שינוי.

אולם כל זה היה במקום שלא היה נוגע לביטול מצוה, אבל כשזה נוגע לביטול מצוה, לא היה אדוק בשמרנות. וראייה לזה, שהרי הוא היה דן בתשובה שלו (י"ד סי' רל"ו) בענין חידוש הקרבנות דיון הלכתי עניני, ולא פסל

להפקיעה משביעית, והכל תמוה ביותר. ואלו שלמדו לענין היתר מכירת א"י הם גילו ברבים אמיתת הדבר שכתבנו, שאין גמירות דעת אצל הגוי במכירת חמץ, כי הרי במכירת הארץ מודים שאין גמירות דעת אצל הישראל למכור הקרקע לגוי ואף אחד לא מפקפק כלל על טענה זו, רק שהם אומרים שהרי גם במכירת חמץ אין גמירות דעת מצד הגוי ובכל זאת עושים וע"כ שא"צ גמירות דעת וא"כ גם כאן אפשר לעשות. אולם כל זה תמוה ביותר, שקנין בלי גמ"ד לא שוה כלום כמבואר בכל הלכות קנינים ע"י חו"מ (ס"ר ר"י) ואכמ"ל יותר. אולם כל הרבנים מבססין הדבר על מה שכבר נהגו מדורות לעשות זה ואין מחשיבים עצמם מחויבות להסביר הדבר.

אולם כל זה שייך אם אומרים שהשמרנות הוא מעל הכל, והתורה עצמה היא כפופה לשמרנות. ואז אין עיצה להפריך מכירת חמץ, כי כל מה שאפשר להפריך הוא מכח עיון במקור התורה ולהיות מוכן לחלוק על מה שנהגו, על כן הנהגת השמרנות מציל ומצדיק הנהגת מכירת חמץ ודברים הדומין לזה. אולם ברגע שאומרים שהשמרנות היא מצומצמת וכפופה לעצם התורה, דהיינו שהתורה היא למעלה מן השמרנות, וכתוצאה

הרעיון משום שזה דבר חדש. ועוד ראיה שהרי אחד ממשיכי דרכו העיקרי של החת"ס היה רבי עקיבה יוסף שלזנגר, שהוא כתב ספר שלם בביאור הצוואה של הח"ס בשם "לב העברי", והוא היה זה שרצה לחדש הרבה דברים ע"פ תורה, ולא היה מפחד כלל מדברים חדשים כשהם ע"פ תורה.

וכזה רואים מן החזו"א (לכ"ע ס"ו ז' סס"ק ז') שדן ענינית על חידוש העבודה, ולא פסל אותו משום שהוא דבר חדש.

וא"כ יש לעיין למה יש התנגדות כ"כ גדולה נגד מצות מדאורייתא. שנתאפשר קיומן כעת.

ויתכן שיש כאן סיבה שיש לחשוש לזה, והוא שיש הרבה הנהגות שנתחזקו בתוך כלל ישראל שהם מוקשים ביותר. כגון מכירת חמץ, וכבר ביארתי זה בספרי "ביום הראשון תשביתו" איך במשך מאות שנים הוסיפו להקל יותר ויותר עד שכל המכירה נעשית פיקטיבית לגמרי, ודברתי עם גדולי ישראל, כי אין לגוי שום גמירות דעת להתחייב לשלם ולקבלת אחריות, ולא ידעו להשיב תשובה, ע"י כמה שכתבנו בהקדמה לספרי "גרמא כמעשה". ויש שלמדו מזה ג"כ לענין היתר מכירת של א"י

אולם האמת הוא שהמכשירים האלו הם הפתח לעקירת כל שבת ויו"ט ויו"כ, כי אפשר לעשות כל ל"ט מלאכות ע"י מכשירים אלו, ומקודם משתמשים בזה רק לצורך חולה שאין בו סכנה או לשעת הדחק או לדבר מצוה, ואח"כ ישמשו גם לכל דבר, ובכל דבר אפשר למצוא איזה דבר מצוה וצורך רבים. וא"כ יוצא שהמשכיות השמרנות ששומר על המשכיות היתר מכירת חמץ ולי"א היתר מכירת א"י, הוא זה שבא לעקור גם את השבת, ואף שזה בעצם נגד השמרנות כי עד עכשיו שמרו שבת ויש חשש שע"י השמרנות הזו, גם זה יעקר.

וא"כ יוצא, שאף שחושבים שע"י השמרנות עכ"פ שומרים על מה שהוא קיים, ורק אין מוסיפים, מ"מ בסופו של דבר גם זה שכבר קיים יעקרו, דהיינו דוקא ע"י הנהגת השמרנות יעקרו גם מה שכבר קיים. וממילא מלבד מה שהנהגת השמרנות

מכך צריך לחדש מצות חדשות של התורה שנתאפשר קיומם עכשיו, ממילא חוששין ג"כ שאם יפריכו את המנהגים הקודמין שהם תמוהין כמו מכירת חמץ ודברים הדומין, אז מחויבים לבטל מנהג השמרנות למען אמיתיות התורה, ואז יש חשש של התמוטטות של הרבנות בצורה הנהוגה.

ואולם השמרנות הזו של המשכיות מכירת חמץ, ויש שגם ממשיכים במכירת הארץ, זה שגורם כעת לעקירת השבת, על ידי מכשירי גרמא של "מכון צומת" ו"מכון טכנולוגיה לבעית הלכה", כמו שביארתי בספר "גרמא כמעשה" שלמדו ממכירת חמץ שאפשר לעשות דברים פיקטיביים, [הרב ישראל רוזן כתב זה במפורש שהמקור שלו למכשירי גרמא מהיתר מכירת הארץ שנוהגין לעשות אף שאין גמירות דעת], וממילא מכשירים ג"כ מכונת גרמא אף שמצד הסברה והראיות שלא שייך גרמא בזמן שהוא מכשיר מתוכנן לכך*.

.....

* עי' בקונטרס גרמא כמעשה בסוף כל הויכוח שיהיה לי עם הרב ישראל רוזן ראש מכון צומת על זה, וכתבתי לו שאם כבר הגעת למסקנא האמיתית שאין גמירות דעת במכירת חמץ ושביעית, א"כ איך תלמד מזה שאפשר לעשות מכשירי גרמא אף שזה נגד השכל שמכשירי גרמא במכשיר המתוכנן לכך יהא נחשב כגרמא, אדרבה תלמד שגם מכירת חמץ ומכירת הארץ פסול, ועל זה השיב הרי זה כבר פסקו שטוב וכך נהגו וא"כ נלמד מזה להמשיך להתיר, והרי דרך כלל לקנין צריך גמ"ד מ"מ לצורך רבים ונחיצות אפשר לוותר על תנאי זה שהוא יסודי של קנין, וא"כ גם כאן אפשר לוותר על אחד מעיקרי התנאים של היתר גרמא שהוא שלא יהא מכשיר המתוכנן לכך:

את השבת ע"י מכשירי גרמא למיניהם, ומדמים רק להיתר במה שדומה בצורה פיקטיבית במה שנאמר בגמ', כי בגמרא לא הוזכר גרמא להיתר כשזה בצורת מכשיר המתוכנן לכך. ואדרבה יש הרבה ראיות שבאופן כזה הוה מעשה בידים, וחייב.

אינו נותן לחזור בתשובה על מה שעברו על כל יראה ובל ימצא ומצות תשבתו במשך מאות שנים בגלל פיקטיביות של מכירת חמץ, ומלבד שעברו על מכירת הארץ (חלק מן הציבור) בעקירת מצות שביעית בצורה פיקטיבית, עוד באים מכח זה להרוס

(יד) ע"י השמרנות באים לעקירת השבת. דרך המצאות חדשות של הטכנולוגיה

אפשר לעשות אותה בשבת או עכ"פ להסיר מדאורייתא לדרבנן, ולהתיר לצורך חולה או בדרך מכשירי גרמא, שאף אם לכתחילה מחמירין בדאורייתא מ"מ מתירין בדרבנן. ויש ע"ז כמה דוגמאות, בעיקר ע"י פרופסור זאב לב בספרו "מערכי לב", (גם מכון צומת משתמש בסברות שלו) שרוצה לומר שכל חשמל הוא רק דרבנן, וכן כתיבה במחשב הוא לא כותב, והדלקה בניאון הוא לא מבעיר, מיקרו-גל הוא לא מבשל. וכן יש לו כל מיני תוכניות איך במשך הזמן בהתפתחות הטכנולוגיה אפשר לעשות כל מיני מלאכות בשבת.

וכתבתי קונטרס נגד זה בשם "רשפיה רשפי אש" ועיקר הביסוס על הירושלמי (פ' ז' תפ"ד) דרבי יוחנן ור"ל עסקו ג' שנים וחצי לחדש תולדות על כל המלאכות, והוסיפו ל"ט תולדות על

ויש עוד סכנה שע"י השמרנות אפשר לעקור את השבת, וזה ע"י שמכח השמרנות אין מוכנים לחדש תולדות בשבת למלאכות שנעשו מחדש ע"י הטכנולוגיה החדשה.

ועי' בענין זה באריכות בספרי "רשפיה רשפי אש" ואין מקום להאריך כאן בזה כי מתארכין הדברים, רק אכתוב קיצור הדברים.

הטכנולוגיה הוא בשורש ענין של חולין, והשבת הוא בשורש ענין של דת, ועכשיו ע"י הנהגת הרבנים שבנוגע לחולין מוכנים לקבל דברים חדשים כגון מיקסר וכיו"ב, ובענין דת אין מוכנים, וא"כ יוצא, שאם ע"י הטכנולוגיה החדשה יכולים לומר שמלאכה פלונית היא לא דומה לגמרי למלאכה שהיה בזמן חז"ל, ממילא כבר

כל אב, וכל מלאכה שהיו יכולים ליחס לאחד מל"ח מלאכות יחסו לה ואם לא, היו אומרים שזה מכה בפטיש. ורואים משם שענין של תולדות הוא סברת חכמים שהבינו שזה תולדה, וא"צ להיות במשכן, כמו שמגבן חייב משום בונה אף שלא היה במקדש וגם אינו דומה כ"כ לבונה. וכל מה שצריך להיות דומה למשכן זה רק האב ולא התולדה. וכן א"צ להיות הלכה למשה מסיני רק סברה, [והבאתי רמז ליסוד זה ג"כ מן הבבלי], וכן הרמב"ם חידש תולדות, (פי')

מרכה"מ ריש פ"י י"א ה"י (ו').

ולפ"ז כתבתי שם, שכמו שחז"ל חידשו תולדות מדאורייתא לפי המציאות שאז היו עושים הפעולות, גם אנו צריכים מסברה לדמות מילתא למילתא לפי רוח חז"ל לחדש תולדות ע"פ ההמצאות החדשות של הטכנולוגיה החדשה. וממילא מיקר-גל ומחשב וניאון וכו' הוא מלאכה דאורייתא, וכן חשמל י"ל שהוא מבעיר או בונה. והסברתי שם איך אפשר להבין כל חשמל למלאכת מבעיר אף אם אין בו חוט לוהט, וזה היה דעת הרבה מגדולי ישראל, אולם אכמ"ל וע"ש.

ושלחתי לו הקונטרס שלי, והוא ענה לי, וכתב בתוך הדברים, שמה שאני כותב לחדש תולדות, הוא

מעין הרפורמים שחידשו דברים חדשים. ורואים מזה שהוא מנצל השמרנות שהחת"ס השתמש בזה ללחום נגד מהרסי דת, כדי ללחום נגד מחדשי תולדות בשבת. והוא חושב שמה שהוא מחדש לעשות מלאכות כאילו בהיתר בשבת, זה לא שייך לרפורמים, אבל לחדש תולדות בשבת, זה כן שייך לרפורמים. והסיבה לכך הוא לדעתו, שלחדש הטכנולוגיה הוא ענין של חולין, ובזה אין הגבלה מכח השמרנות, משא"כ לחדש תולדות בשבת הוא ענין של דת, ובזה קובע הנהגת השמרנות מסמרים שאין לזוז מן הפרטים שכתובים בגמרא שנכתב לפי המציאות של אז, ואין לנו רשות להוסיף על מה שהיה כבר. אף שהסברה אומרת שכעת שנתחדשו הפעולות ע"י הטכנולוגיה החדשה, צריך להוסיף מלאכת שבת לפי רוח חז"ל, על פי ההמצאות החדשות של הטכנולוגיה. וזה יסוד של השמרנות הבלתי מוצדקת, שממשיכים הדרך לפי שהיה פעם אף לפי מציאות החדשה ולא מתחשבים עם שינוי המציאות, כמו שלא מתחשבים עם שינוי המציאות של גילוי התכלת, ועי"ז לאט לאט עוקרים השבת וכן יכול לעקור ג"כ שאר חלקי התורה.

(וכבר ראיתי בספרים חדשים שאף

הוא בא כאן לעקור או להחליש את השבת, בין מצד מכוונות גרמא ובין מצד התנגדות לחידוש תולדות, ולכן מי שחושב שע"י הנהגת השמרנות נשמר עכ"פ השבת, הוא טועה טעות גמור, כי אדרבה, ע"י הנהגת השמרנות, גם מה שיש כבר יהא נעקר.

ואולי בזה אפשר לפרש דרך רמז הסמיכות של פרשת מקושש לפרשת ציצית, ורש"י שם כותב שכמו ששבת שקול כנגד כל התורה ה"ה ציצית. ולפי דברינו יש ג"כ דרך מכיוון הפוך, שע"י מצות לבן שמסמלת חלק התורה שהיה תמיד אפשרות קיומה, ותכלת שמסמלת חלק התורה שנתחדש אפשרות קיומו עכשיו, אפשר כ"כ לשמור השבת בשלימות, בין הפעולות שכבר היו מעולם ובין הפעולות שנתחדשו ע"י הטכנולוגיה. משא"כ למי שאינו מקיים מצות ציצית בשלימות, ורק מקיים לבן, ממילא יחלל שבת בכל מלאכות שנתחדשו מחדש. ויוצא לפ"ז שע"י קיום מצות תכלת שמציל את אדם משמרנות בלתי מוצדקת, אפשר להציל ג"כ את השבת.*

שאינ משתמשין במחשב לכתוב בשבת למעשה, מ"מ משתמשין בספרות אלו להתיר לכתוב בחול המועד שלא לצורך המועד, בטוענם שסוג כתיבה זו לא נכתב במשנה, ועובד רק דרך גלים, אולם לא ידעו ולא התבוננו שעכשיו שכך דרך כתיבה, גם זה בכלל כל מלאכת שבת וממילא ג"כ בכלל מלאכת חול המועד).

והסיבה לכך כי העולם משתנה, ויש אתגרים חדשים בין אם רוצים או לא רוצים, והשמרנות לא נותנת להתמודד עם האתגרים החדשים, וממילא מנצלים זה למצא דרכים שהתורה לא מדברת באיסור שבת על ההמצאות החדשות.

ולפי מה שכתבנו בחידוש תולדות שבת יוצא שכל מה שחשב ומה שעתיד לחשוב ולהמציא מלאכות שדומין למלאכות שבת באיזה צד שהיא, צריך לחדש תולדות ולאסור אותם מדאורייתא, ואותו ראש שמחדש טכנולוגיה בחולין, מחדש ג"כ תולדות לשבת, ולא תהא כהנת כפונדקית, (עי' סוף יצמות).

ונמצאנו למדים, שהנהגת השמרנות

.....

*רציתי להדגיש כאן שאין כוונתנו שמוכרח להיות שהכל קשור במוחלט זה בזה, ולומר שמי שמחלל שבת ע"י מכשירי גרמא או ע"י התפתחות מכשירי טכנולוגיה שדומין למלאכה וזקוקין לחידוש תולדות, בהכרח אינו שם תכלת בנגדו, או להפוך שמי שאינו שם תכלת על בנגדו ג"כ

(טו) הצלת ארץ ישראל ע"י מיצות תכלת

חורבן א"י, וכמו שכתבנו לענין חורבן השבת, שזה כבר עקירת כל התורה כולה, וכן המשכת הממשלה החילונית שלוחמים כל הזמן נגד הדת.

וממילא מובן למה תכלת הוא תכלית הכל ויסוד הכל כמבואר ברמב"ן.

וזה מרומז ג"כ ברש"י (סוף שלח לך) שכתב שכול תירגום של תכלא, ועי"ז נעשה מכת בכורות, ולפי דברינו לגבי זמנינו, ע"י לבישת תכלת שמוציא את האדם מידי שמרנות ומגביר את התורה למעלה ממנהג אבותינו, אפשר ג"כ ללחום נגד האויבים כמו שכתוב בתורה ולא לפחד מן הגוים, אף שאבותינו לא היה להם את האפשרות הזאת ולא נהגו ללחום נגד הגוים ולכבוש את א"י.

ע"י מצות תכלת שעל ידו ניצולים מהנהגת השמרנות הבלתי מוצדקת, אפשר להציל את א"י, כי עי"ז אפשר להקים מדינה ע"פ תורה וללחום נגד האויבים, כי הנהגה הנוכחית של המדינה לפי הנהגה חילונית אינו מספקת להחזיק מעמד לאורך הזמן, כי רצונם להקים מדינה פלסטינית, וזה סופו של דבר חורבן גמור של כל א"י, ורק ע"י שמירת התורה בביטול השמרנות הבלתי מוצדקת, אפשר להקים מדינה ע"פ תורה, וללחום נגד האויב במכת חרב והרג ואבדן, וזה יהא ג"כ הנהגת בנין בית המקדש וכן ביאת המשיח ע"פ טבע כמו שכתבנו לעיל שיתקיים כשלא זכו.

משא"כ התנגדות לתכלת היינו הנהגת שמרנות בלתי מוצדקת, הוא

(טז) סיכום כללי

לכלל ישראל שהם שלא כדין. וכן לידיו קיום השבת וכל התורה כולה (ס"ק יג יד), כולל כיבוש א"י (ס"ק טו), ובנין בית המקדש (ס"ק ז), וביאת משיח (ס"ק ט).

(א) מי ששם תכלת בבגדו מגלה דעתו שהתורה היא מעל השמרנות, והשמרנות כפופה לתורה, וזה מביא לידי חזרה בתשובה על הנהגות שנכנסו

.....

מסכים עם מכשירי גרמא או שאר התרים טכנולוגים, שיכול להיות שאחד תופס זה ולא זה או להיפוך, רק כתבנו כאן שבאופן עקרוני הכל בשורש השמרנות, והשמרנות גופא יש בו דרגות:

- (ב) מי שמתנגד לתכלת, מגלה דעתו שהשמרנות הוא מעל התורה, והתורה היא כפופה לשמרנות, וזה לבסוף יביא לידי ביטול כל התורה ע"י עקירת השבת שנעשית ע"י הטכנולוגיות החדשות. וכן אינו נותן לחזור בתשובה על הנהגות שנכנסו לכלל ישראל שהם שלא כדיון. וכן לידי חורבן כל א"י, ומעכב בנין בית המקדש, וביאת הגואל.
- (ג) כיון שהקב"ה הבטיח שלא תשכח מפי זרעו ויבוא הגואל לעם ישראל, על כרחך שיתקיים דרך הראשון, אולם אם הרבנים שעומדים בראש עם ישראל, ימשיכו ללכת בדרך השני, הקב"ה יש לו גם דרך להוביל הישועה דרך שולי המחנה (פ"ק ט), ויהיו רבנים ומנהיגים אחרים שיסכימו לדרך הראשון ועל ידם תבוא הישועה לעם ישראל והם יכירו בהתחלה את הגואל, ורק בסוף יכירו בו הרבנים אשר הולכים כעת בדרך השני.
- (ג) כיון שהקב"ה הבטיח שלא תשכח

(יז) סיכום בקיצור

- הגאולה** היא ההיפוך של שמרנות המתנגדת למצות התורה, ומי שרוצה לזכות לגאולה צריך להתנער מן סוג שמרנות זו, ותחילת תיקון זה הוא ע"י חוט תכלת בציציותיו*.
- הגאולה היא ההיפוך של שמרנות המתנגדת למצות התורה, ומי שרוצה לזכות לגאולה צריך

.....

* נגמר כעת בעה"ת כ"ד תמוז תשס"ב כאן עמנואל, ובבית המדרש תועה בשדה שע"י שכם:

קיצור הכרעה כדעת הראב"ד*

קיצור הכרעה כדעת הראב"ד רתבלת חוט אחד שלם

בענין מספר חוטי תכלת

ב"ה, וב"ש אומרים שלשה של צמר ורביעית של תכלת והלכה כב"ש".

ואף שיש בספרי (כי תצא) משמעות כהתוס', "ב"ה אומרים אין פחות מג' ובש"א מד' לבן וד' תכלת", מ"מ יש בין כך שיבוש שם כמ"ש תוס' (צבורות לט ע"ג) שהקשו על זה, דלשון חוטיין של ב"ה ושל ב"ש אינן דומין. דבב"ה הכונה חוטיין שלמין. ובב"ש הכונה חצי חוטיין. ולא תירצו. וע"כ צריך לגרוס כמ"ש הגר"א שם כמ"ש בספרי שלח, וממילא הוכרע כאן דלא כתוס'.

עוד דלא כתוס' מבואר סתמא דקרא שכתוב פתיל, ואילו היה שנים היה הגמ' צריך להזכיר זה, כמו שהזכירו כללות החוטיין שהם ג' לב"ה וד' לב"ש, אלא ודאי שהוא כמו סתמא דקרא רק חוט אחד, וכן הוא בגמ' (חולין פ"ח ע"ג סוטה י"ז ע"א) "ואמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו (בראשית יד כג) אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לשתי מצות, לחוט

(א) דעת הרמב"ם (פ"א מהל' לזית הל' ו' ופ"ג הל' ט') שנותן אחד של תכלת, וד' של לבן.

(ב) דעת הראב"ד (שם פ"א הל' ו') שנותן ב' של תכלת וד' של לבן. (דהיינו חוט אחד שלם של תכלת שהוא שני חצי חוטיין). וכך דעת הערוך (ערך תכלת) בשם רבינו חננאל והריא"ז וחכמי לוניל. והמאירי (יבמות ד ע"א).

(ג) דעת רש"י (מנחות ל"ח ע"א) ותוס' שד' של תכלת וד' של לבן. [עיי' ג"כ תוס' (שם דף מא ע"ג ד"ה צית שמאי, וצבורות לט ע"ג ד"ה כמ"ה)]. וכן דעת הרא"ש (הל' לזית ס"ו ו' ז') והעיטור והמרדכי.

ועי' בקונטרס חוט תכלת (פ"ג) שהכרענו כדעת הראב"ד. ואיני רוצה להאריך כאן רק נעתיק קיצור הדברים. **בספרי** מפורש כהראב"ד, וז"ל הספרי (פר' שלח): "מכמה גדילים אתה עושה, אין פחות משלושה דברי

.....

*העתק מן החיבור לא תנסו את ה'- תורה לא בשמים היא:

הנה לפי הרמב"ם דס"ל דחצי חוט של תכלת וחצי של לבן וכתב בתשו' לחכמי לוניל שהובא בכ"מ (פ"א הל' ז'), יש לטוות חוט אחד מקצתו תכלת ומקצתו לבן וכופלו ושוזרו עד שיהיה ז' חוטיין לבן ואחד תכלת. שנאמר פתיל תכלת פתיל אחד ולא שנים ע"כ. וא"כ אם כבר הוא חוט. הוא חצי לבן וחצי תכלת וא"כ מאי שואל הגמ' מ"ש לשונות דאמר אדעתיה דגלימא צבעינהו חוטיין נמי נימא אדעתיה דגלימא טוינהו", הנה אם חצי תכלת וחצי לבן זהו מילתא דתמיה לגלימא, ויותר תמיה מתירוץ הגמ' דפסיקא. וא"כ מאי שואל הגמ', הרי ודאי של מצוה. אלא ודאי שאין דבר כזה להפסיק בחצי חוט.

ועוד הרי כל הפטנט של הרמב"ם הוא דבר חריג, וכל דבר חריג צריך להיות כתוב בגמ', כמו שהגמ' מאריכה בצביעת תכלת, ומסתימת הגמ' מבואר שאין כאן דבר חריג, ועל כרחך חוט אחד שלם ולא חצי חוט.

וא"כ הוכרע כאן מסתימת הגמרא פר' התכלת ומגמ' בעירובין ומן הספרי דלא כהרמב"ם, אלא כהראב"ד.

ועי' עוד במאמר "הכר נא למי החותמת והפתילים", וכן במאמר "בכנף

איש יהודי" (עי' באתר 'בית יחזק' ערך תכלת).

של תכלת, ורצועה של תפילין", ולשון חוט של תכלת משמע חוט אחד, בין בלשון הקרא ובין בלשון הגמרא, וכ"כ מפורש המהרש"א (שם צח"ה).

וכן כמעט כל המדרשים ריש קורח כתוב חוט אחד, עי' ברש"י שם וביונתן בן עזיאל, במדרש משלי (פ"א טו), ובאגרת אסתר (פ"ה י"ה). (ובמקום שהוזכר ד' חוטיין, רבה (קמ) ובתנחומא, הכונה על ד' כנפות). וכן בזוהר (פרשת שלח דף קט"ב ע"א לוח שמ"צ) והיא חוטא חד ורשימא בגוונהא, וכן הגר"א (ביבול לור פר' פנחס) כתב והעיקר כדברי הראב"ד. וא"כ הוכרע כאן דלא כתוסי.

והראייה דלא כרמב"ם, מן הספרי שלח כנ"ל, וכן הדבר פשוט

מסתימת הגמ' שלא נזכר מפורש, והרי סתם חוט היינו חוט שלם ולא חצי חוט דהרי במחלוקת ב"ש וב"ה אמרינן ג' חוטיין או ד' ולא אמרינן ו' או ח', אלמא שסתם חוט היינו שלם, וא"כ גם מה שנאמר בתורה פתיל היינו שלם, וכן הגמ' (עירובין דף לו ע"ב) "א"ר אלעזר המוציא תכלת בשוק לשונות פסולין חוטיין כשרים, מאי שנא לשונות דאמר אדעתיה דגלימא צבעינהו, חוטיין נמי נימא אדעתיה דגלימא טוינהו? כשזורין שזורין נמי נימא אדעתיה דשיפתא דגלימא עייפינהו? במופסקין. דכולהו האי ודאי לא טריח". ע"כ הגמרא.

סימן ג: לא תנסו בענין עליה להר הבית

(א) בעליה להר הבית יש כמה מצוות:

[א] מצוה להתפלל על הר הבית.

[ב] מצות ומקדשי תיראו.

[ג] בזמננו יש מצות כיבוש א"י.

(ב) בענין תפילה על הר הבית והתנגדות של הקב"ה לעשות נס בענין זה

יהיב דעתיה למהדר, וחזר עד בית א-ל,
וקפצה לו הארץ (שם כח יז).

ורואים מזה חשיבות הגדולה להתפלל
על הר הבית, ורצה לחזור
מחרן כדי לעלות ולהתפלל על הר
הבית, ותמה על עצמו איך לא נתעורר
מקודם על זה. וכן לא זכה יעקב אבינו
למראה סולם, וכל ההבטחות ולנחלה
בלי מצרים, רק בגלל שנתעורר מעצמו
להתפלל על הר הבית. וכן רואים משם
שהקב"ה אינו רוצה לעשות נס למי
שאינו רוצה וחושב להתפלל שם, כי
הקב"ה רוצה שהאדם יתעורר מעצמו

ע"י רש"י (פירוש כח יז) "ויפגע במקום, לא
הזכיר הפסוק באיזה מקום אלא
במקום הנזכר במקום אחר הוא הר
המוריה שנא' וירא את המקום מרחוק.
ויפגע, רבותינו פרשו לשון תפילה.

"וא"ת כשעבר יעקב על בית המקדש
מדוע לא עיכבו שם, איהו לא
יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו
אבותיו ומן השמים יעכבוהו?!— איהו
עד חרן אזיל כדאמרינן בגיד הנשה,
וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן
אמר אפשר שעברתי על מקום
שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו?!

להתפלל שם, והנס בא רק אח"כ תתפלל שם, וכשיעלה רצון לפני כשכבר הסכים להתפלל שם, וממילא הקב"ה לעשות נס יעשה, ואם לא אין לומר כשהקב"ה יעשה נס אנו יעשה נס לא יעשה, ואין זה עסק נתפלל על הר הבית, אלא אתה שלנו.

(ג) מצות ומקדשי תיראו

עו' ברכות (ד"ט"ז) ותו"כ (ויקרא): "איזה מורא? לא יכנס להר הבית במקלו בתרמילו, במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו, ולא יעשנו קפנדריא, ורקיקה מק"ו".

ולא שייך לקיים מצוה זו רק כשבאמת עולים ומקיימים המצוות שם, אבל כשאננם עולים אין מקיימים מצות ומקדשי תיראו.

(ד) ביבוש וישוב א"י

בזמננו יש מצות כיבוש וישוב א"י, שאם אינן עולים שם יש חשש שיתנו זה לערבים. ואף שכבר נתנו במקצת לערבים מ"מ עדיין השלטון הצבאי אינו בידם, וכעת דנים לתת להם גם את זה.

ראה תראה מה קרה בחברון שבכל מקום שיש בתים יהודים לא נתנו לערבים והשאר נתנו להם, וכן בבית לחם שנתנו בשליטתם כל מה שמעבר לקבר רחל, וכן בשכם נתנו כל העיר חוץ ממתחם קבר יוסף בגלל הישיבה שם, (עד שבעה"ר מסרו גם זה לערבים ימ"ש). וכן כל ההתנחלות ביש"ע עכבה את הנסיגה, ואפילו מאחז של מעון לא יוכלו לתת רק כשהיה הסכמת מועצת יש"ע על זה, אבל כל זמן שאלו שאדוקים בא"י לא מסכימים לזה אין להם כח למסור.

ונתברר במשך השנים האחרונות בבירור מוחלט, שהדבר היחיד שמעכב נסיגת ריבונות ישראלית מן א"י הוא אך ורק אחיזה ותפיסה יהודית ע"י התנחלות ונוכחות יהודית, והטענה שאם יתנו לערבים יסכן את הציבור, אף שטענה זו אמת מצד עצמו, מ"מ ראינו שלא היה תופס במציאות ורק האחיזה היהודית עיכבה הנסיגה.

המקור למציאות הזאת אפשר ללמוד מן התוספתא (ט"ז פ"ה ב) "אלא

המקום באמצעות כלי נשק וטנקים אז לא היינו מקפידים דוקא חיילים יהודים שהלכו למקוה ובלי נעליים. כי כיבוש המקום היה דוחה עיניים אלו, אבל עכשיו הרי אין עושים זאת כל זמן שהשילטון ביד מי שאינו מוכן ללחום בנשק לכיבוש המקום, וכל הכיבוש שלנו הוא רק האחיזה בו, והרי אין רוצים סתם להאחז בו כמו שאר המקומות, שאז יגידו לנו הממשלה, שהשטח כגודל הזה תקבלו במקום אחר ומה אתם להוטים אחרי המקום הזה, רק אנו צריכים לומר שאנו רוצים דוקא מקום הזה משום שזה המקום מקודש ביותר לעם ישראל, וממילא האחיזה בו צריך להיות כפי ההלכה המתאים להנהגה המיוחדת במקום, וממילא יוצא שקיום ההלכה הוא לא רק בשביל עצם קיום ההלכה אלא ג"כ בשביל הכיבוש.

ע"י רמב"ן (כשנחש לספר המלכות מלך ד') שמצוה גם בדורינו ליישב כל הארץ: "שנצטוינו לרשת הארץ אשר נתן הא-ל יתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבנו ביד זולתינו מן האומות או לשממה. והוא אומר להם (דברים ל"ג ז"ג) "והורשתם את הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה, והתנחלתם את הארץ אשר נשבעתי לאבותיכם וכו'". ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא

כל זמן שהם עליה כאילו היא נכבשת, אינם עליה כאילו אינה נכבשת". וכעת עתה לא רק "כאילו" שאינה נכבשת, אלא שבאמת נתבטל הכיבוש.

וכעת דנים בכל התוקף בענין הר הבית אם למסור לגוים או לא, שהצורר ימ"ש טוען שזה מקום קדוש למוסלמים, ורבים מבני בריתנו נמשכים אחרי טענה זו בעוה"ר, ואין עצה לעכב המסירה אלא אך ורק ע"י עליה להר הבית בקדושה, ולהראות לעמנו ולכל העולם שהמקום הזה הוא שלנו וקדוש לנו, והקב"ה בחר את עם ישראל ונתן לנו במיוחד את המקום הזה, והרבה פעמים הוזכר בתורה "אל המקום אשר יבחר ה'", והכוונה להר הבית.

וממילא העליה להר הבית הוא כעת במצוה של כיבוש א"י של המקום הזה.

ויש להדגיש כאן שעליית תיירים לא נקראת כיבוש והתנחלות. משום שהם אינם מראים בעלות, רק באים בגבול הגויים. ורק עלייה בקדושה ובלי נעליים ואחרי מקוה, מוכיחה לגויים שאנו חפצים להאחז בו. והוא מה שנקרא התנחלות בהר הבית. כי מקום זה עלינו להכריז עליו שזהו המקום המקודש והמיוחד ביותר ליהודים. ואה"נ אילו היינו כובשים במציאת

המצוה בו' עממין שנצטוו לאבדם שנאמר החרם תחרימם, אין הדבר כן, שאנו נצטוינו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים ונעזבם בתנאים ידועים, אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות, וכו' הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות.

ועי' חזו"א (פניני ס"י כ"ד ס"ק 6) שהביא איסור "לא תחנם" ואיסור "לא ישבו בארצך", שהכל חלק ממצות ביעור ע"ז, וזה שנא' (דברים יב ז) "אבד תאבדון את כל המקומות". ובגלל זה כתב שלא רק במקום שכבשו עולי בכל הוא בכלל לא תחנם, אלא גם במקום שכבשו עולי מצרים, ודלא כהמנ"ח (מנ"ח 57). ומתוך דבריו נשמע שמצות ישוב א"י הוא לא רק שהישראל ישב בא"י, אלא כל הארץ תהא מיושבת מישראל ולא יחנו בתוכה גוים, וכ"ש על הר הבית.

מיושבת מישראל, ולא יחנו בארץ ע"ז, וארץ ישראל הוא גם בגלותינו, והרי אנו חייבים בישובה ולדור בה גם בגלותינו, וכמו שהאריך הר"מ (פ"ה דמלכים) וכמש"כ הרדב"ז (פ"ד מהל' סנהדרין ס"ו). והדבר מבואר בהדיא בר"מ (פ"י מה' ע"ז ס"ג) שכתב ומותר למכור להם בתים ושדות בחו"ל מפני שאינו ארצנו, ואילו הדבר תלוי בקדושת הארץ לא שייך למיהב טעמא על היתר חו"ל. אלא לפי שאיסור ליתן להם חניה בקרקע הוא מפרטי מצות ביעור ע"ז, והיה ראוי למיסר בכל העולם, ולא הוזהרנו אלא בארצנו, אבל ביעור ע"ז מארצנו הוא בכל זמן. וזה שדקדק הר"מ שלא נפטרנו אלא בחו"ל לפי שאינו ארצינו. והנה נתבאר שמכירת בתים ושדות לע"ז אף בזה"ז מן התורה, והלכך כל הארץ שכבשום עולי מצרים בכלל האיסור, וזה דלא כהמנ"ח (מנ"ח 57). עכ"ל.

ולענין גר תושב כתב (בס"ק 3) ששייכותו מותרת, ואין איסור לא תחנם. ובגדר גר תושב כתב שיש מחלוקת בין הרמב"ם ובין הראב"ד אם מקבלים גר תושב בזמנינו (פוסק ס"ק 6), ודעת הראב"ד שגם בזמנינו מקבלים לענין שמותר להושיבו.

אולם הוסיף לומר שגם לדעת הראב"ד זה לא בכל גוי, וז"ל: "ואף

המצוה בו' עממין שנצטוו לאבדם שנאמר החרם תחרימם, אין הדבר כן, שאנו נצטוינו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים ונעזבם בתנאים ידועים, אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות, וכו' הרי נצטוינו בכיבוש בכל הדורות.

ועי' חזו"א (פניני ס"י כ"ד ס"ק 6) שהביא איסור "לא תחנם" ואיסור "לא ישבו בארצך", שהכל חלק ממצות ביעור ע"ז, וזה שנא' (דברים יב ז) "אבד תאבדון את כל המקומות". ובגלל זה כתב שלא רק במקום שכבשו עולי בכל הוא בכלל לא תחנם, אלא גם במקום שכבשו עולי מצרים, ודלא כהמנ"ח (מנ"ח 57). ומתוך דבריו נשמע שמצות ישוב א"י הוא לא רק שהישראל ישב בא"י, אלא כל הארץ תהא מיושבת מישראל ולא יחנו בתוכה גוים, וכ"ש על הר הבית.

וז"ל: "הנה למדנו לפ"ז דאין איסור ליתן להם חניה בקרקע תלויה בקדושת הארץ, דהא בקדושת הארץ איכא פלוגתא בשעת שגלו, ובאיסור חניה בקרקע ליכא פלוגתא, שהרי עיקרה נאסרה בזמן שאין יד ישראל תקיפה וכו'. אבל הדבר מוכרע בסברה שדין זה בכלל הרצון שתהא הארץ

וכמש"כ הר"מ (פי"ג מכת"א כ"ה) והט"ז (יו"ד ס' קכ"ד ס"ק ד'), הכא לענין לא תחנם אין חילוק". עכ"ל.

ומבואר שלישמעאלים היום יש איסור של "לא ישבו", משום שאינם מאמינים שעם ישראל עם הנבחר, וכן אינם שומרים ז' מצות שהרי אסורים להם לעשות דת לעצמם, וכ"ש שהם רוצחים ומכריזים ואומרים שרצונם לגרש היהודים מארץ ישראל.

לדעת הראב"ד דוקא שהוא שלם באמונת ישראל שישראל נתחייב בתרי"ג וב"נ בז', אבל אם יש לו דעות כוזבות והוא משועבד לדעותיו אף שאין בהם ע"ז ממש וגם הוא שומר ז' מצות מצד היושר שאינו ראוי לקבל לגר תושב, [הגה' המעתיק: ע"י רמב"ם הל' מלכים ספ"ח], הרי הוא באיסור ל"ת (=לא תחנם), ובאיסור ישיבה (=לא ישבו בארצך), וקריגן בהו פן יחטיאו בכפירתן. ואע"ג דלענין לאסור יין בעע"ז תלוי,

(ה) דעת תלמידי חבמים לאסור לעלות להר ער שהקב"ה יעשה ניסים ואותות ומופתים

ההר, ולכבוש אותו [היינו בצורה שאפשר כעת דהיינו העליה].

וב"ש שעצם הכיבוש נעשה בניסים גדולים במלחמת ששת הימים, ונעשה כמעט בלי רצון הצבא, ומן השמים גלגלו הדבר שיכבשו גם את הר הבית, וא"כ היה כאן גילוי גדול בגדר שה' בקרבנו גם בנוגע לעליה להר הבית. ולא כמו שנאמר (במדבר יד מז) |אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם". וא"כ אין עוד לעשות ספק מזה ולאמר היש ה' בקרבנו כשנעלה על ההר או לא. ומי שכביכול מחייב את הקב"ה שיעשה עוד ניסים

יש ת"ח בדורנו שמסכימים על חיוב התנחלות בכל שטחי א"י, ומוסרים נפש על זה, אולם בנוגע להר הבית טוענים שזה ענין מיוחד וצריך לחכות על נס מן השמים עד שנקיים זה. וסומכין על ספר ויואל משה שכתב כך כלפי כל ישוב א"י, והם טוענים שעכ"פ לגבי הר הבית נלך בדרכו, "כי אנו חסידי סטמר לענין הר הבית" (ע"י לעיל ס' א' ס"ק ט', וע"י לקמן ס"ק ב'). אולם במחילת כבוד תורתם, נראה שנתעלם מהם הלאו של "לא תנסו את ה'", דכיון שנתברר לפי המציאות שזה חלק של הכיבוש א"י, אין רשות להוסיף לבקש עוד ניסים שהקב"ה יראה שצריכים לעלות על

כדי לגלות שצריך לעלות על ההר, עובר על לאו של לא תנסו את ה'.

ועוד טוענים שעם ישראל עדיין אינו ראוי לזה, ואנו נחכה לעלות על ההר עד שעם ישראל תהיה ראוי.

וטענה זו מופרכת מעיקריה, וכי יש תנאי לקיום מצות שעם ישראל יהא ראוי, והרי בית שני בנו כשעם ישראל היה במצב רוחניות שפל מאוד, והיו שם נישואי תערובת וחילול שבת, כמבואר בספר עזרא ונחמיה. וכן עי' בנביא של דור תחילת בית שני, שהרמב"ן ^(הנחנו לעיל סי' א' ס"ק ג') קורא לחלק מהם "אילי עמנו". עה"פ ^{(מלכא} ^{ג' יד)} "אמרתם שוא עבוד א-לקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צ-באות: ועתה אנחנו מאשרים זדים, גם נבנו עושי רשעה גם בחנו א-לקים וימלטו". ועם כל זה, בדור ההוא בא חגי הנביא בטענות לעם ישראל למה אתם אומרים שלא הגיע הזמן לבנות הבית. כמ"ש ^(חגי א' ב) "כה אמר ה' צ-באות לאמר, העם הזה אמרו לא עת בא עת בית ה' לבנות: ויהי דבר ה' ביד חגי הנביא לאמר, העת אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב?" וממילא אף שכעת עתה ממש יש עיכובים בבנין הבית ממש, מ"מ עכ"פ ההכנות להבנין וזה

כולל עליה להר הבית להתפלל ולעכב שלא ימסור לגוים כבר אפשר לעשות, ואין לומר העם אינו ראוי לזה, ואף אם כעת יש בעה"ר "אילי עמנו", אין זה מעכב. ויש ב"ה גם היום מה שנאמר שם בהמשך ^(מלכא ג' טז) "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו".

ועוד יש שטוענים, שעדיין המלכות ישראל אינה מתוקנת, ומבססין דבר על דברי הרמב"ם ^{(רי"ב הל' מלכים):} "ג' מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ: למנות להם מלך; ולהכרית זרעו של עמלק; ולבנות בית הבחירה. מינוי מלך קודם למלחמת עמלק, והכרת עמלק קודמת לבנין הבית".

אולם טענה זו צע"ג, שאפילו אם נאמר שגם היום נוהג סדר זה, אין זה ענין לעליה להר הבית, שהרי אפשר להביא קרבנות גם בלי בית המקדש, כמש"כ הרמב"ם ^{(הל' צית הכהנים} ^{פ"ב הל' ד' ופ"ו הל' טו, הל' מעשה הקרבנות פ"ע הל' טו),} וכ"ש עליה להר הבית. וחוצץ מזה הסדר אינו מעכב בזמן הזה ורק בבית ראשון היה הדין כך, שהרי בבית שני לא היה מלכות ישראל ובכל זאת בנו את בית המקדש.

וטענה זו צע"ג ג"כ מצד אחר, וכי

בבנין בית שני היה כאן מלכות זאת הקריבו קרבנות ואח"כ בנו בית מתוקנת, הרי הגוים שלטו כאן, ובכל המקדש וכ"ש עלו להר הבית.

(ו) הנהגת הרב צבי יהודה קוק זצ"ל בענין הזה

הבית, שהיה לו הרגשה פנימית, שמדין הוראת שעה א"א כעת לעלות על ההר.

והענין הוא שהיה לו מתנגדים עצומים לכל הענין של ההתישבות, לא

רק מצד החילונים, אלא ג"כ מצד מקצת חרדים, שרדפו אותו וביזו אותו והשמיצו אותו בהרבה עיתונים ודרשות

וכו' וכו', והיה נחשב בגלל זה כאפיקורס ולוחם נגד הדת ומסכן את הציבור. וכמו שנאמר בתורה אצל כלב ויהושע (במדבר יד י') "ויאמרו כל העדה

לרגום אותם באבנים", כי כמו שאז החשיבו את כלב ויהושע כרודף שמסכנים את הציבור, גם כאן החשיבו אתו כרודף שמסכן את כל הציבור ומתגרה באומות העולם כידוע.

ובתקופתו לא התגלה עדיין במציאות ממשית, שההתנחלות הוא זה שמציל את עם ישראל. על כן, אילו היה מתיר ללכת גם אל הר הבית, היה ההתנגדות פי אלף, עד שלא היה יכול כלל לקיים ג"כ ההתישבות ביש"ע. כי כמעט שהיו הורגין אותו או עושים פעולות קיצוניות עד שהיה מוכרח להפסיק כל ההתישבות. על כן בחר לו הדרך

יש מתלמידי הרב צבי יהודה זצ"ל שטוענים שהגם שהרב צבי יהודה מסר נפשו על כיבוש א"י והתנחלות בכל שטחי יהודה ושומרון, מ"מ התנגד לעליה להר הבית, וא"כ זה מורה לנו שגם עכשיו צריכים להתנגד, עד שיבאו ניסים מן השמים.

אולם יש נפ"מ גדולה בין זמנים הקודמים אחרי מלחמת יום הכיפורים, ובין אחרי קמפ דוויד האחרון בתמוז תש"ס. שמקודם, עדיין לא היה על שולחן הדיונים במסחר העולמי על עניני א"י וירושלים, את הר הבית, ולא ראו בעיניהם הצורך הגדול שהאחיזה היהודית היא היא הקובעת אם למסור ההר לערבים או לא. אבל אחרי ועידת קמפ דוויד האחרון, ששם כבר עלה על השולחן נושא זה, ולא מפסיקים לדבר על זה, וגם אחד מן הכשלוניות של הועידה היה שלא רצו לתת את הר הבית, וזה נראה בעין שהוא בגלל נוכחות היהודים שם.

ויש עוד לישב הנהגת הרב צבי יהודה קוק זצ"ל שהתנגד לעליה להר

ויותר הדברים ונדחו כל המעריץ על זה (פי' בספר "אל הכ המור" פר' ז'), ממילא כבר אפשר למדוד איזה מקום אין בו ספק עזרה ועזרת נשים וחיל, וממילא לא נשאר עוד ספק בזה.

[טענה] זו אמר לי הרב בנימין הרלינג הי"ד, שהוא ג"כ מהתלמידים המובהקים של הרב צבי יהודה זצ"ל.

ועוד טוענים המתנגדים לעליה, שהרי הר הבית ברשותינו ע"י שמשטרת ישראל שומרת שם, וא"כ אין צורך בעליה. אולם טענה זו צע"ג, והרי אין זה בטוח כמה זמן זה ימשיך, וכעת עתה ז' תשרי תשס"א, כבר הוציאו כל המשטרה מהר הבית ופינו המתפללים מן כותל המערבי, כדי לאפשר למוסלמים להתפלל על הר הבית, וא"כ לא רק שהר הבית כמעט שאינו ברשותינו, אלא אפילו בכותל המערבי הדבר מרופה בידינו, ואין עצה רק לחזק אחיזתנו בהר הבית.

עוד טוענים המתנגדים לעליה, שענין עליה להר הבית הוא כ"כ חמור שרק הרבנות הראשית לישראל יכולים לפסוק בנושא. אולם טענה זו צע"ג, שידוע הוא שהרבנות הראשית כעת אינן מחדשים מצות שלא ראו מרבותיהם, וא"כ לא שייך לסמוך עליהם בנושא זה.

האמצעי, שארץ ישראל כן, והר הבית לא.

אולם כעת, שרוח ההתישבות התחזקה מאד אצל שומרי תורה, וגם אצל הרבה מן החרדים שהתנגדו אז נעשה הדבר לגיטימי עכ"פ, והרדיפות הפסיקו. ואצל הרבה ג"כ חיובי, וגם בנו עיירות ביש"ע, וג"כ נתגלה שההתישבות מגין על עיכוב תהליך ההרס והאיבוד המכונה "תהליך השלום". אז ממילא אפשר כעת ללכת צעד קדימה ולעלות על ההר במקומות המותרים, וכל זמן ותקופה יש לו הענינים משלו. ועל זה אמרו חז"ל אין לדיין אלא מה שענינו רואות, ואין לך אלא שופט שבימך. ומעין זה מצאנו ג"כ בתורה שנא' (דברים י' כ') "ונשל ה' א-לקיך את הגוים האלה מעט מעט", וכן היה בזמן יהושע עד דוד המלך לא כבשו הכל בבת אחת, אלא תקופות תקופות, ולא היה טענה כיון שבזמן מסוים לא כבשו, ממילא א"צ להוסיף לכבוש.

ועוד יש נפ"מ, שבזמנו לא היה עדיין ברור כ"כ מקום המקדש, ואף שיש עדות הרדב"ז שמקום המקדש הוא תחת כיפת הזהב מ"מ קמו עוררין על זה, אבל בזמן האחרון נתברר יותר

(ז) לברר מקום המקדש צריך לעשות בלי נביא

מקום לה' משכנות לאביר יעקב".

ורואים מזה שאף דבר שבשורש היה צריך נביא, מ"מ מקודם צריך לעשות כל ההשתדלות לעשות לבד, וכ"ש במקום שאפשר להסתדר בלי נביא לא שייך לומר שאין לעשות שום דבר בלי נביא, וכ"ש בזמן שלא נמצא נביא והקב"ה מנהיג העולם בלי נביאים.

עי' רמב"ן (דברים יב ה') ובספרי (ראה ח): "תִּדְרְשׁוּ, דרוש ע"פ נביא. יכול תמתין עד שיאמר לך נביא? ת"ל לְשַׁכְנֹה תִדְרְשׁוּ וּבִאֲתָ שְׁמָהּ, דרוש ומצא ואח"כ יאמר לך נביא. וכן אתה מוצא בדויד וכו'". שם כתוב (תהלים קלג ב) "אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב, אם אבא אל אהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי: אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה: עד אמצא

(ח) צריך להמליך מלך, גם אם אין נביא ואורים ותומים

ה' אֶל-קִיף בּוֹ, על דעת המפרשים שיהיה נבחר על פי נביא, או במשפט האורים. יצוה הכתוב תשים עליך מלך אשר יבחר ה' א-לקיך בּוֹ, כי הוא יבחר ולא אתה. ובספרי: "שום תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ, מת מנה אחר תחתיו; מֶלֶךְ, ולא מלכה; אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶל-קִיף, על פי נביא. אם כן מה טעם להזהיר לא תוכל לִתֵּת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי, והשם לא יבחר בנכרי? אבל לדעת רבותינו יש בכתוב הזה תנאי נסתר, יאמר שום תשים עליך המלך שיבחר השם בּוֹ, אם תוכל לעשות כן שיענך ה' בנביאים, אבל איש נכרי לא תוכל לתת עליך לעולם".

וכן מצאנו בענין העמדת מלך, שבשורש צריך נביא אם יש נביא, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"א מהל' מלכים כ"ג ג') "אין מעמידים מלך תחילה אלא ע"פ בית דין של שבעים ואחד, וע"פ נביא". ומ"מ אם אין נביא מעמידים בלי נביא, שהרי כל החשמונאים היו מלכים, וכן אגריפס היה מלך, ולא היה אז תקופת הנביאים. וכל מה שטענו עליו היה מצד שלא היה מיוחס, אבל לא מצד שלא התמנה ע"י נביא.

וכן מבואר ברמב"ן על הפסוק (דברים ח יד) "שום תִּשִּׁים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֶל-קִיף בּוֹ", וז"ל: "וטעם אֲשֶׁר יִבְחַר

(ט) צריך לצאת למלחמה גם אם אין נביא ואורים ותומים

(ע' יומא כ"ט, ורמב"ם שם כ"י י) היו יוצאים למלחמה. וכן הדין המבואר (ערוצין מס ע"א, ש"ע ח"ה ס' שכ"ט סעי' ו') "גוים שצרו על ערי ישראל בעיר הסמוכה לספר יוצאים אליהם למלחמה אפילו בשבת", למדים ממלחמת דוד על קעילה, ושם שאל באורים ותומים, וא"כ איך למדים מזה, דנהי שההלכה שמחללין שבת היה ע"פ פסק ב"ד ולא ע"פ אורים ותומים, אבל איך למדים ממנו על עצם יציאה למלחמה, והרי אין אורים ותומים עכשיו, אלא ודאי שאין זה מעכב, וצריך להכריע מסברה אם צריך כעת ללכת למלחמה.

וכן מצאנו בענין אורים ותומים, שיש מצוה בשעה שיוצאים למלחמה לשאול באורים ותומים, כמו שכתוב בתורה (צמדבר לו כ"א) "ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים לפני ה'", ועי' רש"י שכתב "ושאל לו כשיצטרך לצאת למלחמה", (ע' יומא ע"ג ע"ב, ורמב"ם כ"י כלי המקדש פ"י כ"י יא-יג). וכן נהג שאול המלך, ויותר מזה דוד המלך, וכן נהגו גם לשאול בנביאים. וכן נהגו אפילו מלכי ישראל הרשעים, כמו יורם בן אחאב (ע' מ"ב ו' כ"א). אולם כשלא היה אורים ותומים יוצאים בלי זה, שהרי בבית שני שלא שאלו באורים ותומים

(י) בענין להקית מקום המקדש מיצר מזרח

ואמנם גם בצד המזרחי יש באופן עקרוני מקום להלך, וזה בסמוך לחומה המזרחית של הר הבית, באופן שודאי הוי מחוץ לשטח עזרת נשים והחיל, אך למעשה אין הערבים נותנים לעבור דרך שם, אלא רק להכנס בשביל פנימי יותר העובר דרך מקום החיל ועזרת נשים. ואע"פ שטמא מת

הנה מצד מערב דרום וצפון ברחבת הר הבית יש מקומות שאפשר ללכת בהם לאנשים (ולא לנשים ואכמ"ל), אחרי טבילה במקוה ובלי נעלים. אולם במזרח יש בעיה ששם נמצא מקום עזרת נשים, וטמא מת אסור ליכנס לעזרת נשים, ועוד סביב לעזרת נשים מקום החיל (ע' צמח"ס כלי"ס פ"א מ"ח).

המקדש ממש ע"י שיכנס דרך המזרח, משא"כ אם היהודים מסבכים ג"כ מצד המזרח ממילא זה מעכב מלתת מקום זה לגוים, וממילא כבר קשה לו להגיע לשילטון במקום המקדש כי בכל ההיקף יעמוד צבא ישראל, ע"י שהם מוכרחים לעמוד שם מצד המקיפים בקדושה ג"כ מצד המזרח. על כן יש שטוענים לומר להתיר כעת מדין הוראת שעה להקיף ג"כ מצד מזרח.

ומצאנו שחז"ל התירו איסור דרבנן לקנות בית מגוי ע"י אמירה לגוי שיכתוב בשבת משום ישוב א"י (ע"י א"ח סי' ש"ו סעי' יא), וכן ידוע שהחזו"א זצ"ל התיר לחרוש בשביעית במקום שהחרישה הזו קובע שהשטח יעבור לבעלות ישראל, כגון שהיה מציאות שכל מי שחורש המקום נעשה שלו.

וצריך לדון בכל זמן עד מתי צורך בהוראת שעה עדיין קיימת, וכן צריך להדגיש מפורש שההיתר הזה הוא רק בגדר הוראת שעה, ולא הוראה לדורות.

אולם לא נראה כך, שהרי מה שיש כיבוש ע"י ההליכה בהר הבית, אינו דומה לגמרי לשאר ההתנחלויות, שהרי כאן אין בונים בתים, רק ההליכה שם, שסתם הליכה בשאר מקומות לא עזר לעכב הנסיגה ורק ההתנחלות

אסור להכנס לחיל ועזרת נשים רק מדרבנן, מ"מ יש איסור.

אולם ברדב"ז (סי' תרנ"ח) משמע שלא חש כלל לעזרת נשים, וכנראה שס"ל שלא גזרו אחרי החורבן, במקום שגם בזמן בית המקדש קיים היה איסורו רק מדרבנן.

אבל ברמב"ם לא משמע כן (פי' פ"ז הל' ז') שכתב שגם בזמן החורבן לא ילך רק במקומות שמותר ללכת, ומשמע שכולל ג"כ איסור דרבנן, נוכח כתב ר' דוד פרדו בפירוש חסדי דוד על התוספתא (כלים ח ט), בהסבר דברי המהרי"ט, וכן ע"י בספר משפט כהן (סוף עמוד רל"א), וא"כ אין להקל בזה.

ואם בכל זאת יש מקום לדון על היקף מקום המזרח בזמננו, זה אם נאמר שיש כאן ענין של הוראת שעה.

הנה כעת יש לכאורה בעיה גדולה, מצד כיבוש א"י שהרי כבר ביארנו (ס"ק ד') שהמציאות הוכיחה בבירור גמור שההתנחלות היהודית היא העצה היחידה איך לעכב העברת המקום לערבים.

ועכשיו אם אין הולכים בצד המזרח, יש סכנה שע"י שיחות ודיבורים יתנו השילטון להצורך ימ"ש מצד מזרח ויניחו ליהודים לשאר צדדים ועי"ז יכול לשלוט ג"כ על מקום

אולם מה שבכל זאת אנו יכולים ללמוד מן השו"ע שהתירו אמירה לנכרי משום כיבוש א"י, שעכ"פ אנו לא נגזור מעצמנו לאסור מקום המותר אטו מקום האסור, שאם חז"ל שקדו להתיר איסורים משום ישוב א"י אנו נלך ונגזור איסורים על חשבון ישוב א"י? אתמהה.

[עצם] הטענה שטוען הצורר ימ"ש שהר הבית הוא קדוש למוסלמים ולא ליהודים, הוא דבר שכל טיפש יכול להפריך, שהרי כל היהודים מתפללים לכיוון הר הבית, ואילו המוסלמים אפילו כשעומדים על הר הבית מתפללים מול מכה.

אולם מה שבכל זאת יכול להתפס גם בני בריתנו ויכול להיות בתוכם גם גדולי הדור כדי להכשיר לתת ריבונות למוסלמים. הוא מי שמתאר הגאולה רק דרך ניסית, ועולם אחר נעלם שאין לנו שייכות לזה כעת, אז יכול לומר שבעולם הזה הגשמי ובלתי ניסי אין לנו שייכות להר הבית בפועל, רק אם יעלה רוח ממרום ויבא משיח צדקנו על רכב אש וסוסי אש ויפול בית המקדש מן השמים, אז נעלה להר. וממילא לעת עתה אפשר למסור ההר לשלטון מוסלמי.

חזקה, א"כ איך אנו רוצים כאן לעכב ע"י הליכה. וכן אין אנו רוצים שיתייחסו למקום הזה רק כמו שאר מקומות בא"י, שלא יאמרו לנו מה לכם המקום הזה הקטן, שטח כזה ניתן לכם במקום אחר, והרי מקום זה הוא קדוש למוסלמים ולמה לכם להתעקש דוקא על מקום הזה, כמו ששמעתי דיבורים כאלה מבני בריתנו הרחוקים מן התורה ר"ל. אלא המקום כאן הוא ענין מיוחד שכאן אנו רוצים מצד חשיבות גדולה של המקום שזה מקום המקדש ושייך בו "ומקדשי תיראו", והנהגה שלנו בכל פרטי דינים של מקדשי תיראו, הוא זה שמגלה דעתנו שזה המקום המיוחד לנו, וע"י זה אנו יכולים להשפיע על הממשלה ועל הציבור שלא ימסור לגוים.

ועכשיו הרי כתב הרמב"ם (כל' צית כצחיה) פ"ז כל' ז' שאחת מן מצות ומקדשי תיראו הוא שלא ללכת רק במקום המותר ללכת, ובזה כלל ג"כ איסור עזרת נשים וחיל לטמאי מת, וא"כ אם עוברים על זה ומבטלים מצות ומקדשי תיראו, ומתנהגים כמו בשאר מקומות, ואין מגלים דעתנו מספיק בחשיבות המקום, וממילא חסר כאן מעצם הכיבוש. ועל כן הכיבוש האמיתי ע"י עליה בהר הבית הוא דוקא ע"י שלא הולכים במזרח.

חושבים כלל אפשרות אחרת, אבל עכשיו שאנו רואים שגאולה טבעית אינו מופקע מן המציאות, ממילא מוכרחים אנו לעשות ההשתדלות הטבעית לזה, כולל להשתלט על הר הבית ובודאי שלא לאבד מה שיש לנו כבר.

אולם כבר כתבנו בחיבור זה שמי שחושב כך עכשיו עובר על "לא תנסו", ורק פעם כשגאולה טבעית היתה מופקעת מן המציאות המעשית, אז כדי שלא לאבד את הצפיה היו מתארים הגאולה רק בדרך הזו ולא היו

(יא) קושיה על הדין שאין לסמוך על הנס, מייציאה למלחמה

היה צריך לסמוך על הנס (דכ"ז ט"ז ב): "בשנת שלשים ושש למלכות אסא עלה בעשא מלך ישראל. וגו'. ויוצא אסא כסף וזהב מאצרות בית ה' ובית המלך וישלח אל בן הדד מלך ארם היושב בדמשק לאמר ברית ביני ובינך ובין אבי ובין אביך הנה שלחתי לך כסף וזהב לך הפר בריתך את בעשא מלך ישראל ויעלה מעלי. (ועי' בפסוק ט"ו ז'). ובעת ההיא בא חנני הרואה אל אסא מלך יהודה ויאמר אליו בהשענך על מלך ארם ולא נשענת על ה' א-לקיך על כן נמלט חיל מלך ארם מידך. הלא הכושים והלובים היו לחיל לרב לרכב ולפרשים להרכה מאוד ובהשענך על ה' נתנם בידך כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ התחזק עם לבכם שלם אליו, נסכלת על זאת כי מעתה יש עמך מלחמות".

עי' ברש"י שזה היה הנסיון לאסא, ואילו היה עומד בניסיון ולא היה

ויש להקשות על מה כתוב בתורה לא תנסו את ה' ולמדים מזה שאין סומכין על הנס, ואין לקבוע בעשיית המצוה שהקב"ה יעשה נס, והרי התורה בעצמה כתבה שאדם צריך לסמוך על הנס, כגון להיכנס למלחמה, כמו שכתוב בתורה (דברים ז' ז') "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם, זכר תזכר את אשר עשה ה' א-לקיך לפרעה ולכל מצרים: המסות הגדולות אשר ראו עיניך והאותות והמופתים והיד החזקה והזרוע הנטויה אשר הוציאך ה' א-לקיך, כן יעשה ה' א-לקיך לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם".

ואפילו במקום שאין ציווי מפורש לסמוך על הנס, מ"מ יש מצבים שצריך לסמוך על הנס, וכמו שצמצנו באסא מלך יהודה שנענש על זה שלא יצא למלחמה אף שכדי לנצח

המצוה, עובר על הלאו, אבל בזמן שבלי צפיה על נס באמת א"א לקיים המצוה, ובגלל הצפיה בנס הוא באמת עושה המצוה, והוא מצרף הנס כדי לעשות המצוה, שבלי זה לא היה יכול לעשות המצוה, אז אין לזה שייכות עם הלאו של לא תנסו, וזה מבואר בתורה "לא תנסו וגו' שמור תשמרון את מצות ה'", דהיינו שע"י שאתה נזהר שלא לעבור את הלאו של לא תנסו אתה עושה המצוה, אז נאמר הלאו הזה. אבל אם הדבר הפוך ובלי לסמוך על הנס לא תעשה המצוה לא נאמר זה, ואז המצוה הולך לפי כללים אחרים, שאם יש כאן מצב מלחמה ורואים לפי המלחמות הקודמות שהקב"ה עזר, יש להמשיך ולסמוך על זה ולצאת למלחמה, ולא כאסא שבגלל שלא רצה לסמוך על הנס לא יצא למלחמה ועשה שלום וחינופות עם הגוי ושלח לו שוחד. מה שלא היה צריך לעשות.

שולח הכסף להדרד, אלא לוחם אתו, היתה מלכות בית דוד חוזרת למקומה, ובגלל חטא זה לא חזרה למקומה. אלמא שהיה חיוב על אסא לבטוח בה' ע"י שראה במלחמות הקודמות ישועת ה', ולא היה לו נביא על זה, שהרי הקב"ה דוקא לא שלח אצלו נביא מקודם כדי לנסות אותו אם מוכן להיכנס למלחמה על סמך מלחמות הקודמות או לא.

ועכשיו קשה הרי יש כלל שאין סומכין על הנס, ויש איסור של לא תנסו, ואיך כאן תובעים מאסא שיסמוך על הנס.

אולם לא קשה מידי, שכבר כתבנו שמתני יש כלל שאין לסמוך על הנס, זה בזמן שאפשר לקיים המצוה גם בלי נס, אז צריך לעשות ההשתדלות הטבעית, ומי שאומר שבגלל שמצפה לנס אינו עושה

לעלוי נשמת שני הקדושים

ולעלוי נשמת הקדוש

שניאור שלמה ליבמן הי"ד
בן הרב מנחם שליט"א (זצ"ל)

הלל אליהו ליברמן הי"ד

אשר מסר נפשו להחזקת ציון יוסף
הצדיק, והציל עי"ז שלא ימסרו קבר
יוסף הצדיק לשמעאלים ימ"ש, עסק
באורייתא בדביקות וקיבל כל אדם
בשמחה.

אשר מסר נפשו למען ציון יוסף
הצדיק, נרצח על קידוש ה' ח' תשרי
תשס"א בגלל השמועה שמסרו ציון
יוסף הצדיק למחבלים ימ"ש

ת.נ.צ.ב.ה

הראל עז בן-נזן הי"ד
בן הרב אלחנן שליט"א

ולעלוי נשמת הקדוש
הרב שמואל בנימין הרלינג
הי"ד

ירא שמים אשר מסר נפשו להחזיק
הגבעה ע"י יצהר שלא ימסור אותו
לישמעאלים ימ"ש
נרצחו על קידוש ה', ב"ג מנחם אב
תשנ"ח, בעת שמירתם על ישוב
יצהר, ע"י בני עולה ימ"ש.

אשר מסר נפשו להרבצת תורה
ולחיזוק ישוב א"י, עסק באורייתא
תדירא וקיבל כל אדם בשמחה.
נרצח על קידוש ה' בהר עיבל ביום ו'
של סוכות, אושפיזין של יוסף,
תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה

שניאור שלמה והראל עז, יג אב תשנח,

בגמטריה (ההילס ע"י) למה יאמרו הגוים איה א-לקיהם יודע בגיים לעינינו
נקמת דם עבדיך השפוך

ת.נ.צ.ב.ה